

FRANÇOIS MAURIAC
THÉRÈSE DESQUEYROUX

Traducere și note de EMMA și MIHAI BENIUG

Doamne, fie-ți milă de nebuni și de nebune, îndură-te de ei! O, Creatorule, pot exista oare monștri în ochii aceluia care singur știe de ce există asemenea fapte, cum s-au făcut așa și cum ar fi putut să fie altfel?...

Charles Baudelaire

Mulți vor spune, Thérèse, că tu nici nu ești. Eu însă știu că ești, eu care de ani ele zile te urmăresc și adesea, când trec pe lângă tine, te opresc și îți smulg masca de pe obraz.

Îmi amintesc că eram încă un băiețandru când, în atmosfera înăbușitoare a Curții cu Juri, ți-am zărit fața mică, palidă, cu buzele strânse: soarta ta era în mâinile unor avocați mai puțin necruțători decât cucoanele sclavizate din sală.

Mai târziu te-am regăsit în salonul unui conac sub înfățișarea unei femei tinere, cu privirea rătăcită, enervată de grija permanentă și de atențiile cu care o înconjurau niște bătrâne, desigur rude apropiate, și un soț cam naiv.

— Ce-o fi având? se mirau ei. Doar nu-i lipsește nimic! îi satisfacem orice dorință...

De câte ori, de atunci, nu ți-am admirat mâna poate puțin prea mare, pe care îți sprijineai fruntea largă și atât de frumoasă! De câte ori nu te-am observat cum te învârteai după gratiile vii ale familiei, ca o lupoaică în cușcă, și mă sfredeleai cu o privire rea și tristă.

Pe mulți îi va mira faptul că imaginația mea a putut crea o faptură și mai odioasă decât toți ceilalți eroi ai mei. Dar voi izbuti eu oare vreodată să spun câte ceva despre ființele cu inima deschisă, ca în palmă, din care virtutea parcă mustește? Oamenii virtuoși, inimile deschise, n-au istorie; eu o cunosc însă pe aceea a inimilor îngropate adânc într-un trup de tină cu care s-au contopit.

Aș fi vrut ca durerea să te îndrepte spre credință, Thérèse, și multă vreme am dorit să devii demnă de a purta numele de Sfânta Locusta¹. Dar și atunci unii – chiar dintre aceia care cred că sufletele noastre chinuite își pot răscumpăra păcatele – s-ar fi indignat ca în fața unui sacrilegiu.

Acum, când te părăsesc pentru totdeauna pe strada pe care o bați, păstrez speranța că nu mai ești singură.

I

Avocatul deschise o ușă. Ceața de afară pătrunse în coridorul dosnic al Palatului de Justiție, unde se găsea Thérèse Desqueyroux, care simți pe obraz boarea ei umedă și o trase adânc în piept. Se codea să iasă, de teamă să nu o aștepte cineva. Un bărbat cu gulerul hainei ridicat, care stătuse rezemat de un platan, se apropie, și abia atunci îl recunoscă pe tatăl ei. Avocatul strigă:

„Dosarul a fost închis!” apoi se întoarse către Thérèse:

— Poți ieși, nu-i nimeni.

Thérèse începu să coboare treptele umede. Mica piață părea într-adevăr pustie. Tatăl ei nu o îmbrățișă, nici măcar nu se uită la ea; era preocupat să-l descoase pe avocatul Duros, care-i răspundea cu vocea scăzută de parcă s-ar fi temut să nu-l asculte cineva. Thérèse abia putea desluși ceea ce spunea:

— Mâine vom primi confirmarea oficială că dosarul a fost închis.

— S-ar putea să mai avem vreo surpriză?

— Nici gând! Le-am tăiat apa de la moară.

— După depoziția ginerei mele totul era limpede.

— Limpede... să zicem... E mai degrabă o chestiune de interpretare.

— De vreme ce el însuși a recunoscut că niciodată nu număra picăturile...

— Știi, Larroque, în astfel de cazuri mărturia victimei...

---

1 *Locusta*: vestită otrăvitoare în Roma antică. A fost executată.

Thérèse interveni răspicat:

— Aici n-a existat nicio victimă.

— Voiam să spun: victima propriei sale imprudențe, doamnă...

O clipă cei doi bărbați o priviră cu atenție pe tână femeie care stătea nemișcată, zgribulită; pe fața ei lividă nu se citea nimic. În cele din urmă îi întrebă unde se află trăsura. Domnul Larroque lăsase trăsura să-i aștepte afară din oraș, pe drumul către Budos, pentru a nu stârni comentarii.

Traversară piața; plouase și pe băncile umede se lipiseră frunze de platan. Din fericire se însera mult mai devreme acum, și apoi la drumul către Budos se putea ajunge prin străzile cele mai puțin umblate ale acestui orașel de provincie. Thérèse, cu un cap mai înaltă decât cei doi bărbați, mergea între ei; își reluaseră discuția ca și cum ea nici n-ar fi fost de față și, pentru că prezența ei fizică îi stingherea, despărțindu-i, o împingeau cu cotul la o parte ca pe un obiect. Thérèse căută să rămână cu câțiva pași în urmă, își scoase o mănușă, dezgolindu-și mâna stângă, și începu să smulgă câte puțin mușchi de pe zidurile de piatră pe lângă care mergea. Din când în când trecea pe lângă ea câte un muncitor pe bicicletă sau o șaretă, improșcând-o cu noroi și silind-o să se lipească de ziduri. Dar seara care se lăsa o ferea pe Thérèse de privirile oamenilor, împiedicându-i s-o recunoască. Mirosul de pâine caldă și de ceață nu mai reprezenta pentru ea doar mirosul familiar al orașelului pe înserate, ci se confundau cu însăși aroma vieții care îi fusese în sfârșit redată. Închidea ochii ca să se bucure din plin de miresmele pământului adormit și ale ierburilor ude, silindu-se să nu audă glasul omului scund, cu picioare scurte și crăcănate, care nu-și întorsese nici măcar o dată privirea spre fiica lui; dacă s-ar fi prăbușit la marginea drumului, nici el, nici Duros n-ar fi observat, mai ales acum când nu se mai sfiau să vorbească în gura mare.

— Firește că depozitia domnului Desqueyroux a fost foarte bine venită. Dar să nu uităm nici rețeta: oricum, era

vorba de un fals... mai ales că reclamantul era chiar doctorul Pédemay...

— Bine, dar el și-a retras reclamația...

— Ca să nu mai vorbesc de explicațiile dumneaei: cum că un necunoscut i-ar fi dat rețeta...

Thérèse încetini și mai mult pasul, nu atât din pricina oboselii, ci mai cu seamă ca să scape de aceeași poveste cu care îi împuiaseră capul săptămâni de-a rândul; dar era cu neputință să nu audă glasul pițigăiat al tatălui ei repetând:

— I-am spus de atâtea ori: „găsește altă explicație, nenorocito, inventează altceva”...

Într-adevăr îi repetase aceste lucruri de atâtea ori, încât putea fi cu conștiința împăcată. Atunci de ce se mai frământa? „Onoarea familiei”, cum zicea el, fusese salvată; iar până la viitoarele alegeri pentru Senat nimeni nu-și va mai aminti de povestea asta. Cam așa se gândea Thérèse în timp ce mergea încet, fiindcă nu avea chef să-i ajungă din urmă pe cei doi bărbați; dar în focul discuției aceștia se opriră în mijlocul drumului.

— Crede-mă pe mine, Larroque, trebuie să înfrunți opinia publică. Începe ofensiva în *Le semeur* de duminică, dacă nu cumva preferi să o fac eu? Ar fi bun un titlu răsunător, de pildă „Un zvon infam”...

— Nu, dragul meu, n-are rost; la urma urmei ce am putea răspunde? Prea e evident că afacerea a fost mușamalizată. Judecătorul de instrucție n-a cerut nici măcar o expertiză grafologică. Nu, după mine cel mai bun lucru este tăcerea, înăbușirea scandalului. Am să mă zbat, n-am să precupețesc nimic, fiindcă de dragul familiei, totul trebuie înăbușit... cu orice preț...

Thérèse nu auzi răspunsul lui Duros, deoarece acum cei doi bărbați mergeau mai repede. Trase iarăși în piept cu nesaț aerul umed al nopții, ca o ființă gata să se sufoce; și deodată se pomeni gândindu-se la bunica ei dinspre mamă, Julie Bellade, al cărui chip nici nu-l cunoștea. În zadar ar fi căutat cineva în casa familiei Larroque un portret, un daghereotip² sau o fotografie a acestei femei,

2 *Dagherotip*: cel mai vechi procedeu fotografic, denumit

despre care nimeni nu știa nimic, afară de faptul că într-o zi plecase în lume. Thérèse se cutremură la gândul că și ea ar fi putut să fie ștearsă cu desăvârșire din amintirea tuturor și că mai târziu, micuța Marie, fetița ei, n-ar fi avut nici măcar posibilitatea să regăsească într-un album chipul celei care-i dăduse viață. La ora aceea Marie adoarme desigur în camera ei de la Argelouse, unde Thérèse va ajunge în puterea nopții și atunci va asculta prin întuneric râsuflarea copilului ei adormit, sorbind-o cu buze însetate, ca pe o apă vie.

La marginea șanțului se zăriră deodată felinarele unei călești cu capota lăsată, care luminau crupele slabe ale celor doi cai. Mai departe, în stângă și dreapta drumului, ca un zid întunecat, se înălța pădurea. Primii pini își împreunau vârfurile alcătuind o boltă deasupra drumului, care se pierdea în întunericul misterios. Sus, cerul parcă voia să-și caute un culcuș în desișul crengilor. Vizitiul o privi pe Thérèse cu o curiozitate nestăpânită. Când îl întrebă dacă vor ajunge la timp la gara din Nizan ca să mai prindă ultimul tren, vizitiul îi răspunse să nu aibă nicio grijă, adăugând că, oricum, ar fi bine să nu mai zăbovească.

— E ultima oară, Gardère, când mai faci această corvoadă pentru mine.

— Va să zică doanma nu mai are treabă pe aici?

Drept răspuns, Thérèse clătină din cap. Vizitiul însă continua s-o soarbă din ochi. Oare toată viața va trebui să suport asemenea priviri indiscrete? se întrebă Thérèse.

— Ei, ești mulțumită?

Așadar tatăl ei binevoia în sfârșit să o ia în seamă. Thérèse îi aruncă o privire scurtă, scrutându-i fața gălbejită de hepatic, obrajii năpădiți de o barbă aspră, căruntă, bătând și ea în galben, pe care cădea lumina puternică a felinarelor. Apoi spuse în șoaptă: „Am suferit atât de mult... sunt istovită”... Dar se opri brusc, gândindu-se că nu are niciun rost să vorbească. El tot nu o asculta,

---

astfel după inventatorul său, francezul Jacques Daguerre (1787—1851).

nici măcar nu se uita la ea. Ce-i păsa lui de starea ei sufletească? Singurul lucru care îl preocupa era faptul că ascensiunea lui către Senat era periclitată, poate chiar compromisă din pricina fiicei sale. („Toate niște isterice, atunci când nu sunt de-a dreptul idioate” - spunea el despre femeii.) Din fericire n-o mai chema Larroque, acum poartă numele de Desqueyroux, își zice, și de când știe că a scăpat de Curtea cu Juri respiră ușurat. Dar cum să-i împiedice pe adversarii săi politici să zgândăre mereu această rană? Chiar mâine îi va face o vizită prefectului. Slavă Domnului, îl are la mână pe directorul ziarului *La Lande Conservatrice*, de când cu trășenia aceea cu fetițele... Deodată o luă pe Thérèse de braț:

— Hai, urcă-te în trăsură, e târziu!

Atunci avocatul, poate cu o intenție perfidă, ori poate ca să n-o lase pe Thérèse să plece fără să-i fi spus un cuvânt, o întrebă dacă se întoarce chiar în seara aceea acasă, la domnul Bernard Desqueyroux. În timp ce-i răspundea:

— Firește, soțul meu mă așteaptă... Thérèse se gândi pentru prima oară de când părăsise tribunalul că într-adevăr peste câteva ore va trece pragul camerei în care soțul ei, încă suferind, mai zăcea, și că din momentul acela va începe un șir nesfârșit de zile și de nopți pe care va trebui să le petreacă în preajma lui.

De la începutul anchetei, Thérèse se stabilise în casa tatălui ei de la marginea orașelului, și făcuse de multe ori călătoria care o aștepta și în acea seară; pe atunci însă, singura ei preocupare era de a-i da soțului ei informații cât mai precise și, înainte de a se urca în trăsură, asculta de fiecare dată cu atenție ultimele sfaturi ale avocatului privitoare la ceea ce trebuia să răspundă domnul Desqueyroux la următorul interogatoriu; dar în perioada aceea Thérèse nu intra în panică, nu se simțea nici măcar stingherită la gândul că va fi silită să dea ochi cu acest om bolnav, fiindcă pe atunci nu vorbeau despre ceea ce se petrecuse de fapt între ei, ci numai despre ceea ce era important să spună sau să nu spună judecătorului de

instrucție. Niciodată cei doi soți nu fuseseră atât de uniți ca în perioada când trebuiau să-și apere în primul rând fetița, carne din carnea lor, și primejdia care o amenința pe mica Marie îi lega trup și suflet. Se străduiau să ticluiască împreună o poveste simplă, bine încheată, care să poată satisface logica stringentă a anchetatorului. Și pe atunci Thérèse se urca în aceeași caleașca ce o aștepta și în astă seară; în schimb cât era de nerăbdătoare pe vremea aceea să ajungă la capătul călătoriei nocturne, pe care acum ar fi dorit-o nesfârșită! Își amintește că de cum se suia în trăsură, ar fi vrut să se și vadă în camera aceea de la Argelouse, și de câte ori își repeta pe drum lămuririle pe care trebuia să le dea lui Bernard Desqueyroux (bunăoară, să nu se teamă să susțină că ea îi vorbise într-o seară de rețeta pe care i-o întinsese un necunoscut, implorând-o să o ducă în locul său la farmacie, pe motiv că el nu mai îndrăznea să dea ochi cu farmacistul, deoarece îi datora bani... Dar Duros nu era de părere ca Bernard să meargă prea departe, pretinzând, de pildă, că-și amintește că și-ar fi certat soția pentru imprudența săvârșită...).

Acum, când coșmarul se terminase, ce vor mai avea să-și spună unul altuia, Bernard și Thérèse? îi apărea în minte casa izolată unde el o aștepta; parcă și vede patul în mijlocul camerei pardosită cu lespezi de piatră, lampa mică pe masa încărcată cu gazete și sticlute de doctorii...

Câinii din curte, pe care sosirea trăsurii îi va trezi din somn, vor mai lătra un timp, apoi se vor potoli și iarăși se va lăsa aceeași tăcere sinistă ca în nopțile când îl vedea pe Bernard chinuit de vărsături îngrozitoare. Thérèse se silește să-și închipuie cum se vor uita unul la altul în primul moment al revederii lor atât de apropiate; apoi noaptea care va urma și ziua care va veni după ea, săptămânile care se vor scurge, atunci când nu vor mai avea de ticluit împreună versiunea oficială a dramei pe care o trăiseră. Între ei nu va mai fi nimic care să mascheze ceea ce a fost în realitate... ceea ce s-a întâmplat de fapt... Însăpăimântată, Thérèse îngăimă, uitându-se la

avocat, dar adresându-se tatălui ei:

— Am de gând să stau câteva zile cu domnul Desqueyroux, apoi, când se va simți mai bine, am să mă întorc la tata.

— Asta nu, fata mea, în niciun caz.

Văzând însă că Gardère, care stătea pe capră, începe să se foiască, domnul Larroque continuă cu voce scăzută:

— Nu cumva ai înnebunit de-a binelea? Tocmai acum să-ți părăsești bărbatul? Acum, când trebuie să fiți mai uniți ca oricând!... Nedespărțiți ca degetele de la mână... Înțelegeți? Până la moarte...

— Ai dreptate, tată. Unde mi-a fost capul? Atunci vii tu la Argelouse, nu-i așa?

— Nu, Thérèse. Am să vă aștept la mine, ca de obicei, joia, când e zi de târg. Și voi o să veniți regulat, așa cum ați venit întotdeauna.

Bătrânului nici nu-i venea să creadă cum de nu-și dădea seama și ea că cea mai mică derogare de la regulile consfințite prin tradiție ar fi dus toată familia la pierzanie.

— Așadar, Thérèse, ne-am înțeles. Mă pot bizui pe tine? Măcar acum, după ce ai făcut atâta rău familiei... Ai să faci tot ce-ți va cere soțul tău. E sfatul cel mai bun pe care ți-l pot da.

Și o împinse în trăsură.

Thérèse văzu mâna avocatului întinsă spre ea, mai precis, două unghii murdare.

— Sunt mulțumit că totul s-a sfârșit cu bine, zise el.

Și era într-adevăr sincer: dacă s-ar fi ajuns la proces, el n-ar fi avut nimic de câștigat, deoarece familia l-ar fi angajat pe cunoscutul avocat Peyrecare de la Bordeaux. Așa, avea într-adevăr de ce să fie mulțumit...

II

Mirosul acela de piele mucegăită caracteristic vechilor trăsuri îi place Thérèsei... Îi pare rău că și-a pierdut țigările, dar se mângâie cu gândul că niciodată nu i-a făcut plăcere să fumeze în întuneric. Felinarele luminează marginile ridicate ale șanțurilor, tivite cu franjuri de ferigă, baza trunchiurilor unor pini uriași...

Mormanele de nisip de la marginea drumului destramă umbra trăsurii și a cailor. Uneori apare câte o căruță și catârrii se trag singuri pe dreapta, fără să mai aștepte un îndemn din partea căruțașului adormit. Thérèse are impresia că n-o să mai ajungă niciodată la Argelouse, mai bine zis speră să nu mai ajungă: doar până la gara din Nizan trăsura face o oră și mai bine; apoi trenul acela mic stă o veșnicie în fiecare gară. De la Saint Claire, unde trebuie să coboare, și până la Argelouse mai are de mers 10 kilometri cu șareta, fiindcă pe un astfel de drum nu se aventurează noaptea nicio mașină. Și în fiecare dintre aceste etape ale călătoriei ar putea interveni destinul s-o izbăvească. Thérèse încearcă un sentiment asemănător cu acela care ar fi pus stăpânire pe ea în ajunul procesului, dacă dosarul n-ar fi fost clasat; groaza cu care aștepți o catastrofă inevitabilă, un cutremur, bunăoară. Își scoate pălăria, își reazemă obrazul palid de tapiseria de piele cu miros tare a trăsurii, și se lasă purtată peste hârtoape, moale, în voia zdruncinăturilor. Până în această seară trăise într-o permanentă tensiune, ca o fiară hăituită; abia acum, când știe că a scăpat, își dă seama cât este de istovită. Obrajii supti, buzele strânse, și fruntea largă, superbă, îi dădeau înfățișarea unei condamnate, și așa era – cu toate că oamenii n-o mai considerau vinovată – era condamnată la singurătate pe veci.

Farmecul ei, pe care lumea îl socotea irezistibil pe vremuri, era farmecul pe care îl au toți oamenii a căror față trădează un zbucium tainic, durerea unei răni sufletești, atunci când nu fac un efort istovitor pentru a se prefăce. În fundul acestei călești care o zdruncină, pe drumul care taie întunecimea pădurii de pini, tânăra femeie, acum fără mască, își mângâie încetșor cu mâna dreaptă fața de condamnată la rug. Care vor fi primele cuvinte ale lui Bernard a cărei mărturie mincinoasă a salvat-o? Probabil că în seara aceea nu-i va pune nicio întrebare... Dar mâine? Thérèse închide ochii, apoi îi deschide din nou și cum caii merg la pas, se străduiește să recunoască povârnișul pe care îl urcă. Ah, de ar putea să

nu se mai gândească la ceea ce o așteaptă! Poate că totul va fi mult mai simplu decât își închipuie. N-are rost să anticipeze. Ce bine ar fi să adoarmă... Cum de nu se mai află în trăsură? Omul acesta în spatele mesei acoperite cu postav verde este judecătorul de instrucție... Tot el... Ce mai vrea? Doar știe și el că totul s-a aranjat. Clatină din cap în semn că nu: el nu poate clasa dosarul... fiindcă s-a ivit un fapt nou. Ce fapt nou? Thérèse întoarce capul pentru ca dușmanul să nu-i vadă fața descompusă. „Căutați să vă aduceți bine aminte de toate, doamnă. Oare în buzunarul interior al pelerinei aceleia vechi, pe care n-o mai purtați decât în octombrie, când mergeți la vânatoare de porumbei sălbatici – oare n-ați uitat nimic, n-ați ascuns nimic?” E cu neputință să tăgăduiască și simte cum se sufocă. Fără a-și lăsa prada din ochi, judecătorul pune pe masă un mic pachetel cu o pecete de ceară roșie. Thérèse ar putea spune pe de rost formula scrisă pe plic și pe care judecătorul o descifrează cu voce aspră:

Cloroform: 30 grame

Aconit granule: nr. 20

Soluție de digitală: 20 grame

Judecătorul izbucnește în râs... Frâna scârțâie, frecându-se de roată. Thérèse se trezește. Respiră adânc și simte cum ceața îi pătrunde în plămâni (desigur coboară spre valea seacă). Așa visa pe vremuri, când abia terminase gimnaziul, că din pricina unei greșeli căzuse la examenul de absolvire și că trebuia să-l dea din nou. Și în această seară respiră ușurată, ca și pe atunci, când se deștepta din coșmar; e doar puțin neliniștită fiindcă clasarea dosarului încă nu a fost comunicată oficial: „Știi doar că întâi va fi comunicată avocatului...” își spunea ea să se liniștească.

E liberă... ce-ar putea să-și mai dorească? N-ar fi decât un joc să-și facă suportabilă viața alături de Bernard. Să-și deschidă complet sufletul în fața lui, să nu-i ascundă nimic, să scoată la lumină chiar în astă seară tot ceea ce mocnea în întuneric – aceasta e singura scăpare.

Hotărârea luată o umplea pe Thérèse de bucurie. Înainte de a ajunge la Argelouse are destul timp ca să-și „pregătească spovedania”, cum repeta în fiecare sâmbătă prietena ei Anne de la Trave, crescută în frica lui Dumnezeu, pe vremea vacanțelor fericite petrecute împreună. Anne, care-i fusese ca o soră iubită și nevinovată, nu putea ști ce rol important avea să joace în această poveste. Ființele cele mai curate nici nu bănuiesc în ce drame sunt amestecate în fiecare zi, în fiecare noapte, și ce buruieni otrăvite încolțesc sub pașii lor de copil.

Desigur, avea dreptate fetița crescută la călugărițe când îi tot repeta lui Thérèse, pe atunci elevă de liceu lucidă și ironică: „Nici nu-ți închipui cum ți se ușurează inima după ce te spovedești și te simți iertată; atunci poți trăi iarăși cu cugetul curat, ca și cum te-ai fi născut din nou”. Într-adevăr, era de-ajuns ca Thérèse să fi luat hotărârea de a mărturisi totul pentru ca să și simtă un soi de destindere nespus de plăcută: „Bernard va afla totul; am să-i spun...”

Dar ce-i va spune? Cum să-și înceapă mărturisirea? Oare cuvintele pot exprima o asemenea înlănțuire încâlcită de dorințe, de hotărâri, de acțiuni imprevizibile? Cum reușesc unii să-și dea seama ce crime au săvârșit și de ce? ... „Eu nu știu ce crime am comis. N-am vrut să săvârșesc pe cea de care sunt acuzată. De fapt nici nu știu ce am vrut. N-am înțeles niciodată încotro mă mâna forța aceea oarbă din mine și dinafara mea: doar eu însămi eram îngrozită de tot ceea ce distrugea în calea și”...

În lumina tulbure a unei lămpi de petrol care fumega, abia se zărea tencuiala de pe zidurile gării din Nizan și o șaretă oprită în fața ei. (Ce repede înghițea bezna din jur orice rază de lumină care încerca s-o străpungă!) Dintr-un tren tras pe o linie moartă se auzeau mugete și behăieli triste. Gardere luă geanta de voiaj a Thérèsei și o privi din nou cu aceeași curiozitate nerușinată. Pesemne că nevastă-sa îi spusese la plecare: „Să te uiți bine cum arată, cum se poartă...” Și pentru vizitiul domnului Larroque, Thérèse își

regăsi instinctiv zâmbetul, despre care lumea zicea: „Nici nu-ți dai seama dacă este frumoasă sau urâtă, dar în orice caz farmecul ei te cucerește...”

Îl rugă să-i cumpere biletul de tren deoarece n-avea curajul să traverseze sala de așteptare unde două țărance, cu câte un coș pe genunchi, tricotau clătinând din cap.

Când îi aduse biletul îi spuse să păstreze restul. Vizitiul o salută ducând mâna la șapcă și după ce luă hățurile în mână se mai întoarse încă o dată spre fiica stăpânului său și o măsură din ochi.

Trenul nu era încă tras pe peron. Pe vremuri, lunga așteptare din gara Nizan era o mare bucurie pentru Thérèse Larroque și pentru prietena ei Anne de la Trave, de câte ori se întorceau acasă în vacanța mare sau plecau din nou la școală. Se opreau la han să mănânce ochiuri cu șuncă, apoi se plimbau ținându-se de mijloc, pe același drum, cufundat în beznă astă seară, dar care în amintirea Thérèsei rămăsese tot scaldat în razele lunii ca în anii copilăriei încheiate de mult. Pe atunci râdeau amândouă, văzând cum se confundă umbrele lor lungi. Vorbeau bineînțeles despre profesoarele și colegele lor, fiecare luând apărarea școlii unde învăța, una a pensionului de maici iar cealaltă a liceului. „Anne”... Thérèse îi rostește numele cu glas tare în întuneric. Despre ea ar trebui să-i vorbească în prunul rând lui Bernard... Dar Bernard e omul cel mai tipic din lume: clasează sentimentele, rupându-le unele de altele, fără să țină seama de firele complicate care le leagă, de trecerile adesea obscure dintre ele. Cum să-l facă să pătrundă în zonele confuze, fără limite precise, unde Thérèse a trăit și a suferit? Și totuși trebuie să încerce. Singura atitudine pe care o va putea lua în clipa, din ce în ce mai apropiată, când va intra în dormitor, va fi să se așeze pe marginea patului și să-l tragă după ea pe Bernard, ducându-l din etapă în etapă, până când el însuși o va opri, spunându-i: „Acum înțeleg în sfârșit; ridică-te, te-am iertat”.

Thérèse trecu orbecăind prin grădina șefului de gară și simți mirosul crizantemelor fără să le vadă.

Compartimentul de clasa întâia era gol și de altfel atât de slab luminat încât tot n-ar fi recunoscut-o nimeni. Era prea întuneric să poată citi, dar care roman nu i s-ar fi părut oare anost în comparație cu viața ei îngrozitoare? se gândea că putea să moară de rușine, de atâta zbucium, de remușcări, de oboseală, dar în niciun caz de plictiseală.

Se ghemui într-un colț și închise ochii. Era oare de crezut că o femeie atât de inteligentă să nu poată face pe altul să înțeleagă drama ei?... Nu, era cu neputință; când își va termina confesiunea, Bernard o va ajuta să se ridice, spunându-i: „Fii liniștită, Thérèse, nu te mai frământa. Vom trăi împreună până la moarte, în această casă din Argelouse, nimic din ceea ce s-a întâmplat nu ne va putea despărți vreodată. Mi-e sete. Te rog du-te în bucătărie și fă-mi, cu mâna ta, o oranjadă. Am s-o beau dintr-o sorbitură, chiar dacă e tulbure. Ce importanță are dacă gustul ei îmi va aminti de acela pe care îl avea pe vremuri ceașca mea de ciocolată de la micul dejun? Îți mai aduci aminte, iubita mea, de vărsăturile care m-au chinuit? Mâna ta atât de dragă îmi sprijinea capul și nu-ți întorceai ochii de la lichidul acela verzui, dezgustător; nici leșinurile mele nu te înspăimântau. Și totuși, cum ai pălit în noaptea aceea când mi-am dat seama că picioarele îmi paralizaseră. Îți amintești cum mă scuturau frigurile? Și imbecilul acela de doctor Pédemay, oare se tot mira cum pot avea o temperatura atât de scăzută, când pulsul mi-era atât de agitat...”

„Of, se gândește Thérèse, dacă va vorbi așa înseamnă că tot n-a înțeles. Va trebui să reiau totul de la început...” Dar unde este oare începutul faptelor noastre? Destinul nostru, atunci când vrem să-l delimităm, seamănă cu acele plante pe care este cu neputință să le smulgi cu toate rădăcinile lor. Thérèse se întreabă dacă nu va trebui să urce firul amintirilor până la copilărie. Dar copilăria însăși este un fel de încheiere, sfârșitul unui drum.

Copilăria îi apare Thérèsei ca un izvor născut din zăpezi, apoi transformat pe parcurs într-un râu în care s-au

scurs toate murdăriile. La liceu ea dădea impresia că trăiește indiferentă și absentă în mijlocul colegelor ei, fără să-i pese de măruntele tragedii care le frământau și le făceau să sufere. Profesoarele o dădeau totdeauna de exemplu pe Thérèse Larroque celorlalte eleve; „Thérèse nu urmărește altă răsplată decât bucuria de a se realiza, adică de a deveni un exemplar uman de calitate superioară. Și pentru aceasta ea nu face apel decât la propria ei conștiință, care-i luminează îndeajuns calea. Mândria de a face parte din elita omenirii este un stimulent mai puternic decât teama de pedeapsă”... Astfel vorbea despre ea una dintre profesoare. Acum Thérèse se întreabă: „Oare eram chiar atât de fericită? Chiar atât de pură?”

Pesemne că tot ce a fost înainte de căsătorie mi-a rămas atât de curat în amintire numai prin contrast cu pata de neșters pe care mi-a lăsat-o în suflet nunta. Anii de liceu, dinainte de a fi devenit soție și mamă, îmi apar acum ca un paradis. Pe atunci însă nu-mi păreau chiar atât de frumoși. Cum aș fi putut să știu că numai în anii aceia, înainte de a intra în viață, îmi trăiam adevărata viață. Da, eram pură ca un înger, dar un înger plin de pasiuni. În ciuda părerii profesoarelor, eu sufeream și făceam și pe alții să sufere. Mă bucuram de răul pe care îl făceam și de acela pe care mi-l pricinuiam prietenele mele; era o suferință pură, pe care n-o altera nicio remușcare: atât durerile cât și bucuriile se nășteau pe atunci din cele mai inocente plăceri”.

Cea mai mare răsplată pentru Thérèse era să se considere demnă de Anne, vara, când se întâlneau în pădurea de stejari de la Argelouse. Simțea nevoia să-i poată spune acestei fete crescute la călugărițe: „Pentru a mă simți la fel de pură ca tine, eu nu am nevoie de îndemnuri și laude răsuflăte, nici de panglicuțe drept răsplată...” De fapt, puritatea Annei de la Trave se datora mai degrabă neștiinței, deoarece călugărițele de la Sacré-Cœur le despărțeau pe micile lor eleve prin mii de văluri de realitate. Thérèse disprețuia fetițele de vârsta ei care confundau virtutea cu ignoranța. „Tu nu cunoști viața,

draga mea", îi repeta Annei în acele veri de demult petrecute la Argelouse. Frumoase veri... Acum, în micul tren care se pune în sfârșit în mișcare, Thérèse își mărturisește că spre acele veri trebuie să-și întoarcă gândul ca să poată vedea limpede ceea ce a urmat. E de necrezut și totuși adevărat că în zorii atât de puri ai vieții noastre, semne imperceptibile prevestesc deja furtunile îngrozitoare ce vor veni. Adesea diminețile prea senine nu sunt un semn bun; ele anunță după-mese și seri furtunoase, cu ronduri de flori răvășite, crengi rupte și atâta noroi! În niciun moment al vieții ei Thérèse nu s-a gândit prea mult, n-a făcut niciun gest premeditat, nicio cotitură bruscă: a coborât doar pe nesimțite o pantă alunecoasă, întâi mai încet, apoi mai repede. Și totuși, femeia sfârșită din această seară e tot fata tânără și fericită de pe vremea vacanțelor petrecute la Arge louse, unde se întorcea acum furișându-se prin noapte.

Cât este de obosită! Ce rost are să mai cauți imboldurile secrete ale unor fapte împlinite? Tânăra femeie încearcă să privească pe fereastră, dar afară e întuneric și nu vede nimic, doar chipul ei împietrit, ca de mort, reflectat pe geam. Micul tren își încetinește mersul, locomotiva șuieră prelung, apropiindu-se cu prudență de o gară. Un felinar legănat de o mână, chemări și strigăte în graiul local, guițalul strident al pourceilor descărcați din vagoane o fac pe Thérèse să înțeleagă că au și ajuns la Uzeste. Mai are încă o stație până la Saint-Clair, de unde vă trebuie să parcurgă cu șareta ultima etapă a călătoriei până la Argelouse. Cât de puțin timp i-a mai rămas pentru a-și pregăti apărarea!

III

Când ajungi la Argelouse ai impresia că te afli într-adevăr la capătul lumii. E un cătun dincolo de care nu mai zărești nimic cât vezi cu ochii. Argelouse n-are nici biserică, nici primărie, nici cimitir, doar câteva case împrăștiate în jurul unui câmp de secară, la vreo 10 kilometri de orașelul Saint-Clair, unde duce un singur drum desfundat. Dincolo de Argelouse, acest drum plin de

hârtoape se ramifică în câteva poteci năpădite de nisip; iar până la Ocean nu mai sunt decât 80 de kilometri - o fâșie de pământ acoperită de mlaștini, lagune, ici-colo pâlcuri de pini sfrijiți, de landă³, unde spre sfârșitul iernii și oile devin cenușii. Cele mai bune familii din Saint-Clair se trag din acest cătun pierdut. Pe la mijlocul secolului trecut, atunci când rășina și lemnul începură să sporească substanțial veniturile până atunci precare pe care le aduceau turmele de oi, bunicii acelor care locuiesc azi la Saint-Clair se stabiliseră acolo, lăsând casele lor din Argelouse pe seama țăranilor cărora le dădeau pământul să-l lucreze în parte. Doar bârnele sculptate de la uși și ferestre, ori câte un cămin de marmură, mai aminteau de proprietarii avuți de altă dată. Aceste case se scufundă tot mai mult an de an; acoperișul uneia dintre ele s-a lăsat într-o parte și a ajuns să atingă aproape pământul, ca aripa unei uriașe păsări obosite.

Dar două dintre aceste case vechi mai sunt locuite și astăzi de urmașii primului lor proprietar. Doar familiile Larroque și Desqueyroux își mai păstrau casele din Argelouse așa cum le moșteniseră de la străbuni. Jérôme Larroque, primarul și consilierul general al subprefecturii cu reședința în orașelul B., la marginea căruia locuia el însuși cea mai mare parte a anului, nu voise să facă nicio schimbare pe moșia lui de la Argelouse, de fapt zestrea nevestei sale (care murise la a doua naștere, pe când Thérèse mai era încă în leagăn) și i se părea normal ca fiicei sale să-i placă, mai târziu, să-și petreacă vacanțele acolo. Thérèse se stabilea acolo din iulie, împreună cu sora cea mai mare a tatălui ei, mătușa Clara, o fată bătrână și surdă, căreia îi plăcea de asemenea singurătatea, fiindcă, zicea ea, acolo nu vedea buzele celorlalți mișcându-se fără să audă ce spun și, pe deasupra, știa că tot nu se putea auzi nimic în afară de vuietul vântului răzbătând printre pini. Domnul Larroque se bucura că datorită casei de la Argelouse scapă de fiica sa pe câtva timp și acolo ea are

---

³ *Landă*: șes întins pe țărmurile Atlanticului, format din nisipuri marine fixe sau mobile, nefertil.

prilejul să se împrietenească cu Bernard Desqueyroux, cu care tot avea să se căsătorească într-o zi, fiindcă așa doreau ambele familii, deși înțelegerea dintre ele nu avea încă un caracter oficial.

Bernard Desqueyroux moștenise și el de la tatăl său o casă la Argelouse, vecină cu cea a familiei Larroque, dar nu venea acolo decât în octombrie când se deschidea vânătoarea, având în apropiere și o rezervație de porumbei sălbatici.

Iarna, acest tânăr așezat locuia la Paris, unde urma Facultatea de Drept; nici vara nu stătea prea mult cu familia, deoarece Victor de la Trave – cu care maica sa, rămasă văduvă, se recăsătorise, fără să țină seamă „că nu avea un sfant” – îl scotea din sărite, mai ales că despre cheltuielile lui nesăbuite vorbea toată lumea la Saint-Clair. Iar pe Anne, sora lui vitregă, o socotea prea tânără pentru a putea fi luată în seamă. Poate că nici Thérèse nu-l preocupa cu mult mai mult. Dar cum în toată regiunea nimeni nu se îndoia de această căsătorie, deoarece proprietățile celor doi tineri erau așezate parcă anume ca să se contopească, și Bernard, ca un tânăr chibzuit ce era, împărtășea întru totul părerea lumii. De altfel, el nu lăsa nimic la voia întâmplării și marea lui mândrie era convingerea că știe să-și organizeze bine viața. „Omul nu-i nenorocit decât din propria lui vină...” repeta acest tânăr puțin prea gras pentru vârsta lui. Până la căsătorie munca și plăcerile ocupau un loc egal în viața lui; deși nu disprețuia nici mâncarea, nici băutura și îndeosebi vânătoarea, studia „pe brânci” după cum spunea mama sa. Doar un bărbat trebuie să fie mai cult decât soția lui, mai cu seamă că Thérèse era vestită pentru inteligența ei; ce-i drept, părea cam emancipată... dar Bernard știa cum să ia o femeie pentru ca să o domine; și apoi, nu era rău „să-l aibă de partea sa” pe bătrânul Larroque, care putea să-i fie de folos în carieră, după cum îi tot repeta maică-sa. Așadar, la 26 de ani, după ce făcuse câteva călătorii conform unui itinerar alcătuit cu grijă, vizitând Italia, Spania și Țările de Jos, Bernard Desqueyroux avea să se

căsătorească cu fata cea mai bogată și cea mai inteligentă din întreaga regiune a landelor, deși poate nu și cea mai frumoasă, despre care se spunea însă: „Nici nu te întrebi dacă e frumoasă sau urâtă, în orice caz farmecul ei te cucerește”.

După ce a schițat în gând această caricatură a lui Bernard, Thérèse zâmbește și își spune: „Ce-i drept e mai civilizat decât majoritatea tinerilor cu care aș fi putut să mă mărit”. Femeile din lande sunt în general cu mult superioare bărbaților, care încă din liceu stabilesc relații doar între ei și în cerul lor îngust n-au cum să se cioplească; deoarece landele au pus stăpânire pe inima lor, nu se pot desprinde de acolo nici cu mintea, și nu cunosc alte plăceri decât cele oferite de meleagurile lor natale, pe care ar avea impresia că le trădează, că se rup de ele, dacă n-ar mai semăna cu țăranii din partea locului, dacă n-ar mai vorbi în graiul lor, dacă și-ar schimba obiceiurile destul de primitive și grosolane. Dar sub scoarța aspră a lui Bernard nu se ascunde oare un soi de bunătate? Când era pe moarte, țăranii cărora le dădea pământul în parte, spuneau: „Dacă moare, nu mai rămâne niciun domn de treabă pe aici”. Într-adevăr, Bernard avea inimă bună, o judecată sănătoasă și era totdeauna de bună-credință, nu vorbea niciodată despre ceea ce nu cunoștea și era conștient de limitele sale. În prima tinerețe, acest Ipolit⁴ de provincie, care era și destul de chipeș, alerga mai puțin după fete decât după iepurii pe care îi vâna prin landă...

Și totuși, acum, când Thérèse stă cu ochii închiși, cu capul rezemat de fereastra vagonului, nu-i apare în minte imaginea lui de altă dată, când venea cu bicicleta de la Saint-Clair la Argelouse, dimineața pe la nouă, ca să nu-l prindă arșița pe drum; nu chipul acestui logodnic indiferent îi apare în minte, ci al surorii lui mai mici, Anne, îmbujorată la față, la ora când greierii abia începeau să țeasă cu cântecul lor un văl între pini, și cerul încingea

---

4 *Ipolit*: după mitologia greacă, fiul regelui Teseu, care prin farmecul său stârnește pasiunea Fedrei, mama sa vitregă.

pământul landelor ca un cuptor și milioane de muște care se ridicau din mărăcini umpleau văzduhul cu bâzâitul lor. „Pune-ți haina înainte de a intra în casă; salonul e ca o ghetărie...” spunea mătușa Clara și adăuga: „Iar de băut am să-ți dau, fetița mea, când n-ai să mai fi transpirată...” Anne o saluta pe mătușa Clara, care era surdă, strigând cât o ținea gura, dar în zadar; Thérèse îi spunea: „N-are rost să strigi până răgușești, draga mea, ea înțelege totul după mișcarea buzelor”. Dar degeaba se străduia Anne să articuleze cât mai limpede fiecare cuvânt, schimonosindu-și gurița ei mică, căci mătușa Clara îi răspundea ceva la întâmplare și până la urmă cele două prietene o luau la fugă pentru ca să poată râde în voie.

Thérèse, ghemuită în compartimentul întunecat, re trăiește acele zile senine – senine și totodată luminate de o rază de fericire, ușoară și difuză; însă pe atunci ea nu știa că aceste palide licăriri de bucurie erau singurele pe care avea să le cunoască vreodată. Nimic nu-i prevestea că soarta nu-i hărăzise clipe mai frumoase decât acelea petrecute în salonul umbros, cu perdelele lăsate, în toiul arșiței de vară, când ședea pe canapeaua de rips roșu, lângă Anne, care ținea genunchii strânși un album de fotografii. De unde îi venea această fericire? Doar Anne avea cu totul alte gusturi decât Thérèse: era un chin pentru ea să citească, nu-i plăcea decât să coasă, să trăncănească și să râdă, și nu avea nicio preocupare mai serioasă. În schimb, Thérèse înghițea cu aceeași pasiune romanele lui Paul de Kock⁵, „*Les causeries du Lundi*”⁶, „*L'histoire du Consulat*”⁷ și tot ceea ce se găsește de obicei prin dulapurile conacelor de la țară.

Aveau cu totul alte gusturi; singura lor plăcere comună era de a sta împreună în acele după-mese când

---

5 *Paul de Kock*: scriitor francez (1794—1871), care înfățișează în numeroase romane viața micii burghezii.

6 *Convorbirile de luni* — studii critice de Sainte-Beuve (1804—1869), vestit critic francez.

7 *Istoria Consulatului și a Împeriului* de Adolphe Thiers (1797— 1877), om politic și istoric francez.

arșița silește oamenii să se baricadeze în semiîntunericul încăperilor ca într-o cetate asediată. Din când în când Anne se ridica, se ducea să vadă dacă mai scăzuse arșița; dar era destul să deschidă puțin obloanele de la fereastră, ca lumina să năvălească în cameră ca un șuvoi de metal topit, gata parcă să dea foc covorului, așa încât se grăbeau să le închidă din nou și să se ascundă iar în întuneric.

Chiar și spre seară, când soarele nu mai înroșea decât trunchiurile pinilor către rădăcină și când nu se mai auzea țârâind decât un ultim greiere printre ierburi, sub stejari tot mai stăruia încă zăpușeala. Atunci, cele două prietene se întindeau la marginea pădurii ca și cum s-ar fi așezat pe malul unui lac. Norii prevestitori de furtună le stârneau fantezia cu imaginile lor fugare; dar Thérèse nici nu apuca să vadă femeia înaripată pe care Anne i-o arăta pe cer, căci într-o clipă se și transformase, după spusele prietenei ei, într-un ciudat animal cu botul pe labe.

În septembrie, pe înserate, după ce-și luaui ceaiul, se încumetau să iasă la plimbare în acest ținut secetos, unde nu găseai o picătură de apă; trebuia să te îndepărtezi mult de Argelouse, străbătând întinderi mari de nisip înainte de a ajunge la izvoarele pârâului Hure, oare țâșnesc din mai multe locuri deodată, iar în văile dintre ele se zăresc, printre rădăcinile arinilor, niște petece înguste de iarbă. Picioarele goale ale celor două fete amorteau în apa rece ca gheața, dar într-o clipă se uscau și se înfierbântau din nou. Se opreau de obicei într-una din colibele unde se adăposteau vânătorii de porumbei sălbatici în octombrie, și acolo se simțeau la fel de bine ca peste zi în salonul umbros. Nu schimbau niciun cuvânt, fiindcă nu aveau nimic să-și spună și în timpul acestor popasuri nevinovate, clipele se scurgeau pe nesimțite; fetele ședeau nemșcate, așa cum stă un vânător la pândă atunci când vede o pasare apropiindu-se în zbor, le face semn și celorlalți vânători să nu facă niciun zgomot. Tot astfel li se părea și lor că un singur gest ar fi alungat fericirea monotonă și pură, care le copleșea. Anne, nerăbdătoare să vâneze ciocârlii pe înserate, dădea semnalul de plecare; Thérèse, care nu

putea suferi acest joc, o urma totuși, fiindcă dorea să fie cât mai mult împreună. Anne lua din vestibul pușca de calibru 24, care nu le izbește în umăr când tragi, Thérèse sedea pe marginea șanțului și se uita cum Anne, din mijlocul câmpului de secară, țintea spre soare ca și cum ar fi vrut să-l atingă. Thérèse își astupa urechile și totuși auzea țipătul disperat care sfâșia o clipă azurul, apoi vedea cum Aurie ridica pasărea rănită, ținând-o cu grijă în palmă și, în timp ce-i mângâie cu buzele penele calde încă, o sugrumă.

— Ai să vii și mâne?

— Ei, nu chiar în fiecare zi!

Așadar Anne nu voia s-o vadă în fiecare zi; Thérèse înțelegea și își dădea seama că n-are rost să stăruie sau să protesteze. Anne nu spunea că, deși n-are altă treabă, preferă să vină mai rar, fiindcă: „Dacă ne vedem zilnic, până la urmă n-o să ne mai putem suferi...” Thérèse răspundea: „Poate... mai știi... În orice caz, să nu vii din obligație, vino numai când ai chef... când n-ai nimic m-ai bun de făcut...” Seara, Anne încăleca pe bicicletă și, sunând mereu pe drum, dispărea în întunericul care se lăsase.

Atunci Thérèse pornea spre casă; țăranii o salutau de departe; nici copiii nu se apropiau de ea. Era ora când oile risipite printre stejari se adunau deodată și o luau la fugă, urmărite de strigătele ciobanului. Mătușa Clara o aștepta în pragul casei și, din pricina surzeniei vorbea fără întrerupere, ca să o împiedice pe Thérèse să-i spună ceva. „De ce o cuprindea asemenea neliniști în acele seri?” se întreba Thérèse. Nu-i venea să citească, n-avea chef de nimic și umbla fără rost prin fața casei. „Nu te îndepărta, mâncăm îndată”, îi striga mătușa ei. Și totuși se întorcea la marginea drumului pustiu cât putea vedea cu ochii. Din ușa bucătăriei se auzea sunând clopoțelul care o chema la cină. Poate că în acea seară ar fi trebuit să aprindă lampa în sufragerie, unde aceeași liniște adâncă o învăluia pe bătrâna surdă, care stătea nemișcată, cu mâinile încrucișate pe fața de masă, ca și pe tânăra fată cu privirea

pierdută în gol.

„Bernard, Bernard, cum să te introduc în lumea mea complicată, haotică, pe tine care faci parte dintr-o categorie obtuză, din categoria necruțătoare a oamenilor mărginiți, lipsiți de imaginație?” Desigur că de la primele cuvinte, gândește Thérèse, are să mă întrerupă și are să mă întrebe: „Atunci de ce te-ai măritat cu mine? Doar n-am alergat după tine...” Într-adevăr, de ce se măritase cu el? De fapt Bernard nici nu se prea grăbise să o ia de soție. Thérèse își amintea că doamna Victor de la Trave, mama lui Bernard, repeta cu orice prilej: „El ar mai fi așteptat, dar ea s-a grăbit, s-a pripit din cale-afară... Din păcate, n-a fost crescută în principiile noastre: de pildă, fumează ca un soldat, ca să-și dea aere; dar în fond e cinstită, curată ca lacrima. Desigur că în curând vom izbuti să-i băgăm în cap idei mai sănătoase. Ce-i drept, nu suntem chiar atât de încântați de această căsătorie. Și apoi mai e și povestea cu bunica Bellade... Deși lumea a uitat-o, nu-i așa?... Ar fi exagerat să vorbim de un scandal în familie, abia dacă a circulat un zvon, și acela sugrumat în fașă. Dumneavoastră mai credeți în ereditate? E drept că tatăl ei are niște idei destul de condamnabile, dar nu i-a dat fetei decât exemple bune. Se poate spune că e un adevărat sfânt laic. Și apoi e un om de mare vază. În viață ai nevoie de toată lumea. La urma urmei, trebuie să închizi ochii la câte ceva. În sfârșit, poate n-o să vă vină a crede, dar e mai bogată decât noi. Pare de necrezut și totuși așa este. Unde mai pui că-l adoră pe Bernard...”

Într-adevăr, Thérèse se prefăcea că-l adoră, fiindcă această atitudine îi cerea un efort mai mic decât oricare alta. Era de-ajuns ca atunci când stăteau împreună în salonul de la Argelouse, sau se plimbau pe sub stejarii de la marginea ogoarelor, să-și ridice spre el ochii, cărora știa de minune să le dea o expresie de îndrăgostită inocentă. Văzând o astfel de pradă la picioarele sale, tânărul se simțea măgulit, dar nu se mira câtuși de puțin. „Să nu glumești cu ea, îi repeta maică-sa, vezi bine cum se frământă”.

„M-am măritat cu el fiindcă...” Thérèse se încruntă, își acoperă ochii cu mâna și se străduiește să-și aducă aminte. Unul dintre motive fusese bucuria copilărească de a deveni cumnata Annei. E drept că această înrudire o încânta mai mult pe Anne, pe Thérèse însă noua legătură dintre ele o lăsa destul de indiferentă. La urma urmei, de ce n-ar recunoaște că de fapt cele două mii de hectare ale lui Bernard o încântaseră mai mult. „De mică a avut simțul proprietății în sânge”, se spunea despre ea. Când tatăl ei avea mosafiri și după o masă îmbelșugată se aduceau în sfârșit băuturile tari, Thérèse rămânea adesea cu bărbații, fiindcă o interesau discuțiile lor despre arendași și muncitori agricoli, despre cheresteaua pentru mine, despre rășină și terebentină. O pasiona mai cu seamă evaluarea proprietăților. Nu încapă îndoială că a cucerit-o mai ales perspectiva de a intra în posesia unei păduri atât de întinse. „De fapt și el era îndrăgostit de pădurea mea de pini...” Dar poate că Thérèse se lăsase târâtă de un sentiment mai nelămurit, pe care acum se străduiește să și-l explice; poate că ceea ce căutase în căsătorie nu era atât dorința de a stăpâni, de a se îmbogăți și mai mult, ci mai curând dorința de a-și găsi un refugiu. Nu cumva se grăbise să se mărite împinsă de un soi de teamă? Fiind obligată de mică să se ocupe de gospodărie, Thérèse dovedise spirit practic, și aștepta cu nerăbdare să-și facă un rost al ei, să-și ocupe o dată pentru totdeauna locul care îi revenea; într-un cuvânt, voia să se pună la adăpost împotriva unui pericol pe care n-ar fi putut să-l definească precis. Niciodată nu păruse atât de echilibrată ca în timpul logodnei, știind că se integrează într-o familie unită ca un monolit, „că se căpătuiește”, că intră într-o categorie bine definită. Și era convinsă că astfel scapă de orice primejdie.

În primăvara aceea când se logodiseră, într-o zi se plimbau pe poteca ce taie nisipurile de la Argelouse la Vilméja. Frunzele moarte ale stejarilor mai pătau încă cerul albastru; un strat de ferigi uscate acoperea încă pământul, străpuns ici-colo de vâlstare tinere, de un verde

proaspăt. Bernard îi spuse: „Fii atentă cum îți stingi țigara; nu cumva să dai foc pădurii, nu se mai găsește un strop de apă în landă”. Ea îl întrebă „E adevărat că ferigile conțin acid prusic” Bernard nu știa dacă conțineau destul ca să te poți otrăvi. O muștrase cu duioșie: „Nu cumva ai vrea să mori?” Ea începuse să râdă. Bernard își exprimase atunci speranța că va deveni mai simplă. Thérèse își amintește că închisese ochii, și atunci simțise cum două mâini puternice îi prind capul ei micuț, în timp ce o voce îi șoptea la ureche: „În căpșorul acesta mai sunt unele idei greșite”. Îi răspunsese: „N-ai decât să le alungi, Bernard”. Apoi se opriseră să privească cum lucrau niște zidari care măreau cu o cameră ferma de la Vilméja. Proprietarii, de fel din Bordeaux, voiau să-l instaleze acolo pe ultimul lor fiu, „ros de oftică”, boală de care murise și sora lui. Bernard avea un mare dispreț față de această familie Azévédo: „Ăștia jură pe toți sfinții că nu sunt evrei de origine... Dar îi trădează înfățișarea. Și pe deasupra mai sunt și tuberculoși, parcă nu era de-ajuns o boală...”

Pe atunci Thérèse era foarte liniștită. Știa că Anne va veni de la școala de maici din Saint-Sébastien pentru nuntă. Trebuia să fie domnișoară de onoare, având drept cavalier pe tânărul Deguilhem. Thérèse primise de la ea o scrisoare, în care îi cerea să-i răspundă de urgență ce rochii vor purta celelalte domnișoare de onoare: „Oare n-ai putea să-mi trimiți niște eșantioane? Doar e în interesul tuturor să fie îmbrăcate în culori care să se armonizeze...” Niciodată Thérèse nu fusese atât de liniștită – dar ceea ce ea lua drept liniște nu era decât un soi de toropeală: șarpele din inima ei era doar amorțit.

IV

În ziua înăbușitoare a nunții, în biserica neîncăpătoare de la Saint-Clair, unde trăncăneala cucoanelor acoperea sunetul răgușit al armoniumului și unde parfumurile dominau mirosul de tămâie, abia atunci simți Thérèse că e pierdută. Intrase ca o somnambulă în cușcă și acum, când ușa grea se închidea cu zgomot, se trezi deodată în ea copilul nenorocit de altă dată. Nimic nu

se schimbasesse și totuși avea sentimentul că de azi înainte nu numai ea este pierdută, ci va duce și pe alții la pierzanie. Inimă ei, împresurată, sufocată de cei din jur, avea să ardă mocnit, ca un foc ascuns care se furișează prin măraciniș, aprinde un pin, apoi altul, apoi, târându-se din copac în copac, iscă o pădure de torțe. În această mulțime nu găsea niciun chip pe care să-și odihnească privirea, în afară de chipul Annei; dar bucuria copilărească a tinerei fete crea un zid între ele. Anne se bucura ca și cum n-ar fi știut că, începând din seara aceea, vor fi despărțite pentru totdeauna, nu numai în spațiu, dar și din pricina suferinței care o aștepta pe Thérèse – de încercarea iremediabilă prin care avea să treacă ființa ei curată. Anne rămânea pe celălalt țărm, unde așteaptă ființele pure, în timp ce Thérèse avea să intre în tagma celor încercate. Își aduse aminte că în sacristie, în timp ce se apleca pentru a săruta fața răsătoare a Annei, ridicată spre ea, își dădu seama deodată de goliciunea acelui suflet în jurul căruia crease un univers de dureri și de bucurii nelămurite; în acest răstimp de câteva secunde, Thérèse descoperi disproporția uriașă dintre forțele tainice ale propriei inimi și acel chip drăgălaș, pudrat cu stângăcie.

Multă vreme după aceea nu se mai vorbea la Saint-Clair și la B. despre această nuntă de pomină (unde peste o sută de țărani și servitori benchetuiseră la umbra stejarilor) fără să se menționeze că mireasa, „care desigur nu-i o frumusețe în adevăratul înțeles, dar care este farmecul întrupat”, păruse tuturor în ziua aceea urâtă, aproape hidoasă: „Nici nu semăna cu ea însăși, parcă era alta...” Lumea văzuse numai că era altfel ca de obicei și susținea că de vină era ba rochia de mireasă, ba zăpușeala, fără să-și dea seama de ceea ce se ascundea de fapt sub această schimbare.

În seara acestei nunți, pe jumătate țărănească, pe jumătate burgheză, grupuri de oaspeți, în care străluceau rochiile fetelor tinere, siliră mașina mirilor să încetinească, pentru a-i aclama. Pe drumul presărat cu flori depășiră șarete care mergeau în zigzag, conduse de flăcăi amețiți

de băutură. Thérèse, gândindu-se la noaptea ce a urmat, murmură: „A fost oribil”... apoi se corectează: „Nu, nu chiar atât de oribil...” Se întreabă dacă a suferit mult în timpul călătoriei de nuntă, când au vizitat lacurile din nordul Italiei. Nu, nu prea mult; aproape că o și amuza jocul de a nu se trăda. Să înșeli un logodnic e ușor, dar un soț nu. Oricine știe să rostească cuvinte prefăcute, prefăcătoria trupului însă cere mult mai multă pricepere. Nu oricine știe să mimeze dorința, bucuria, oboseala plăcută. Thérèse reuși să joace toate aceste senzații, care-i dădeau chiar o satisfacție amară. Imaginația ei îi sugera că în lumea necunoscută a simțurilor, în care un bărbat o silea să pătrundă, ar fi putut găsi și ea fericire. Dar în ce consta această fericire? Thérèse descoperea voluptatea așa cum, privind un peisaj care abia se zărește prin ploaie, îți închipui cum ar putea să arate într-o zi cu soare.

Cât de ușor se lăsa amăgit Bernard, tânărul acesta cu privirea inexpresivă, totdeauna preocupat să verifice dacă numerele tablourilor din muzee corespundeau într-adevăr cu cele din ghidul *Baedeker*, foarte satisfăcut că a putut vedea în minimum de timp posibil tot ceea ce era de văzut! Bernard se izola în plăcerea lui egoistă ca acei purcei drăgălași, care sunt atât de hazlii când îi privești prin gard, cum gâfâie de mulțumire, cu râțul în troacă („eu eram troacă”, își zise Thérèse). Avea același aer grăbit, preocupat și serios; era un om organizat în toate cele. „Crezi într-adevăr că e bine ce faci?” îndrăznea câteodată Thérèse, uluită, să-l întrebe. El râdea și căuta să o liniștească. De unde învățase oare să clasifice toate senzațiile, să distingă mângâierile unui om cumsecade de ale unui sadic? Cum de nu șovăia niciodată? Într-o seară, la Paris, unde se opriseră la întoarcere, Bernard părăsi ostentativ un spectacol de *music-hall*, care îl indignase: „Când te gândești că străinii văd așa ceva la noi. Mai mare rușinea! E firesc să ne judece după asemenea lucruri...” Thérèse se uită aproape cu admirație la el: doar omul acesta pudic era tot acela a cărui laborioasă ingeniozitate nocturnă va fi obligată s-o suporte peste mai puțin de o

oră.

„Bietul Bernard, de fapt nu-i mai rău decât alții. Dar dorința îl transformă pe omul care se apropie de tine într-un monstru, care nu mai seamănă cu el însuși. Nimic nu te desparte mai tare de complicele tău decât pasiunea lui: când Bernard se cufunda în plăcerea lui, eu făceam pe moarta, de teama ca nu cumva acest dement, acest epileptic să mă sugrume la cel mai mic gest al meu. De cele mai multe ori, cu o clipă înainte de a-și ajunge scopul, își dădea brusc seama că e singur, și atunci îndârjirea lui crispată se curma, și o lua de la capăt, regăsindu-mă cu dinții strânși, rece ca un cadavru aruncat de valuri pe o plajă”.

Primise doar o singură scrisoare de la Anne, căreia nu-i plăcea să scrie, dar, ca prin minune, fiecare rând îi plăcu Thérèsei; căci o scrisoare exprimă cu mult mai puțin sentimentele noastre reale, decât pe acelea pe care ar trebui să le încercăm, pentru ca ea să fie citită cu bucurie. Anne se plângea că nu se mai poate plimba pe drumul către Vilméja, de când se stabilise acolo tânărul Azévédo. Îl zărise de departe, întins pe un șezlong printre ferigi, iar ei îi era groază de tuberculoși.

Thérèse recitea adesea această scrisoare și nici măcar nu aștepta alta. De aceea rămase foarte surprinsă într-o dimineață când primi poșta (era chiar a doua zi după spectacolul de *music-hall*, care îl indignase pe Bernard) și recunoscă pe trei plicuri scrisul Annei de la Trave. Diverse oficii poștale expediaseră la Paris aceste scrisori sosite *poste-restante*, deoarece tânăra pereche scurtase foarte mult călătoria, „nerăbdătoare să se întoarcă în cuibul său”, spunea Bernard, de fapt însă fiindcă niciunul dintre ei nu mai putea suporta prezența celuilalt: el murea de plictiseală departe de puștile, de câinii de vânătoare, de cârciuma de la Argelouse, unde rachiul i se părea mai bun decât oriunde; și apoi se săturase de femeia aceasta atât de rece și de ironică, care se prefăcea indiferentă la toate, căreia nu-i place să stea de vorbă despre lucrurile cele mai

interesante!... Iar Thérèse dorea să se întoarcă la Saint-Clair, așa cum o deportată, care tânjește într-o închisoare provizorie, e nerăbdătoare să cunoască insula unde e condamnată să vegeteze până la sfârșitul vieții. Thérèse descifrase cu grijă data de pe ștampila fiecăruia dintre cele trei plicuri și apucase să deschidă scrisoarea cea mai veche, când Bernard scoase deodată o exclamație de indignare și-i strigă câteva cuvinte pe care nu le înțelese, deoarece era deschisă fereastra ce dădea pe o intersecție de străzi unde autobuzele schimbau viteza. Bernard, bărbierit pe jumătate, începuse să citească o scrisoare a mamei lui. Thérèse parcă vedea și acum maioul lui cu ochiuri largi, brațele goale mușchiuloase, pielea de pe corp excesiv de albă, contrastând cu roșeața gâtului și a feții. În dimineața aceea de iunie, deși era devreme, se și lăsase o zăpușeală apăsătoare; soarele acoperit de un nor străveziu făcea să pară mai murdare fațadele cenușii care se zăreau prin ușa balconului. Bernard se apropie de Thérèse și-i strigă: „Asta-i culmea” Află că prietena ta Anne a luat-o razna. Cine și-ar fi închipuit că surioara mea...”

Cum Thérèse îl privea întrebătoare, continuă:

— Nici n-ai să crezi: s-a amoretzat de prăpăditul acela de Azévédo! Da, chiar de ofticosul ăla pentru care s-a mărit casa de la Vilméja... Și pe cât se pare Anne a luat-o chiar în serios... Zice că are să aștepte până la majorat... A înnebunit de-a binelea, după cum scrie mama. Numai de n-ar afla nimic familia Deguilhem! Tânărul Deguilhem ar fi în stare să nici n-o mai ceară în căsătorie. Ai primit și tu vreo scrisoare de la ea? Atunci o să ne dăm seama mai bine despre ce e vorba... Hai, deschide-le odată!”

— Vreau să le citesc pe rând. De altfel n-am de gând să ți le arăt.

Asta îi seamănă, se gândi Bernard. Femeia asta are darul să complice totul. Dar treacă de la el, principalul era să-i bage fetii mințile în cap:

— Părinții mei se bizuie pe tine ca să-i bagi mințile în cap. Numai tu ai influență asupra ei... Da, da, așa este... Te așteaptă cu nerăbdare, numai tu poți salva situația.

Până când Thérèse se va îmbrăca, el se va duce să expedieze o telegramă și să cumpere două bilete pentru expresul de Bordeaux. Între timp ea putea să înceapă să facă bagajele:

- De ce nu citești scrisorile fetii? Ce mai aștepti?
- Să pleci tu.

Multă vreme după plecarea lui, Thérèse rămăsese întinsă pe pat, fumând țigară după țigară, cu ochii ațintiți asupra literelor mari de aur înnegrit, fixate pe balconul de peste drum; în cele din urmă desfăcu prima scrisoare. Nu-i venea a crede că prostuța aceea mică și dragă, că fata aceea mărginită, crescută la călugărițe, izbutise să găsească asemenea cuvinte înflăcărâte. Era cu neputință ca din această inimă lipsită de sensibilitate – căci Thérèse știa mai bine decât oricine cât de puțin sensibilă era Anne – să fi țâșnit această *Cântare a Cântărilor*; acest lung suspin de fericire al unei femei îndrăgostite, acest prim strigăt de bucurie a simțurilor:

„... Când l-am întâlnit, nici nu mi-a venit a crede că el e: se jucă de-a prinselea cu câinele, chiuind de veselie. Cum aş fi putut să-mi închipui că era un om grav bolnav... de fapt nici nu e bolnav. Părinții lui iau doar anumite măsuri de precauțiune din pricina nenorocirilor care s-au abătut asupra familiei lor. Nu-i nici măcar plâpând, mai curând subțirel, dar îi place să fie răsfățat, alintat, fiindcă așa a fost obișnuit. Nici nu m-ai recunoaște, văzându-mă cum mă duc să-i aduc pelerina îndată ce se răcorește...”

Dacă Bernard ar fi intrat din nou în cameră în momentul acela, ar fi avut impresia că femeia care ședea pe pat nu era soția lui, ci o ființă necunoscută, o străină căreia nu-i cunoștea nici măcar numele. Thérèse stinse țigara și desfăcu a doua scrisoare:

„... Am să aștept oricât va trebui; nu mă înspăimântă nicio piedică, când iubești ca mine nimic nu are importanță. M-au reținut la Saint-Clair, dar Argelouse nu-i chiar atât de departe ca să nu mă pot întâlni cu Jean. Îți aduci aminte de rezervația de porumbei sălbatici? Chiar

tu, draga mea, ai ales locul acesta, de parcă ai fi prevăzut cât de fericită aveam să fiu aici... Dar nu cumva să crezi că facem ceva nepermis. Jean este atât de delicat! Nici nu-ți poți închipui ce om este! A studiat mult, a citit mult, ca tine. Dar la el lucrul acesta nu mă supără, și nici prin gând nu-mi-ar trece să-l iau vreodată în râs. Ce n-aș da să fiu la fel de savantă ca tine! Scumpa mea, în ce constă fericirea pe care tu o cunoști astăzi și pe care eu o bănuiesc doar, pentru ca simpla ei presimțire să te umple de bucurie? Când stau lângă el, în coliba de vânătoare, unde tu voiai totdeauna să ne luăm gustarea de după-masă, simt cum mă cuprinde o fericire atât de mare, aproape materială, încât am impresia că aș putea să o ating. Și totuși îmi spun că trebuie să existe o bucurie și mai mare decât aceasta: iar când Jean pleacă de lângă mine, palid de tot, amintirea mângâierilor noastre, așteptarea întâlnirii de a doua zi, mă fac să nu mai aud plângerile, rugămințile, nici chiar insultele bieților oameni din jur care nu cunosc așa ceva... și n-au cunoscut niciodată... Iartă-mă, draga mea: îți vorbesc de această fericire de parcă nici tu n-ai cunoaște-o; deși sunt mai neștiutoare decât tine; totuși am convingerea fermă că ne vei lua apărarea împotriva celor care ne fac rău..."

Thérèse desfăcu și a treia scrisoare, care nu conținea decât câteva cuvinte așternute în grabă:

"Vino cât mai repede, draga mea! Ne-au despărțit și mă supraveghează îndeaproape. Ei cred că ai să treci de partea lor. Le-am spus că voi face ceea ce vei hotărî tu. Am să-ți explic tot: de fapt el nu-i bolnav... Sunt fericită și totodată sufăr. Sunt fericită că sufăr din pricina lui și mă bucură durerea lui ca o dovadă a dragostei pe care mi-o poartă..."

Thérèse nu citi mai departe. Când dădu să pună scrisoarea înapoi în plic, zări acolo o fotografie pe care n-o văzuse la început. Se apropie de fereastră ca s-o examineze: înfățișa un tânăr cu părul atât de bogat, încât

capul lui părea prea mare. Chiar și pe acest instantaneu Thérèse recunoscuse locul unde fusese făcut: Jean Azévédo stătea în picioare, asemenea lui David, pe marginea povârnită a unui șanț, îndărătul căruia se întindea landa pe care păștea o turmă de oi. Tânărul își ținea haina pe braț, iar cămașa îi era deschisă la gât... „până la limita mângâierilor îngăduite... după cum spune el”. Când Thérèse ridică ochii, rămase uimită de imaginea pe care o vedea în oglindă. Trebui să facă o efortare ca să-și descleșteze dinții și să-și înghită saliva, își frecă fruntea și tâmplele cu apă de colonie. „Ea are parte de această bucurie... dar eu, de ce nu și eu?” se întreba. Fotografia rămăsese pe masă și lângă ea lucea un ac cu gămălie...

„Cum am putut face așa ceva, tocmai eu...” În trenul care o zgâlțâie și mai tare acum, când și-a mărit viteza pentru că merge la vale, Thérèse își repetă: „Au trecut doi ani de când, în camera aceea de hotel, am luat acul cu gămălie și am străpuns fotografia băiatului în dreptul inimii, și n-am făcut-o cu furie, ci foarte calm, ca și cum ar fi fost vorba de un gest obișnuit. Apoi m-am dus la toaletă, să arunc fotografia străpunsă cu acul și am tras apa”.

Când Bernard se întoarse fu mulțumit văzând-o atât de preocupată, ca un om care a cântărit bine lucrurile și apoi și-a stabilit un plan de acțiune. O dojeni însă pentru că fuma prea mult și risca să se intoxice. După câte înțelegea el, Thérèse socotea că nu trebuie să se facă atâta caz de toanele unei fete, mai mult, era sigură că va reuși s-o lămurească... Bernard era atât de bucuros că are în buzunar biletele de întoarcere, încât se arătă mărinos, rugând-o pe Thérèse s-o ia pe Anne cu binișorul; mai cu seamă se simțea măgulit că familia lui începuse de pe acum să facă apel la nevastă-sa. De bucurie, o anunță pe Thérèse că oricât de scump ar costa, la prânz vor lua masa - ultima lor masă din această călătorie - într-un restaurant elegant din Bois de Boulogne. În taxi îi comunică planurile lui cu privire la deschiderea vânătorii; abia aștepta să pună la încercare câinele pe care Balion i-l dresase. Maică-sa îi

scrisesse că, mulțumită cauterizărilor, iapa nu mai șchiopăta... Era încă puțină lume la restaurant, unde personalul, prea numeros, îi intimidă. Thérèse își aduce aminte și azi de mirosul de acolo: mirosea a mușcate și a saramură. Bernard nu băuse până atunci vin de Rhin. „Prețul e cam pipărat, n-am ce zice!” exclamă el. Dar nu era în fiecare zi sărbătoare. Umerii lați ai lui Bernard o împiedicau pe Thérèse să privească sala. În spatele ferestrelor mari de cristal treceau lin și se opreau fără zgomot automobile luxoase. Thérèse vedea cum i se mișcă lui Bernard lângă urechi mușchii de la tâmpile, temporalii, cum știa că se numesc. După câteva sorbituri, Bernard se aprinse foarte tare la față. De altfel toată înfățișarea lui dovedea că este un tânăr chipeș, obișnuit să trăiască la țară, căruia îi lipsea însă de câteva săptămâni mișcarea în aer liber, ceea ce împiedica arderea rației sale zilnice de mâncare și de alcool. Thérèse nu-l ura, era doar obsedată de dorința de a fi singură pentru a se putea gândi la suferințele ei, pentru a se gândi ce anume o doare! Ar fi vrut să nu-l mai vadă în fața ei, să nu se mai silească să mănânce, să zâmbească; să scape de grija de a-și controla permanent expresia, de a-și pleca ochii pentru a le umbri strălucirea. De fapt voia ca mintea ei să se poată concentra nestingherită asupra acestei dureri misterioase, vecină cu desperarea, care se traducea într-o imagine: o ființă evadează din insula pustie unde îți închipuiai că va trăi alături de tine până la sfârșitul vieții; și iată că izbutește să treacă peste prăpastia care o desparte de ceilalți oameni și să se alăture lor, ca și cum s-ar muta pe altă planetă... Dar asta e cu neputință: ce ființă s-a mutat vreodată pe altă planetă? Anne făcuse totdeauna parte din lumea muritorilor de rând; aceea, pe care Thérèse o privea pe vremuri cum doarme cu capul pe genunchii ei, în timpul vacanțelor lor singuratice, nu era decât o nălucă: n-o cunoscuse niciodată pe adevărata Anne de la Trave, pe aceea care astăzi se întâlnea cu Jean Azévédo într-o colibă de vânătoare părăsită, între Saint-Clair și Argelouse.

— Ce-i cu tine? De ce nu mănânci? Nu trebuie să le

rămână nicio firmitură, costă prea scump și ar fi păcat. Nu te simți bine din pricina căldurii? Sper că n-ai să leșini. Nu cumva ți-e greață... de pe acum?

Thérèse zâmbi, mai bine zis buzele ei schițară un zâmbet. Îi spuse că se gândește la povestea de dragoste a Annei, numai fiindcă simțea nevoia să vorbească despre ea. Și cum Bernard îi declară că e foarte liniștit, de vreme ce ea a luat lucrurile în mână, Thérèse îl întrebă de ce părinții lui erau împotriva acestei căsătorii. El avu impresia că voia să glumească și o rugă insistent să renunțe la paradoxuri:

— Mai întâi, știi bine că sunt evrei. Mama l-a cunoscut pe bătrânul Azévédo, bunicul lui Jean, care a refuzat să se boteze.

Thérèse argumentă că aceste familii de israeliți portughezi erau dintre cele mai vechi din Bordeaux:

— Acești Azévédo ajunseseră oameni cu vază încă pe vremea când strămoșii noștri nu erau decât niște ciobani amărâți, scuturați de friguri lângă mlaștinile lor.

— Isprăvește, Thérèse! N-are rost să discuți numai din spirit de contrazicere. Toți evreii sunt la fel... Și apoi se știe că ăștia sunt o familie de degenerați, ofticoși până în măduva oaselor.

Ea își aprinse o țigară cu un gest ostentativ, care îl scotea totdeauna din sărite pe Bernard:

— Ia adu-ți aminte de ce a murit bunicul, sau străbunicul tău? Iar când te-ai căsătorit cu mine, te-ai întrebat de ce boală a murit mama mea? Crezi oare că printre ascendenții noștri n-am putea găsi destui tuberculoși și sifilitici pentru a contamina tot universul?

— Dă-mi voie să-ți spun, Thérèse, că mergi prea departe; nici măcar în glumă sau ca să mă scoți pe mine din sărite n-ai dreptul să te atingi de familie!

Simțindu-se jignit, se umflă în pene, dându-și aere de superioritate pentru ca Thérèse să nu-l socotească ridicol. Dar ea stăruia:

— Îmi vine să râd când mă gândesc la neamurile noastre cu prudența lor de cârțiță! Sunt tot atât de

îngrozite de tarele cunoscute, pe cât sunt de indiferente față de cele, cu mult mai numeroase, care nu se știu. Chiar tu folosești expresia de „boli secrete”, nu-i așa? Dar oare bolile cele mai primejdioase pentru urmași nu sunt secrete prin definiție? La asta familiile noastre nu se gândesc niciodată. Ele care se pricep atât de bine să acopere, să îngroape toate murdăriile lor, atât de bine, că dacă n-ar fi servitorii, nu s-ar afla niciodată nimic. Din fericire exista și servitorii...

— N-am de gând să-ți răspund: când o iei razna, cel mai bun lucru este să aștept să termini. Dacă vorbești așa cu mine, nu are prea mare importanță pentru că eu știu că glumești, când vom fi acasă însă, te sfătuiesc să nici nu încerci. Când e vorba de familie, noi nu glumim.

Da, familia! Thérèse lăasă țigara să se stingă. Stătea cu privirea pierdută în gol, în timp ce în minte îi stăruia imaginea acestei cuști cu nenumărate gratii vii, împresurate de urechi și ochi în care ea își va aștepta moartea nemișcată, ghemuită într-un colț, cu mâinile în jurul genunchilor, sprijinindu-și bărbia de ei.

— Hai, Thérèse, nu mai sta așa bosumflată! Dacă te-ai vedea...

Ea zâmbi, ascunzându-se din nou sub masca obișnuită.

— Am vrut doar să mă distrez... Cum poți fi așa prostuț?

Dar la întoarcere, în taxi, când Bernard dădu să se apropie de ea, îl împinse ușor cu mâna la o parte.

Ultima seară, înainte de a se întoarce la țară, se duseră la culcare devreme, pe la ora nouă. Thérèse luă un somnifer, dar atât de mult dorea să adoarmă, încât în zadar așteptă somnul. Ațipi o clipă, până în momentul când Bernard, mormăind ceva nedeslușit, se întoarse spre ea; și simți cum trupul lui mare și fierbinte se apropie tot mai mult; îl respinse și, ca să scape de el, se retrase la marginea patului; dar după câteva minute, îl simți rostogolindu-se din nou spre ea, ca și cum trupul lui veghea, chiar și atunci când creierul era adormit, și își

căuta inconștient, până și în somn, prada obișnuită. Îl împinse din nou la o parte cu un gest destul de brutal, care totuși nu-l trezi... Ah, de l-ar putea îndepărta o dată pentru totdeauna! De l-ar putea azvârli din pat, să-l înghită beznă! Noaptea la Paris claxoanele de automobil își răspundeau, așa cum făceau câinii și cocoșii la Argelouse în nopțile cu lună. Din stradă nu venea nicio boare. Thérèse aprinse lampa și, sprijinită în cot, privi pe omul acesta de 27 ani care dormea nemișcat lângă ea: se dezvelise, respirația nu i se auzea, iar părul ciufulit îi acoperea fruntea încă netedă și o tâmplă fără nicio zbârcitură. Dormea dezarmat și gol, ca Adam, cufundat într-un somn adânc și parcă etern. După ce azvârli pătura peste el, Thérèse se ridică din pat, căută una din scrisorile pe care nu le citise până la capăt și se apropie de lampă:

„Dacă mi-ar spune să-l urmez, aș părăsi totul fără să mă uit înapoi. Întotdeauna ne oprim în ultimul moment, în ultima clipă înainte de a trece la mângâierea supremă, numai fiindcă așa vrea el, nu fiindcă eu m-aș opune. Aș zice mai degrabă că el îmi rezistă, deși aș dori să ating acele limite necunoscute, a căror simplă apropiere după cum îmi tot repetă el – depășește toate celelalte bucurii; după părerea lui, trebuie să rămâi întotdeauna în preajma acestor limite și e mândru că știe să frâneze pe o pantă unde alții, odată angajați, alunecă fără să se mai poată opri...”

Thérèse deschise fereastra, rupse scrisorile în bucățele mici și se aplecă peste prăpastia de piatră, străbătută la ora aceea dinaintea zorilor doar de zgomotul unei cotigi care trecea. Bucățelele mici de hârtie se învârtteau prin aer, înainte de a cădea, unele se opreau pe balcoanele de la etajele inferioare. Oare ce colț de țară trimitea spre tânăra femeie miresmele de câmp pe care le respira acum în acest deșert de asfalt? Vedea în închipuire pata pe care ar face-o pe bulevard corpul ei zdrobit și însângerat, și cum ar forfoti în jurul lui polițiști, trecători,

gură-cască... „Ai prea multă imaginație ca să te sinucizi”, se ironiza Thérèse. De fapt nici nu voia să moară. Avea de îndeplinit o misiune urgentă, la oare n-o îndemna nici răzbunarea, nici ura: prostuța aceea de la Saint-Clair, care credea că fericirea e posibilă, trebuia să afle, cum aflate și Thérèse, că fericirea nu există. Dacă n-au nimic comun între ele, să aibă măcar atât: plictiseala, lipsa oricărui țel înalt, a oricărei îndatoriri superioare, imposibilitatea de a aștepta altceva de la viață decât ritualul cotidian al unor obișnuințe umiltoare – într-un cuvânt, singurătatea fără nicio consolare. Zorile luminau acoperișurile când Thérèse se întinse în pat, alături de bărbatul adormit care, îndată ce o simți lângă el, se și apropie.

Dimineața se trezi cu mintea limpede și calmă. Ce rost avea să se frământa atâta? Acum când familia avea nevoie de ajutorul ei, va face ceea ce i se cerea; astfel va fi sigură că nu greșește. Thérèse era de aceeași părere cu Bernard, care tot repeta că ar fi un dezastru dacă Anne ar pierde o partidă atât de bună ca tânărul Deguilhem. E drept că nu era dintr-o familie atât de bună ca a lor, doar bunicul lui era un simplu cioban... Dar în schimb posedau cele mai frumoase păduri de pini din tot ținutul și în fond Anne n-avea cine știe ce zestre, iar din partea tatălui ei nu avea să moștenească decât cele câteva petece de vie în baltă, la Langon, și acelea inundate aproape în fiecare an. Nici în ruptul capului Anne nu trebuia lăsată să scape din mână un pretendent ca tânărul Deguilhem. Mirosul de ciocolată caldă, de la micul dejun, îi făcu rău Thérèsei și această greață împreună cu alte tulburări, îi confirma că a și rămas însărcinată. „E mai bine să avem cât mai curând un copil, zicea Bernard, ca să scăpăm de grijă”. Și o privea cu respect pe femeia care purta în pântecale ei pe unicul stăpân al unor imense păduri de pini.

V

Trenul se apropie de Saint-Clair. Saint-Clair!... Thérèse calculează în gând unde a ajuns mergând pe firul amintirilor, cam cât drum a parcurs. Oare va izbuti să-l facă pe Bernard să o urmeze până aici? Nu îndrăznește să

spere că el va consimți să străbată atât de încet acest drum întortocheat, deși partea sa mai importantă începe abia de aici înainte.

„Când îl voi fi adus până la răspântia unde mă găsesc, abia atunci îmi va mai rămâne de lămurit esențialul”. Thérèse vrea să descifreze în sfârșit enigma vieții ei, o tot iscodește pe tânăra burgheză căsătorită de curând, pe care toată lumea o lăudase pentru înțelepciunea ei, atunci când se stabilise la Saint-Clair, caută să reînvie primele săptămâni petrecute în casa răcoroasă și întunecată a socrilor. Obloanele de la ferestrele care dau spre piața principală sunt întotdeauna închise; în stângă fațadei, prin gardul de fier, se zărește grădina împurpurată de petunii, de mușcate, de heliotropi. Thérèse, când confidentă, când complice, ținea legătura între soții de la Trave, baricadați în fundul unui salon întunecat de la parter, și Anne, care rățăcea prin grădină, de unde îi era interzis să iasă. Bătrânilor de la Trave le spunea: „Arătați-vă înțelegători și mai cedați puțin. Propuneți-i să faceți împreună o călătorie înainte de a lua o hotărâre, iar eu am s-o conving să primească, și în lipsa dumneavoastră am să descurc lucrurile”. Dar cum? Deoarece socrii bănuiau că are de gând să facă cunoștință cu tânărul Azévédo, îi liniști: „Nu putem obține niciun rezultat printr-un atac fățiș”. Doamna de la Trave susținea sus și tare că lumea, slavă Domnului, nu aflase încă.

Numai domnișoara Monod, impiecată la poștă, era la curent și asta fiindcă îi ceruseră să oprească câteva scrisori ale Annei. „Dar fata asta e tăcută ca un mormânt. De altfel o și avem la mână... așa că n-o să umble cu vorbe”.

„Să căutăm s-o facem să sufere cât mai puțin...” repeta Hector de la Trave; deși el, care până atunci îi făcuse Annei toate chefurile, până și cele mai absurde, nu putea acum să n-o aprobe pe soția lui, zicând: „Nu poți face omletă fără să spargi ouăle”, sau: „Mai târziu are să ne mulțumească”. Dar se temea ca până atunci fata să nu se îmbolnăvească. Cei doi bătrâni tăceau preocupați, cu

privirea pierdută în gol; desigur, tot timpul le era gândul la Anne, copila lor, care slăbise de atâta zbucium, nu lua nimic în gură, rățăcea veșnic prin grădina însorită, unde călca în picioare florile fără să le vadă, și se învârtea de-a lungul gardului de fier, ca o căprioară în cușcă, tot căutând o ieșire... Doamna de la Trave dădea amărâtă din cap: „Doar nu pot să mănânc eu în locul ei, nu? Se îndoapă cu fructe în grădină ca să poată lăsa mâncarea în farfurie la masă”. Iar Hector de la Trave încerca s-o mângâie: „Mai târziu ne-ar trage la răspundere dacă ne-am da consimțământul... Mai cu seamă din pricina nenorociților pe care i-ar aduce pe lume...” Soției îi era ciudă pe el, fiindcă dădea impresia că încearcă să se scuze: „Din fericire nu s-a întors încă familia Deguilhem. Norocul nostru este că ei țin la această căsătorie ca la ochii din cap...” Așteptau ca Thérèse să iasă din cameră și când rămâneau singuri se întrebau: „Oare ce i-or fi băgat în cap călugărițele la pension? Aici n-a putut vedea decât exemple bune, iar noi n-am lăsat-o să citească orice carte... Thérèse are dreptate când spune că nimic nu zăpăcește mai mult fetele tinere decât romanele de dragoste scoase anume pentru ele... Dar ea vorbește în paradoxuri... De altfel Anne, slavă Domnului, n-are mania cititului. N-am avut niciodată prilej să-i fac observații în privința asta. Așa au fost toate femeile din familia noastră. Mai știi, dacă am reuși să o ducem să schimbe aerul, poate... Ți mai aduci aminte ce bine i-a făcut vilegiatura la Salies, după ce a avut pojar, urmat de bronșită? Vom merge acolo unde va dori ea. E cel mai bun lucru pe care-l avem de făcut. Biata copilă, mi se rupe inima de mila ei!”... Domnul de la Trave ofta și murmură: „De, o călătorie cu părinții... Nu, n-am zis nimic!” îi răspundea el soției sale, care, fiind cam tare de ureche, îl tot întreba: „Ce-ai spus?” Cine știe de ce călătorie fericită, de ce clipe binecuvântate petrecute cu o iubită, în tinerețea lui de crai, își amintise deodată omul acesta bătrân, care își tocuse cu femeile mai toată averea?

Thérèse se duse în grădină să stea de vorbă cu

tânăra fată, care slăbise atât de mult, încât rochiile din anul precedent atârnavă pe ea: „Ei, ce se aude?” striga Anne de câte ori se apropia prietena ei. În inima Thérèsei sunt încă vii toate amănuntele: aleile acoperite de praf cenușiu, pășunile uscate scrâșnind sub picioare, mirosul de mușcate pârjolite, și Anne, mai secătuită decât orice plantă în acele după-amiezi de august. Uneori le surprindea câte o scurtă ploaie torențială sau o furtună, obligându-le să se adăpostească în seră, unde ascultau grindina care făcea să răsună pereții de sticlă.

— De ce nu vrei să pleci, de vreme ce tot nu-l poți vedea?

— Chiar dacă nu-l văd, știu măcar că trăiește la zece kilometri de aici. Când suflă vântul de la răsărit, știu că aude clopotele în același timp cu mine. Ție îți e totuna dacă Bernard e la Argelouse sau la Paris? Chiar dacă nu mă întâlnesc cu Jean, știu cel puțin că este în apropiere. Duminica, la biserică, nici nu caut să întorc capul, fiindcă de la locul meu nu se vede decât altarul și o coloană izolează familia noastră de ceilalți credincioși. Dar la sfârșitul slujbei, când ieșim...

— Dar duminica trecută de ce n-o fi venit?

Thérèse știa că nu venise și că în zadar căutase Anne să-l zărească prin mulțime, deși maică-sa o trăgea după ea.

— Poate că e bolnav... Scrisorile lui nu mi se dau, așa că nu știu nimic despre el.

— Oricum e ciudat că nu găsește un mijloc ca să-ți trimită o veste.

— Dacă tu ai vrea, Thérèse... da, înțeleg că te găsești într-o situație delicată...

— Acceptă să pleci în călătorie și în lipsa ta, poate că...

— Nu pot să mă îndepărtez de el.

— În orice caz are să plece el, draga mea. Peste câteva săptămâni va părăsi Argelouse.

— Ah, taci! Nu pot suporta gândul acesta. Și nicio veste de la el, care să mă ajute să trăiesc! Ca să nu mor, îmi repet în fiecare clipă cuvintele lui, care m-au bucurat

cel mai mult; dar tot repetându-le, ajung să nu mai fiu sigură dacă le-a rostit într-adevăr, deși încă îmi răsună în urechi ceea ce mi-a spus la ultima noastră întâlnire: „Numai pe tine te iubesc...” Așa a spus, ori poate: „Ești ceea ce am mai scump în viață”. Nu-mi amintesc precis.

Cu sprâncenele încruntate de concentrare, căuta ecoul cuvintelor lui mângâietoare, lărgindu-le sensul la infinit.

— Tu fond, ce fel de om este?

— Nici nu-ți poți închipui...

— E oare atât de deosebit de toți ceilalți?

— Aș vrea să ți-l descriu... dar nu pot, e mai presus de tot ce ți-aș putea spune. Cine știe, poate că dacă l-ai cunoaște, ți s-ar părea foarte oarecare... deși sunt sigură că nu.

Anne nici nu mai reușea să deslușească trăsăturile esențiale ale tânărului, deoarece dragostea ei îi dădea o asemenea strălucire, încât o orbea. „Pe mine pasiunea m-ar face mai lucidă, se gândea Thérèse, nu mi-ar scăpa niciun amănunt dacă ar fi vorba de un om după care aș tânji”.

— Spune, Thérèse, dacă m-aș resemna la această călătorie, tu ai căuta să-l vezi, ca apoi să-mi reproduci cuvintele lui? I-ai transmite scrisorile mele? Bineînțeles dacă voi pleca, dacă voi avea curajul de a pleca.

Thérèse părăsea grădina inundată de lumină și pătrundea din nou, ca o viespe întunecată, în salonul unde bătrânii așteptau să scadă zăpușeala și să cedeze fiica lor. Thérèse trebui să facă de multe ori acest drum încolo și înapoi, pentru a o convinge pe Anne să plece și desigur n-ar fi izbutit niciodată, dacă întoarcerea familiei Deguilhem n-ar fi fost iminentă. Anne tremura de spaimă în fața acestei noi primejdii. Dar Thérèse îi tot repeta că pentru un tânăr atât de bogat, Deguilhem era destul de prezentabil.

— Cum poți vorbi așa, Thérèse? Mie nici nu mi-a venit să mă uit la el. Poartă ochelari cu ramă de metal, e chel, și apoi e bătrân.

— Are douăzeci și nouă de ani...
— Ei, vezi că e bătrân? Și apoi, bătrân sau nu, mi-e totuna...

În seara aceea la cină, soții de la Trave vorbeau de Biarritz, se întrebau la ce hotel să tragă. Thérèse o observa pe Anne care stătea nemișcată și absentă. „Hai, silește-te să mănânci... trebuie să te silești”, îi tot repeta doamna de la Trave. Și Anne ducea lingura la gură cu un gest de automat și cu ochii stinși. Pentru ea nu exista nimeni și nimic pe lume, afară de acela la care se gândea. Câteodată zâmbea în neștire, amintindu-și de un cuvânt sau de o mângâiere a lui, de pe vremea când se întâlneau în coliba de vânătoare și mâna prea puternică a lui Jean Azévédo îi desfăcea uneori bluza. Thérèse se uita apoi la Bernard, aplecat cu tot bustul peste farfurie și, cum ședea cu spatele la lumină, nu-i vedea fața, îl auzea doar cum mestecă rar, ca și cum ar rumega, grav, de parcă ar fi îndeplinit un ritual. Thérèse se ridica brusc de la masă. În urma ei, soacră-sa spunea: „Preferă să ne facem că nu băgăm de seamă. Aș vrea s-o răsfăț, dar nu se lasă. În starea ei e firesc să aibă grețuri și alte tulburări. Dar orice ar spune, fumează prea mult”. Și bătrâna doamnă începea să înșire amintiri de pe vremea când era gravidă: „Îmi mine aminte că atunci când te așteptam pe tine, trebuia să miros mereu o minge de cauciuc, fiindcă era cel mai bun leac împotriva grețurilor”.

— Thérèse, unde ești?

— Aici, pe bancă.

— Ah, da, abia acum îți văd țigara.

Anne se așeza, rezemându-și capul de umărul nemișcat al prietenei ei și, cu ochii la cer, spunea: „Și el vede aceste stele. Și el aude clopotele de vecernie...” Altă dată o ruga: „Sărută-mă, Thérèse”. Dar Thérèse nu se apleca spre fața încrezătoare, întinsă către ea, și se mulțumea să întrebe:

— Suferi?

— Nu, astă seară nu sufăr fiindcă am înțeles că orice

s-ar întâmpla, tot am să mă duc la el. Acum m-am liniștit. Esențialul e să știe și el acest lucru și îl va afla de la tine, de vreme ce m-am hotărât să plec în călătorie. Dar la întoarcere, de-aș ști că trebuie să trec prin zid, și tot am să-l strâng în brațe mai devreme sau mai târziu; sunt atât de sigură de asta, cum sunt sigură că trăiesc. Nu, Thérèse, te rog, măcar tu să nu-mi faci morală - să nu-mi vorbești de familie...

— Nu la familie mă gândesc, draga mea, ci la el: cum poți pica așa din senin în viața unui om, are și el o familie, interese, munca lui, poate chiar și o legătură...

— Asta nu! Doar mi-a spus! „Nu te iubesc decât pe tine...” iar altă dată: „Dragostea noastră e tot ce am mai de preț în momentul de față...”

— „În momentul de față”?

— Dar ce-ți închipui? Crezi că nu vorbea decât de clipa de atunci?

Thérèse nici nu mai avea nevoie s-o întrebe dacă suferă, o auzea suspinând în întuneric, dar nu-i era milă de ea. De ce i-ar fi fost? Ce mângâiere trebuie să fie să rostești numele cuiva pe care îl iubești din toată inima! Chiar numai gândul că trăiește, că respiră, că seara adoarme cu capul pe brațul îndoit, că se trezește în zori, că trupul lui tânăr împrăstie ceața...

— Plângi, Thérèse? Plângi din cauza mea? Bine că măcar tu mă iubești în casa asta!

Anne se lăsase în genunchi și-și sprijinise capul în poala Thérèsei, dar deodată se ridică:

— Am simțit cum ceva s-a mișcat sub fruntea mea...

— Da, de câteva zile a început să miște.

— Copilul?

Da: a și început să trăiască.

Se întoarseră spre casă, ținându-se de mijloc, așa cum mergeau pe vremuri, pe drumul de la Nizan sau pe drumul de la Argelouse. Thérèse își aduce aminte că se înspăimântase, simțind greutatea fetei, al cărui trup palpita. Câtă pasiune trebuie să fi răscolit până în străfunduri această ființă încă neștiutoare! Thérèse parcă

se vede în seara aceea, șezând la fereastra deschisă din camera ei (îl auzise încă din grădină pe Bernard strigând: „Nu aprinde lampa că intră țânțarii”). Se apucase să numere lunile până la nașterea copilului; ar fi vrut să creadă în Dumnezeu pentru a obține prin rugăciuni ca acea faptură necunoscută, care încă se confunda cu măruntaiele ei, să nu vină niciodată pe lume.

VI

Lucrul cel mai ciudat e că Thérèse nu-și amintește prea bine de zilele care au urmat după plecarea Annei și a socrilor ei; știe doar că în perioada aceea era foarte apatică. Deși le făgăduise socrilor că în timpul cât vor lipsi de la Argelouse să găsească o modalitate de a intra în legătură cu tânărul Azévédo și de a-l convinge să renunțe la Anne, Thérèse nu dorea decât un singur lucru: să se odihnească, să doarmă. Bernard consimțise să părăsească propria lui casă și să se mute în vechea locuință a Thérèsei, mai confortabilă, și unde mătușa Clara îi scutea de toate grijile gospodăriei. De altfel, Thérèse nici nu se mai sinchisea de ceilalți. N-aveau decât să se descurce singuri! Nimici nu-i făcea plăcere, afară de starea de toropeală în care dorea să rămână până la naștere. Bernard o scotea din sărite, amintindu-i în fiecare dimineață făgăduiala de a lua legătura cu Jean Azévédo. Thérèse începuse să-l bruftuiască fiindcă acum îl suporta și mai greu. Poate că la nervozitatea ei contribuia și sarcina, cel puțin așa credea Bernard. El însuși începea să sufere de o obsesie foarte răspândită printre oamenii de categoria lui, deși rareori se manifestă înainte de treizeci de ani: spaima de moarte, care în primul moment te uluia la un bărbat atât de tânăr și de voinic. Orice i se spunea pentru a-l liniști, el protesta: „Tu nu poți ști ce simt eu...” Asemenea oameni grași și mândăcioși, născuți dintr-un neam de trântori prea bine hrăniți, sunt puternici numai în aparență. Un pin plantat într-un pământ îngrășat artificial crește mai repede decât unul sălbatic, dar în schimb, deși e tânăr și prea vânos, e putred pe dinăuntru și trebuie tăiat înainte de vreme... E numai din pricina nervilor”, îi

spunea toată lumea, dar Bernard simțea că undeva are o hibă, ca o crăpătură invizibilă într-un metal. Și ceea ce era de necrezut, nu mai mânca, își pierduse până și pofta de mâncare. Când cineva îl întreba de ce nu consultă un medic, ridica din umeri cu prefăcută indiferență; de fapt, incertitudinea îi părea desigur mai ușor de suportat decât o eventuală condamnare la moarte. Câteodată noaptea respira atât de greu, încât o trezea brusc pe Thérèse, îi lua mâna și i-o pune pe inima sa, ca să simtă și ea cât de neregulat bate. Thérèse aprindea lumânarea, se scula din pat și-i turna valeriană într-un pahar cu apă. Din întâmplare această doctorie e inofensivă, se gândea Thérèse; dar dacă ar fi fost o otravă ucigătoare? Numai moartea aduce adevărata liniște. Cel mai adânc somn e cel veșnic. De ce oare acest om care se văită veșnic, era atât de înspăimântat de ceea ce l-ar fi alinat pentru totdeauna? De obicei el adormea înaintea ei. Cum ar fi putut ațipi lângă această masă de carne, care sforăia așa încât uneori părea că horcăie? Slavă Domnului, acum cel puțin nu se mai atinge de ea, fiindcă dragostea i se părea mai primejdioasă pentru inimă decât orice alt efort fizic. În zori, cântatul cocoșilor deștepta țăranii din vecinătate, apoi vântul de răsărit aducea sunetul clopotelor din Saint-Clair care chemau la utrenie; și abia atunci ațipea și Thérèse. Dar îndată începea să se foiască soțul ei. Se îmbrăca repede, ca un țăran, și se spăla doar pe față cu apă rece; apoi alerga la bucătărie ca un câine flămând și căuta cu lăcomie în cămară rămășițele din ajun; înfuleca la repezeală câte un picior de pasăre, o bucată de friptură rece, sau se mulțumea cu un ciorchine de struguri și cu o coajă de pâine frecată cu usturoi. Numai dimineața mai avea acum poftă de mâncare. Din ceea ce mânca el, arunca câte o bucată și lui Flambeau și Diane, cărora le clănțăneau dinții de nerăbdare. Ceața mirosea a toamnă. La ora aceea Bernard uita de suferințele lui simțindu-se iarăși tânăr și atotputernic. În curând aveau să apară stolurile de porumbei sălbatici și trebuia să pregătească din timp lațuri, păsări de momeală cărora să le scoată

ochii. Pe la ora unsprezece, când se întorcea acasă, o găsea pe Thérèse încă în pat.

— Bine, dar ce ai de gând cu tânărul Azévédo? Știi bine că mama așteaptă vești de la tine la Biarritz, *poste-restante*.

— Dar tu cum o duci cu inima?

— Să nu-mi pomenști de inimă. E destul să-mi amintești de ea, ca să o simt din nou. Asta dovedește că este ceva nervos... Nu-i așa?

Thérèse nu-i răspundea niciodată așa cum ar fi dorit el.

— Nu se știe niciodată; tu singur îți dai seama de ceea ce simți. Nu trebuie să te neliniștească faptul că tatăl tău a murit de anghină pectorală, mai ales la vârsta ta... E adevărat că bolile de inimă sunt ereditare în familia Desqueyroux. Ce caraghios ești, Bernard, cu frica ta de moarte! Oare n-ai niciodată sentimentul profund al propriei inutilități care mă urmărește pe mine?... Serious? Ție nu ți se pare că și viața unor oameni ca noi seamănă grozav cu moartea?

Bernard ridica din umeri plictisit de veșnicile ei paradoxuri. Nu i se părea cine știe ce scofală să fi spiritual: e de ajuns să iei orice idee sănătoasă și să susții contrariul. Și apoi n-avea rost să-și dea atâta osteneală pentru el, mai bine să-și păstreze mintea clară pentru întrevedea cu tânărul Azévédo.

— Știi că pleacă de la Vilméja pe la mijlocul lui octombrie?

La Villandraut, ultima gară înainte de Saint-Clair, Thérèse se întrebă: „Cum să-l conving pe Bernard că nu l-am iubit pe băiatul acela? El va crede desigur că l-am adorat. Ca toți oamenii care n-au cunoscut niciodată dragostea adevărată, Bernard își închipuie cu siguranță că o crimă ca cea de care sunt acuzată nu poate fi decât o crimă pasională”. Ar trebui să-l facă pe Bernard să înțeleagă că pe vremea aceea nu-l ura câtuși de puțin, deși adesea prezența lui o plictisea, dar nici prin gând nu-i

trecea că un alt bărbat ar fi putut s-o ajute să iasă din situația în care se afla. La drept vorbind, Bernard nici nu era de disprețuit. Și apoi, Thérèse nu putea suferi romanele care înfățișau oameni excepționali, cum nu întâlnești niciodată în viață.

Singurul om care-i impunea, pe care îl socotea superior, era tatăl ei. De fapt dorea din toată inima să vadă un om superior în acest radical încăpățânat, bănuitor, care juca pe mai multe tablouri: și în realitate era un mare proprietar și industriaș (în afară de fabrica de cherestea de la B. avea și o uzină chimică la Saint-Clair, unde prelucra rășina provenită din pădurile lui de pini și ale numeroaselor sale rubedenii). Avea mai ales veleități de politician și, în ciuda firii lui arțăgoase care îi atrăsese mulți dușmani, la prefectură se bucura de mare trecere. Pentru femei manifesta un dispreț nemărginit, chiar și pentru Thérèse, care pe atunci trecea drept o fată foarte inteligentă. De când se produsese drama, îi repeta mereu avocatului: „Toate femeile sunt niște isterice, când nu sunt de-a dreptul idioate”. Acest anticlerical făcea adesea pe sfântul. Deși uneori fredona câte un refren de Béranger⁸ nu putea suferi să se discute în prezența lui despre anumite subiecte necuviincioase și dacă se întâmpla, roșea ca un băiețandru. Bernard știa de la tatăl său vitreg că domnul Larroque nu cunoscuse nicio femeie înainte de căsătorie. „Iar de când a rămas văduv, toți prietenii noștri comuni mi-au spus de nenumărate ori că n-a avut niciodată o legătură amoroasă. Tatăl tău e un om și jumătate”. Așa spunea Bernard și așa crezuse și Thérèse. Când nu era de față, Thérèse îi atribuia o seamă de trăsături frumoase, dar de câte ori îl vedea, își dădea seama de josnicia lui. Venea să o vadă mai ales la Argelouse decât la Saint-Clair, fiindcă nu avea nicio simpatie pentru familia de la Trave. Când se ducea la ea, deși în casa lor era interzis să se vorbească despre politică, de cum se așezau la masă, începea o

---

8 *Pierre-Jean de Béranger* (1780—1857), poet francez, autor de cîntece, îndeosebi cu conținut patriotic și politic, dintre care multe au devenit populare.

controversă stupidă, care degenera repede în ceartă. Thérèse socotea că era sub demnitatea ei să intervină, mândria o oprea să deschidă gura, afară de cazul când venea vorba despre o chestiune religioasă și când lua cu vehemență partea domnului Larroque. Atunci strigau cu toții atât de tare, încât până și mătușa Clara prindea câte o frântură de frază, sărea și ea la harță cu vocea ei stridentă de surdă, lăsând să se dezlănțuie vechea ei furie de radicală convinsă, „care știe ceea ce se petrece în mănăstiri”; de fapt, (după părerea Thérèsei) mătușa Clara era mai credincioasă decât oricare membru al familiei de la Trave, dar se războia atât de fățiș cu Dumnezeu numai fiindcă îngăduise ca ea să fie urâtă și surdă, și să moară fată bătrână, fără să fi cunoscut dragostea. Din ziua când doamna de la Trave se ridicase indignată de la masă, evitau de comun acord asemenea discuții metafizice. De altfel și politica avea darul să-i scoată din sărite și pe cei de dreapta, și pe cei de stânga, deși cu toții erau de acord asupra unui principiu pe care îl socoteau esențial: și anume că proprietatea funciară e singura valoare pe lume și dacă n-ai pământ, nici nu merită să trăiești. Ciocnirile se iveau însă când se punea întrebarea dacă trebuie sau nu să facă vreo concesie în această privință. Iar dacă se resemnează la concesii, până unde să meargă? Thérèse, „care avea simțul proprietății în sânge”, ar fi vrut ca problema să se discute fățiș, în mod cinic și era revoltată de tertipurile folosite atât de familia Larroque, cât și de familia de la Trave pentru a masca setea lor comună de avere. Când tatăl său făcea caz de „devotamentul său neclintit față de democrație”, Thérèse îl întrerupea: „Lasă, nu te mai osteni, doar suntem între noi”. Ea susținea că vorbele mari în politică o dezgustă; de fapt era și greu să înțeleagă tragismul conflictului dintre clase în acest ținut, unde omul cel mai sărac are o mică proprietate și nu visează decât s-o sporească, unde toți locuitorii, țărani și burghezi, au același cult pentru pământ, pentru vânătoare, pentru mâncare și băutură, care creează între ei legături strânse. Bernard însă, mai avea și oarecare cultură și

trecea drept om umblat; Thérèse însăși recunoștea cu satisfacție că era un om cu care aveai ce vorbi: „La urma urmei, e cu mult superior mediului său...” Așa îl judecase pe soțul ei până în ziua când îl întâlnise pe Jean Azévédo.

Era în acea perioadă a anului când răcoarea nopții stăruie toată dimineața și oricât de tare arde soarele la amiază, de pe la ora cinci după-masă se așterne o ceață ușoară care prevestește amurgul cu mult înainte de a se lăsa. Se iviseră primele stoluri de porumbei sălbatici și Bernard nu se întorcea acasă decât după ce se întuneca. În ziua aceea însă, plecase într-un suflet la Bordeaux să consulte un medic, deoarece în noaptea precedentă se simțise rău.

„N-aveam chef de nimic, își amintește Thérèse, mă duceam să mă plimb o oră pe șosea, fiindcă știam că o femeie gravidă trebuie să facă mișcare. Mă feream să trec prin pădure din pricina vânătorilor de porumbei, ca să nu fiu nevoită să mă opresc la fiecare pas, să fluier și să aștept ca vânătorul să-mi răspundă printr-un strigăt că pot merge mai departe; dar câteodată în loc de răspuns auzi un șuiertat prelung și vezi o pasăre căzând printre stejari; atunci trebuie să te ghemuiești lângă un copac. După această plimbare mă întorceam acasă, moțaiam pe un fotoliu în salon lângă foc, sau în bucătărie și o lăsam pe mătușa Clara să mă răsfete. După cum un zeu nu dă nicio atenție celor care-l slujesc, tot astfel n-o luam nici eu în seamă pe această fată bătrână, care vorbea pe nas și tot pălăvrăgea despre servitori, despre țărani; gura nu-i tăcea o clipă ca să nu fie silită să asculte, ceea ce i-ar fi cerut o efortare. Mai întotdeauna povestea niște întâmplări sinistre cu țărani bolnavi pe care îi îngrijea nopți de-a rândul cu un devotament lucid; despre niște bătrâni, muritori de foame, condamnați să muncească până la moarte; despre niște infirmi părăsiți de toată lumea, despre femei nevoite să facă o nu încă istovitoare. Mătușa Clara repeta cu un fel de satisfacție, în același dialect naiv, cuvintele lor cele mai îngrozitoare. De fapt nu mă iubea

decât pe mine, care nici măcar nu mă uitam la ea când îngenunchea ca să-mi scoată pantofii și ciorapii și să-mi încălzească picioarele, ținându-le în mâinile ei bătrâne.

Balion venea să întrebe ce are de făcut a doua zi, când se pregătea să plece la Saint-Clair. Mătușa Clara îi făcea o listă de cumpărături și îi dădea în primire rețetele pentru toți bolnavii din Argelouse: „Întâi să te duci la farmacie; Darquey va avea de lucru toată ziua ca să prepare atâtea medicamente...”

Prima mea întâlnire cu Jean... Trebuie să-mi aduc aminte toate amănuntele: aveam de gând să mă duc până la coliba aceea părăsită, unde luam pe vremuri gustarea de după-amiază cu Anne și unde știam că îi plăcea să se întâlnească mai târziu cu tânărul Azévédo. De fapt nu pornisem într-acolo ca să-mi re trăiesc amintirile, ci fiindcă în partea aceea pinii crescuseră prea mari ca să se mai poată vâna – deci nu riscam să stingheresc vânătorii. Nici în colibă nu mai ședea nimeni la pândă, căci pădurea dimprejur ascundea orizontul; vârfurile stufoase ale copacilor nu mai lăsau să se vadă acele fâșii largi de cer, pe care vânătorul zărește pasărea de departe. Îmi aduc bine aminte că soarele de octombrie mai ardea încă; înaintam cu greu pe drumul acesta nisipos; muștele mă sâcăiau. Cât mă simțeam de grea! Abia așteptam să mă așez pe banca putredă din colibă. Când am dat să deschid ușa, tocmai ieșea de acolo un tânăr cu capul gol, pe care l-am recunoscut imediat: era Jean Azévédo; și în prima clipă mi-am închipuit că își dăduse acolo întâlnire cu o fată, atât părea de tulburat. Am vrut să plec, dar nu m-a lăsat; e ciudat cât de mult a stăruit să rămân: „Vă rog să intrați, doamnă, vă jur că nu mă stingheriți câtuși de puțin”.

Când în urma stăruințelor lui am intrat în colibă, m-am mirat că nu era nimeni acolo. Poate că fata, desigur vreo ciobăniță, se strecurase afară printre crengi. Dar nu se auzise nicio creangă trosnind. Mă recunoscuse și el, așa că primul cuvânt pe care îl rosti fu numele Annei. Eu ședeam, iar el stătea în picioare în aceeași poziție ca pe

fotografie. Priveam prin cămașa de mătase locul unde înfipsesem acul, din simplă curiozitate, fără urmă de pasiune. Era oare frumos? Avea fruntea boltită, ochii catifelați, caracteristici neamului său, obrajii prea cărnoși, și - ceea ce mă dezgustă la băieții de vârsta lui - acoperiți de coșuri, semn că sângele mai fierbe încă. Din coșuri mustea puroiul și din palme transpirația, pe care și-o ștergea cu o batistă înainte de a-mi da mâna. Dar privirea lui strălucitoare era plină de foc; îmi plăcea gura lui mare, totdeauna întredeschisă, lăsând să se vadă dinții ascuțiți, ceea ce îl făcea să semene cu un cățel căruia îi este cald. Dar eu cum arătam? Ca o demnă reprezentantă a familiei, desigur. De la început l-am luat de sus, l-am acuzat pe un ton solemn „că tulbură și dezbină o familie onorabilă”. Parcă văd și acum uimirea sinceră întipărită pe fața lui și îi aud râsul tineresc: „Așadar credeți că vreau să mă căsătoresc cu ea? Sunteți convinsă că aspir la această onoare?” Am înlemnit, fiindcă mi-am dat seama numaidecât ce prăpastie era între dragostea înflăcărată a Annei și indiferența tânărului, care se dezvinovățea cu însuflețire: într-adevăr, cum să nu te lași cucerit de farmecul unei fete atât de drăgălașe? Doar nu e interzis să te joci, și tocmai fiindcă nici nu putea fi vorba de căsătorie între ei, jocul îi păruse fără importanță. Desigur se prefăcuse că împărtășește intențiile Annei... Iar când l-am întrerupt cu un ton aspru și reprobator, mi-a răspuns cu vehemență că Anne însăși putea să confirme că, datorită lui, n-au mers niciodată prea departe; de altfel era convins că tot lui îi datora Anne singurele momente de dragoste adevărată pe care îi va fi dat să le trăiască în tot cursul vieții ei cenușii: „Îmi spuneți că suferă, doamnă, dar credeți oare că soarta îi va hărăzi vreodată ceva mai bun decât această suferință? Am auzit atât de multe despre dumneavoastră încât cred că vă cunosc îndeajuns; știu că nu semănați cu lumea de pe aici, că vi se pot spune astfel de lucruri. Înainte ca Anne să-și înceapă lugubra călătorie prin viață pe corabia sinistră a unei case vechi din Saint-Clair, am înzestrat-o cu un capital de senzații și vise care o

vor salva poate de la disperare și în orice caz o vor împiedica să se abrutizeze”. Nu-mi mai amintesc dacă această exagerată siguranță de sine, pretențioasă și afectată, m-a revoltat sau m-a convins. De fapt vorbea atât de repede, încât la început nici nu l-am putut urmări, dar în curând mintea mea s-a obișnuit cu această volubilitate: „Să mă creadă cineva în stare, tocmai pe mine, să doresc o astfel de căsătorie, să-mi arunc ancora în acest deșert sau să mă împovărez cu o fetiță naivă la Paris? Firește, Anne mi-a lăsat o amintire încântătoare, chiar și în momentul când m-ați surprins mă gândeam la ea... Dar cum să te legi pentru totdeauna, doamnă? Fiecare clipă trebuie să-ți aducă o nouă bucurie – o bucurie diferită de toate cele pe care le-ai cunoscut înainte”.

Setea lui de bucurie, de viață, care-l făcea să semene cu un animal tânăr, îmbinată cu o mare inteligență, îi dădea în ochii mei un farmec atât de ciudat, încât îl ascultam fără să-l întrerup. Într-adevăr mă fascinase, și când mă gândesc cu ce mijloace ieftine! Trebuie să recunosc însă că mă vrăjise. Parcă aud și acum clopotele de vecernie, behăitul oilor, strigătele sălbatice ale păstorilor, care anunțau de departe apropierea unei turme. I-am spus tânărului că ar putea să pară ciudată prezența noastră în această colibă; aș fi vrut să-mi răspundă că ar fi bine să nu facem niciun zgomot până ce va trece turma; mi-ar fi plăcut să stăm alături în tăcere, uniți printr-un soi de complicitate (atât de repede reușise să stârnească și în mine dorința imperioasă ca fiecare clipă să-mi lase o amintire, care să mă ajute să trăiesc mai târziu). Dar Jean Azévédo nu m-a contrazis și a deschis ușa colibei, lăsându-mă să trec înainte cu un gest excesiv de politicos. M-a condus până la Argelouse numai după ce s-a asigurat că nu aveam nimic împotriva. Ce scurt mi s-a părut drumul la întoarcere, deși însoțitorul meu a apucat să-mi vorbească despre o mie de lucruri, prezentându-le într-o lumină cu totul nouă, surprinzătoare, așa încât până și cele pe care credeam că le cunosc mi se păreau noi. Bunăoară, când a venit vorba de religie și i-am repetat ceea ce susțineam de

obicei în familie, m-a întrerupt: „Da, așa este, dar problema, este cu mult mai complicată...” Într-adevăr, aducea în discuție precizări de o claritate care mă uimea... Oare așa era în realitate sau numai mi se părea?... Azi desigur m-ar dezgusta un asemenea ghiveci de banalități: spunea, de pildă, că multă vreme crezuse că singurul lucru important este căutarea lui Dumnezeu, goana după el: „Îmi venea să fug peste mări și țări, să fug ca de moarte de aceia care își vâra în cap că l-au găsit și se culcă pe lauri, clădindu-și adăposturi unde să doarmă liniștiți; multă vreme am disprețuit asemenea oameni...”

Mă întrebă dacă am citit *Viața părintelui Foucauld* de René Bazin⁹ și când m-am silit să zâmbesc ironic, mi-a mărturisit că această carte îl tulburase: „Curajul de a trăi o viață cu adevărat primejdioasă, în sensul cel mai adânc al cuvântului – susținea el – poate nu constă atât în căutarea lui Dumnezeu, cât în descoperirea lui și, odată ce l-ai descoperit, să rămâi în orbita lui”. Îmi descrie apoi „marea aventură a misticilor”, mi se plânse că temperamentul lui îi interzicea s-o încerce, „fiindcă de când își aducea aminte nu fusese niciodată pe deplin pur”. Lipsa de pudoare, ușurința cu care își deschidea sufletul mă uimea, mai ales în comparație cu discreția noastră provincială, care nu ne îngăduia să vorbim despre viața interioară a fiecăruia. Bârfelile de la Saint-Clair nu comentau decât aparențele fără să se atingă vreodată de viața sufletească. În fond, ce știu eu despre Bernard? Oare nu este și el mult mai complex decât caricatura cu care mă mulțumesc atunci când încerc să-l definesc? În timp ce Jean vorbea, eu îl ascultam mută fiindcă nu-mi veneau în gând decât frazele obișnuite din discuțiile noastre familiare. După cum la noi toate trăsurile sunt pe „măsura” făgașului, adică destul de largi pentru a cuprinde între roți urmele adânci săpate de căruțe, tot astfel gândurile mele fuseseră până în ziua aceea „pe măsura” mentalității tatălui meu și a socrilor mei. Jean Azévédo umbla totdeauna cu capul gol; parcă-i văd și acum cămașa

---

9 René Bazin: romancier francez (1853—1932).

deschisă pe pieptul tânăr, ca de copil, gâtul prea vânjos. Nu cumva m-a cucerit prin farmecul lui fizic? Nu, nici gând! Era însă primul bărbat întâlnit care pune viața spirituală mai presus de orice. Din ceea ce îmi povestea Jean despre profesorii și prietenii lui de la Paris, ale căror idei și opere le cita mereu, reieșea că el nu este un fenomen unic, excepțional, ci că face parte dintr-o elită numeroasă, elita „celor care există cu adevărat”, după cum spunea el. Menționa o mulțime de nume, fără să-și închipuie măcar că aș fi putut să nu le cunosc, iar eu mă prefăceam că nu le aud pentru prima oară.

Când au apărut la o cotitură a drumului ogoarele de la Argelouse, am exclamat: „Am și ajuns!” Fumul ierburilor arse se târa pe acest pământ sărac ce-și dăduse recolta de secară: pe marginea șanțului povârnit se scurgea, ca un șuvoi de lapte murdar, o turmă de oi, ce părea că paște nisipul. Ca să ajungă la Vilméja, Jean trebuia să străbată acest câmp. I-am propus: „Am să te însoțesc; toate aceste probleme mă pasionează”. Dar acum n-am mai avut nimic să ne spunem. Paiele de secară rămase pe miriște îmi înțepau picioarele prin sandale. Aveam sentimentul că ar fi dorit să rămână singur ca să poată urmări în voie o idee care tocmai îi venise în minte. I-am atras atenția că nu vorbisem aproape de loc despre Anne, dar el m-a încredințat că nu avem libertatea de a ne alege subiectul discuțiilor, nici pe acel al meditațiilor noastre: „Dacă nu vrem, a adăugat cu îngâmfare, să ne supunem la disciplina inventată de mistici... Cei de categoria noastră se lasă totdeauna târâți de curent, alunecă pe o pantă sau alta...” Și astfel abătu discuția asupra cărților pe care le citea atunci. Am stabilit o nouă întâlnire pentru a lua împreună o hotărâre cu privire la Anne. Vorbea acum distrat și, fără să-mi răspundă la o întrebare pe care i-o pusesem, se aplecă să culeagă, cu un gest de copil, o ciupercă pe care o mirosi și apoi o duse la gură.

VII

În pragul casei, Bernard o aștepta cu nerăbdare pe Thérèse: „N-am nimic, sunt sănătos! îi strigă el de cum îi

zări rochia albă prin întuneric. Ai crede că un om voinic ca mine poate fi anemic? Pare de necrezut și totuși așa este: nu trebuie să te încrezi niciodată în aparențe. Am să urmez un tratament... tratamentul Fowler, e o soluție de arsenic. Esențialul este să-mi recapăt pofta de mâncare...”

Thérèse își reamintește că în primul moment nu se enervă, fiindcă se sinchisea mai puțin ca de obicei de ceea ce spunea sau făcea acum Bernard (ca și cum totul ar fi venit de la o depărtare mai mare). Nici nu-l asculta, fiindcă era orientată trup și suflet spre un alt univers, unde trăiesc oameni mânați de dorința irezistibilă de a cunoaște, de a înțelege, de a deveni „ei înșiși”, după cum repeta Jean cu o satisfacție profundă. La masă, când aduse în sfârșit vorba despre întâlnirea lor, Bernard îi strigă: „Și nu mi-ai spus nimic până acum? Ciudată făptură mai ești și tu! Ei, ce-ai hotărât?”

Thérèse improviza pe loc un plan de acțiune, care i se părea de fapt cel mai nimerit: Jean Azévédo era de acord să-i scrie o scrisoare prin care s-o convingă cu blândețe pe Anne să renunțe la orice nădejde. Bernard izbucni în râs când Thérèse îi demonstra că tânărul nu ține de loc la această căsătorie:

— Cum, un Azévédo să nu țină la căsătoria cu Anne de la Trave? Ei, așa! Ești nebună? Pur și simplu știe că nu-i merge și astfel de oameni nu riscă atunci când știu sigur că n-au decât de pierdut. Ești încă naivă, fetițo!

Din pricina tântărilor, Bernard ceruse să nu se aprindă lampa, așa că nu observă privirea pe care i-o aruncă Thérèse. Își recăpătase pofta de mâncare, după cum spunea chiar el, convins că medicul din Bordeaux îi salvase viața.

„De câte ori m-am întâlnit oare cu Jean Azévédo? A plecat de la Argelouse pe la sfârșitul lui octombrie... Să ne tot fi plimbat împreună de cinci-șase ori; întâlnirea pe care ne-am dat-o anume ca să ticluim scrisoarea pentru Anne nu intră în socoteală. Naiv cum era, alegea acele formulări, pe care le socotea cele mai potrivite pentru a o liniști pe

Anne, dar care pe mine, deși nu i-am spus-o, mă îngrozeau. De fapt ultimele noastre plimbări se confundă într-o singură amintire. Țin minte doar că Jean Azévédo îmi descria Parisul, prietenii săi și, ascultându-l, îmi imaginam un stat ideal, întemeiat pe o singură lege: să devii tu însuși. „Aici ești condamnată la moarte”. Să fi urmărit ceva când a pronunțat acest verdict? De ce mă socotea în stare? Era de necrezut, după părerea lui, să pot suporta o asemenea atmosferă înăbușitoare: „Privește, îmi spunea, această întindere de gheață, nemărginită și uniformă, în care sunt prinse sufletele tuturor de aici; câte o dată gheața crapă, dând la iveală apa neagră: acolo s-a zbatut cineva înainte de a dispărea; apoi pojghița de gheață s-a refăcut... căci aici, ca pretutindeni, fiecare se naște cu legea sa proprie; aici, ca și pretutindeni, destinul fiecăruia este unic; și totuși trebuie să te supui acestui sumbru destin comun; unii încearcă să reziste: iată cauza dramelor, pe care familiile respective le îngroapă sub tăcere. Cum se spune pe aici «Tăcerea e sfântă...»”.

„Așa-i!” am exclamat. Uneori am căutat să aflu câte ceva despre un frate de al bunicului sau despre o bunică, ale căror fotografii dispăruseră din toate albumele, dar n-am reușit să obțin niciun răspuns. Doar o singură mărturisire: „A dispărut... i-am șters până și amintirea”.

Oare Jean Azévédo se temea că și pe mine mă așteaptă aceeași soartă? Mă încredința că nici prin gând nu i-ar fi trecut să vorbească cu Anne despre asemenea lucruri, fiindcă în ciuda pasiunii, era o făptură prea simplă, capabilă doar de un moment de revoltă, și care în curând se va resemna: „Spre deosebire de dumneata! Simt în toate cuvintele dumitale o foame, o sete de sinceritate...” Era oare necesar să reproducă aidoma aceste cuvinte lui Bernard? Ar fi fost o nebunie să spere că el ar fi putut să înțeleagă așa ceva! În orice caz trebuia să afle că nu m-am dat bătută fără luptă. Îmi amintesc cum i-am argumentat lui Jean că acoperă sub un vâl de fraze iscusite cea mai lașă resemnare în fața decăderii. Am făcut chiar apel la tot ce-mi aminteam din lecturile morale de la liceu. „A fi tu

însuși? i-am repetat de câteva ori. Dar asta se poate numai în măsura în care ne creăm noi înșine o personalitate". (Deși ideea este destul de limpede, lui Bernard va trebui probabil să i-o explic). Azévédo socotea că nu poate fi decădere mai mare decât a te trăda, a te renega pe tine însuși. El pretindea că nu există niciun erou și niciun sfânt care să nu se fi străduit să se cunoască pe sine însuși sub toate aspectele, să-și stabilească precis propriile limite: „Trebuie să te depășești pe tine însuși pentru a-l găsi pe Dumnezeu” susținea el. Și adăuga: „Pentru ca să se împace cu ei înșiși, cei mai buni dintre noi trebuie să-și înfrunte eul, fără mască, într-o luptă deschisă și cinstită. Iată de ce tocmai oamenii care și-au cucerit prin luptă libertatea se convertesc la o religie cât se poate de îngustă”.

Cu Bernard n-are rost să discut dacă această morală este întemeiată; e mai bine să recunosc chiar că nu sunt decât niște sofisme ieftine; important este să înțeleagă, să facă efortul de a înțelege ce mare influență au putut avea asupra unei femei ca mine și ce simțeam în seara aceea, în sufrageria de la Argelouse, ascultându-l pe Bernard care de alături, din bucătărie, îmi povestea în dialect isprăvile lui de vânătoare, în timp ce-și scotea cizmele. Porumbeii prinși se zbăteau în sacul azvârlit pe masă; Bernard mânca încet, copleșit de bucuria de a-și fi regăsit pofta de mâncare și apoi număra cu venerație picăturile lui Fowler. „De picăturile astea depinde sănătatea mea!”, îmi tot repeta. În cămin ardea un foc mare și, după ce-și va fi mâncat desertul, era de ajuns să-și întoarcă fotoliul ca să-și poată încălzi la flacăra picioarele încălțate în papuci de pâslă. I se închideau ochii în timp ce citea *la petite Gironde*. Ațipise și câteodată sforăia chiar, dar în general abia îl auzea răsuflând. Nevasta lui Balion se foia prin bucătărie, târșindu-și picioarele, apoi veni să ne aducă sfeșnicele cu lumânările pentru noapte. După aceea se lăsă liniștea, tăcerea de nepătruns de la Argelouse! Oamenii care n-au trăit în această landă ruptă de lume nu știu ce înseamnă tăcerea adevărată, aproape materială care

împresoară casa ca un bloc de gheață în mijlocul pădurii dese, unde totul e mort, afară de câte o bufniță ce sfâșie noaptea cu strigătul ei (și atunci ai impresia că auzi hohotul de plâns pe care abia îl stăpânești).

Abia după plecarea lui Azévédo am cunoscut cu adevărat această liniște apăsătoare. Cât timp știam că ziua îl voi vedea din nou pe Jean, datorită prezenței lui, bezna de afară nu mi se părea primejdioasă; cât îl știam dormind în apropiere, aveam impresia că landele și noaptea freamătă de viață. Dar când a plecat de la Argelouse, după acea ultimă întrevedere când mi-a dat întâlnire peste un an, plin de speranță că până atunci voi reuși să mă eliberez, după cum spunea el (deși nu știu nici până azi dacă vorbea într-o doară sau cu vreo intenție, cred mai degrabă că un parizian ca el era sătul de liniștea apăsătoare de la Argelouse și că mă iubea numai fiindcă eram singurul om cu care putea vorbi), îndată ce m-am despărțit de el, am avut impresia că pătrund într-un tunel fără capăt, că mă înfund într-un întuneric din ce în ce mai des; și uneori mă întrebam dacă nu mă voi asfixia înainte de a ajunge în sfârșit în aer liber. Până în ianuarie, când am născut, nu s-a mai întâmplat nimic deosebit”.

Aici Thérèse șovăie, căznindu-se să nu se gândească la ceea ce s-a petrecut în casa de la Argelouse, a treia zi după plecarea lui Jean: „Nu, nu, își zice, asta n-are nicio legătură cu ceea ce va trebui să-i explic în curând lui Bernard; n-am timp de pierdut rătăcind pe aceste drumuri care nu duc nicăieri...” Dar gândurile sunt îndărătnice, nu le poți împiedica să alerge unde vor ele. Thérèse simte că nu poate alunga amintirea acelei seri de octombrie. Sus, la etaj, Bernard se dezbrăca, în timp ce Thérèse aștepta să se stingă și ultima buturugă din foc, fericită că poate rămâne singură o clipă, și se întreba ce-o fi făcând Jean Azévédo în momentul acela: poate bea într-un bar despre care îi vorbise, ori poate că (într-o noapte atât de plăcută) se plimbă cu mașina, cutreierând cu vreun prieten Bois de Boulogne, pustiu la această oră târzie, ori poate că lucrează în camera lui, unde zgomotul Parisului se aude în

depărtare; dar acolo el crea liniștea, o cucerea în luptă cu zgomotul lumii dimprejur și nu-i era impusă dinafară, ca aceea care o sugruma pe Thérèse. Liniștea de acolo era opera lui și nu mergea mai departe decât lumina lămpii, până la rafturile încărcate cu cărți... Acestea erau gândurile Thérèsei, când deodată câinele începu să latre, apoi scheună încet, în timp ce o voce cunoscută și tare obosită, care se auzea din vestibul încerca să-l potolească: Anne de la Trava intră deodată pe ușă. Venise pe jos de la Saint-Clair, noaptea, și pantofii îi erau plini de noroi. Fața ei mică părea îmbătrânită, dar ochii îi străluceau. Își aruncă pălăria pe un fotoliu și întrebă: „Unde-i Jean?”

După ce redactaseră scrisoarea și i-o expediaseră, Thérèse și Jean erau convinși că totul se încheiase. Nicio clipă nu se gândiseră că Anne ar fi putut să nu renunțe, că niciun om nu cedează în fața unor argumente, a unor raționamente, atunci când e în joc însăși viața lui! Anne izbutise să scape de sub supravegherea mamei sale și să ia trenul spre casă. Pe drumul întunecos către Argelouse o călăuzise doar cerul luminat de lună, care se străvedea printre vârfurile copacilor. „Totul era să-l revadă; dacă izbutea să dea ochii cu el, îl va recuceri; trebuie deci să-l vadă cu orice preț”. Mănată de acest gând, Anne alerga împiedicându-se, călcând în hârtoape, riscând să-și scrântească picioarele, atât era de grăbită să ajungă la Argelouse. Și acum, când Thérèse îi spuse că Jean plecase la Paris, Anne dădu neîncrezătoare din cap; se încăpățâna să nu creadă, ca să nu se prăbușească de oboseală și de disperare:

— Minți, așa cum m-ai mințit întotdeauna!

Când Thérèse încercă să protesteze, adăugă:

— Ah, văd că te-ai molipsit și tu de spiritul de familie! Te prefaci numai că nu ai prejudecăți... dar de când te-ai măritat, ai devenit la fel ca toată familia... Lasă, lasă, că te înțeleg: ai vrut binele meu și m-ai trădat ca să mă salvezi, nu-i așa? Te scutesc de explicațiile pe care vrei să mi le dai.

Văzând că Anne dă să plece, Thérèse o întrebă unde

se duce.

— La Vilméja, la el.

— Îți repet că a plecat de două zile.

— Nu te cred.

Anne ieși grăbită. Atunci Thérèse aprinse lampa atârnată în vestibul, o luă din cui și alergă după Anne.

— Ai să te rătăcești, dragă Anne, ai pornit pe drumul către Biourge. Vilméja e în direcția opusă.

Au trecut prin stratul de ceață de la marginea unui izlaz. Căinii din împrejurimi au început să se trezească. După ce au străbătut pădurea de stejari de la Vilméja, le-a apărut în față casă, care nu părea adormită, ci moartă. Anne a înconjurat acest mormânt gol și a bătut cu pumnii în ușă. Thérèse a pus în iarbă felinarul și așteaptă nemișcată. Își privește prietena care, asemenea unei năluci ușoare, își lipește obrazul de fiecare fereastră de la parter. Desigur că Anne rostește în șoaptă numele lui, fără să-l strige, știind că ar fi în zadar. Câteva clipe dispare după casă, apoi reapare, se îndreaptă din nou spre ușă, dar se prăbușește pe prag și își strânge genunchii cu amândouă mâinile, ascunzându-și fața în poală. Thérèse o ridică și o trage după ea. Anne o urmează împleticindu-se și repetând într-una: „Măine dimineată am să plec la Paris. Parisul nu-i chiar atât de mare să nu-l pot găsi...” Vorbea acum cu tonul unui copil la capătul puterilor, care mai rezistă din încăpățănare, dar e pe punctul să cedeze.

Bernard, trezit de zgomotul discuției lor, le așteaptă în salon, doar cu halatul pe el. Greșești, Thérèse, când cauți să alungi amintirea scenei care a izbucnit atunci între cei doi frați. Omul acesta, în stare să apuce atât de brutal mâinile unei fete istovite, să o târască până la etajul al doilea și să o încuie acolo într-o cameră, e bărbatul tău, Thérèse, e același Bernard care peste două ore te va judeca. Spiritul de familie îi dictează orice gest și îl scutește de orice șovăială. El știe totdeauna, în toate împrejurările, ce se cuvine să facă în interesul familiei... În zadar pregătești acum, cuprinsă de panică, o lungă pledoarie; uiți că numai oamenii fără principii implacabile

pot fi convinși prin argumente străine de firea lor.

Bernard nici n-are să se sinchisească de motivele tale. „Eu știu ce am de făcut”, va răspunde. El știe totdeauna ce trebuie să facă. Chiar dacă vreodată are o îndoială, își recapătă imediat siguranța de sine: „Am discutat. chestiunea în familie și cu toții am hotărât...” Atunci cum poți bănuî că nu ți-a pregătit dinainte sentința? Soarta ta e hotărâtă pe veci, așa că ai face mai bine să dormi.

VIII

După ce familia de la Trave o adusese pe Anne, învinsă, la Salut-Clair, Thérèse nu mai părăsi Argelouse până în ajunul nașterii. Abia în acele nopți nesfârșite de noiembrie cunoscute pe deplin liniștea mormântală de acolo. Nu primise niciun răspuns de la scrisoarea pe care i-o trimisese lui Jean Azévédo. Se gândea desigur că o provincială plictisitoare ca ea nu merita nici atâta osteneală. Ce-i drept, o femeie gravidă nu lasă niciodată o amintire prea frumoasă. Poate că de la distanță nerodul acesta, pe care niște complicații artificiale, o poză interesantă l-ar fi cucerit, o socotea acum searbădă pe Thérèse! Dar cum ar fi putut el să înțeleagă ce se ascunde sub simplitatea ei înșelătoare, sub plivirea deschisă și sub gesturile ei atât de sigure? În realitate, el o considera în stare să-l creadă sincer, ca și mica Anne, și să părăsească totul ca să-l urmeze. Jean Azévédo nu avea încredere în femeile care-și depun prea devreme armele, dând posibilitatea adversarului să ridice asediul când va socoti de cuviință. Mai mult decât de orice se temea de victorie, de roadele victoriei. Și totuși Thérèse se străduia să trăiască în universul lui; dar cărțile pe care Jean le admira și pe care le comandase de la Bordeaux îi părră de neînțeles. Ce greu e să trăiești fără să faci nimic! Nici prin gând nu-i trecea să lucreze la trusoul copilului pe care îl aștepta. „La așa ceva nu se pricepe” spunea doamna de la Trave. La țară multe femei mor dintr-o naștere. Thérèse o făcea să plângă pe tante Clara, susținând că și ea va muri de aceeași moarte ca și maică-sa, că e convinsă că n-are să

scape cu viață. Și de fiecare dată adăuga că „nici măcar nu-i pare rău că va muri”. De fapt mințea. Niciodată nu dorise atât de fierbinte să trăiască; nici Bernard nu se arătase vreodată mai grijuliu față de ea: „Nu de mine se îngrijea el, ci de copilul pe care îl purtam în pânțece”. În zadar tot îndruga cu îngrozitorul lui accent țărănesc: „Mai ia puțin pire de cartofi... Nu mânca pește... Azi ai umblat destul...” Atențiile lui nu mă mișcau mai mult decât o înduioșează pe o doică grija pe care i-o porți ca să aibă lapte cât mai bun. Întreaga familie la Trave mă privea cu venerație ca pe un vas sacru, care conținea progenitura lor; fără îndoială că dacă ar fi avut de ales, m-ar fi sacrificat acestui embrion. Astfel am pierdut până și sentimentul existenței mele individuale! În ochii familiei nu aveam mai multă importanță decât o creangă al cărui fruct era singurul lucru important pentru ea.

Această viață întunecată s-a prelungit până la sfârșitul lui decembrie. Ploile neîntrerupte țeseau în jurul casei întunecoase zăbrele mișcătoare, ca și cum pădurea deasă de pini care o împresura n-ar fi fost suficient ca să dea impresia că te afli la închisoare. Când singurul drum care ducea la Saint-Clair amenință să nu mai poată fi folosit, m-au mutat acolo, în casa aceea aproape tot atât de întunecoasă ca cea de la Argelouse. Bătrânii platani din piața principală își apărau ultimele frunze de vânt și de ploaie. Mătușa Clara, care nu putea să trăiască decât la Argelouse, refuză să se stabilească la Saint-Clair; dar pe orice vreme venea adesea să mă vadă cu șareta ei „pe măsura drumului”, îmi aducea tot felul de bunătăți, din acelea care îmi plăceau atât de mult în copilărie, convinsă că-mi mai plac și acum: prăjiturile rotunde din făină de secară cu miere, plăcinte și alte specialități din partea locului. Pe Anne n-o mai vedeam decât la masă și nici atunci nu vorbea cu mine; părea resemnată, învinsă și își pierduse dintr-odată prospețimea. Părul prea lins, tras spre spate, îi scotea la iveală urechile urâte și palide. Nimeni nu rostea numele tânărului Deguilhem, deși

doamna de la Trave susținea că dacă Anne nu primise încă să se mărite cu el, totuși gândul acesta n-o mai revolta. Jean avusese într-adevăr dreptate: în foarte scurtă vreme se lăsase domesticită, și acum putea fi stăpânită. Bernard se simțea mai rău de când începuse să bea tot felul de băuturi alcoolice înainte de masă. Oare despre ce vorbeau toți acești oameni în jurul meu? Discutau foarte mult despre preot, după câte îmi aduc aminte (doar locuiam în fața casei parohiale). Comentau, bunăoară, „de ce oare preotul trecuse de patru ori prin piață în ziua aceea și de fiecare dată se întorsese pe alt drum...”

Deoarece Jean Azévédo îi pomenise despre acest preot tânăr care nu prea avea legături cu enoriașii săi fiindcă aceștia îl găseau prea mândru, Thérèse începu să-i dea mai multă atenție. „Nu-i de loc potrivit pentru meleagurile noastre” se spunea despre el. În cursul rarelor vizite pe care preotul le făcea familiei la Trave, Thérèse se uita cu atenție la tâmpile lui albe, la fruntea lui înaltă. N-avea niciun prieten. Cum își petrecea oare serile? De ce își alesese o asemenea viață? „E foarte conștiincios, spunea doamna de la Trave, n-a lipsit niciodată de la vecernie, totuși predicile lui nu sunt destul de convingătoare și nu mi se pare îndeajuns de credincios pentru un preot. Și apoi e cam nepăsător față de treburile parohiei. Unde mai pui că a desființat fanfara eparhială; iar părinții se plângeau că nu le mai însoțește copiii pe terenul de fotbal. Nimic de zis, e foarte frumos să stai veșnic cu nasul în cărți, dar atunci nu-i de mirare că pierzi parohia din mână”. Ca să-i asculte predicile, Thérèse începu să se ducă la slujbă. „Tocmai acum te-ai hotărât, draga mea, acum, când starea ta te-ar fi scutit să mergi la biserică”, se mira familia. Temele predicilor referitoare la dogmă și la morală nu mișcau pe nimeni. Dar câte o inflexiune a vocii, un gest sau un cuvânt mai cu tâlc o făceau pe Thérèse să-l asculte cu mai mult interes. Cine știe, poate că el ar fi putut s-o ajute să-și lămurească viața interioară, atât de confuză; desigur că se deosebea de ceilalți oameni, de vreme ce-și alesese o soartă fără de ieșire; la singurătatea lui sufletească

adăugase de bunăvoie și izolarea, la care sutana condamnă omul ce o poartă. Ce mângâiere putea să găsească în riturile pe care le îndeplinea zilnic? Thérèse ar fi vrut să asiste la slujba din zilele de lucru, atunci când murmura cuvinte nedeslușite, aplecat peste o bucată de prescură, fără alt martor decât micul ministrant. Dar din partea ei acest lucru ar fi părut ciudat atât familiei, cât și întregului orășel, și toată lumea ar fi susținut sus și tare că în cele din urmă a devenit și ea credincioasă.

Cu toate că Thérèse suferise atât de mult în această perioadă, abia după naștere începu să-și dea seama pe deplin că nu mai suportă această viață. Nimeni nu bănuia starea ei sufletească; nu se mai certa cu Bernard și se arăta mai respectuoasă față de bătrânii de la Trave decât însuși soțul ei. Tragedia consta tocmai în faptul că n-avea niciun motiv de ruptură și îi era cu neputință să prevadă un eveniment în stare să curme această situație care amenința să dureze până la sfârșitul zilelor ei. Neînțelegerea în căsnicie presupune un teren comun, unde soții se întâlnesc și se ciocnesc; dar Thérèse n-avea nimic comun cu Bernard și cu atât mai puțin cu socrii ei; ceea ce îi spuneau n-o atingeau și nici prin gând nu-i trecea că ar fi trebuit să le răspundă. Vorbeau oare aceeași limbă? Chiar și noțiunile esențiale aveau pentru ei un înțeles diferit. Dacă Thérèse scăpa vreodată un cuvânt pornit din inimă, familia îl răstălmăcea, fiindcă decretase o dată pentru totdeauna că așa este ea, năstrușnică din fire și-i place să vorbească în doi peri. „Mă fac că nu bag de seamă” spunea doamna de la Trave, „iar dacă stăruie, nu-i dau prea multă importanță, așa că s-a convins și ea că cu noi nu-i merge...”

Totuși doamna de la Trave își cam ieșea din sărite, văzând că Thérèse nu putea suferi ca lumea să facă atâta caz de asemănarea miciei Marie cu ea și, cu riscul de a trece drept o prefăcută, nu se sfia s-o arate. Exclamațiile obișnuite în astfel de împrejurări: („Nici să vrei, nu poți tăgădui că e fata dumatăle!...”) îi stârneau tinerei femei o

furie fără margini, pe care nu totdeauna izbutea s-o stăpânească. „Fetița asta n-a moștenit nimic de la mine, spunea ea cu amărăciune. Uite ce piele smeadă are și ochii negri ca niște tăciuni, în timp ce eu eram palidă, după cum reiese din toate fotografiile mele din copilărie”.

De fapt nici n-ar fi vrut ca Marie să-i semene. Odată ce se desprinsese de ea, deși era carne din carnea ei, ar fi dorit să nu aibă nimic comun cu ea. Lumea și începuse să comenteze că nu era o mamă prea drăgăstoasă. Totuși doamna de la Trave susținea sus și tare că, în felul ei, Thérèse își iubea fetița: „Firește, nu-i poți cere să supravegheze baia copilului sau să-i schimbe scutecele, la așa ceva nu se pricepe, dar am văzut-o cum ședea seri întregi pe un scaun lângă leagănul fetiței și se uita la ea cum doarme, renunțând până și la fumat... De altfel avem și o dădacă foarte conștiincioasă, apoi și Anne se ocupă de copil; în orice caz fata asta va fi o admirabilă mamă de familie, pe onoarea mea!”... E drept că de când apăruse copilul în casă, Anne reînviase parcă. Totdeauna femeile se simt atrase de un copil mic, dar Anne, mai mult decât oricare alta, se ocupa de el cu o bucurie fără margini. Pentru ca să poată intra nestingherită în camera fetiței, se împăcase cu Thérèse, deși din prietenia lor intimă de altă dată nu mai rămăsese nimic decât obișnuința anumitor gesturi și cuvinte drăgăstoase, acum fără conținut. Anne se temea mai cu seamă de gelozia de mamă pe care ar fi putut stârni-o în Thérèse. „Fetița mă cunoaște mai bine decât pe maică-sa. De cum mă vede începe să râdă. Zilele trecute o țineam în brațe și când Thérèse a vrut să mi-o ia, a început să plângă. Își arată în așa măsură preferința pentru mine, încât mă simt adesea stingherită...”

De fapt Anne n-avea de ce să se simtă stingherită, în acea perioadă a vieții sale, Thérèse era la fel de desprinsă de fetița ei ca și de restul lumii. Oamenii și lucrurile din jur, chiar propriul corp și suflet îi păreau ireale, ca un miraj, ca un nor care plutea deasupra ei. În această lume pustie și ireală singur Bernard reprezenta o realitate

îngrozitoare: prin corpolența lui, prin vocea lui fonfăită, prin tonul lui categoric, prin mulțumirea de sine pe care o afișa. Ar fi vrut să scape din această lume. Dar cum? Unde să se ducă? Căldura primelor zile de vară o toropea pe Thérèse. Nimic nu prevestea însă fapta pe care avea să o săvârșască în curând. Ce se petrecuse în anul acela? Nu-și aduce aminte de niciun conflict, de nicio ceartă; își amintește doar că îl urâse mai mult ca de obicei pe soțul ei în Joia verde, când, urmărind procesiunea printre obloanele întredeschise, îl văzu mergând în urma baldachinului, aproape singurul bărbat din tot cortegiul, într-o clipă satul devenise pustiu de parcă era cutreierat de un leu scăpat din cușcă, și nu de un miel... Oamenii se ascundeau prin casă ca să nu fie obligați să-și scoată pălăriile sau să îngenuncheze. Pericolul o dată trecut, ușile caselor se deschideau din nou, una câte una. Thérèse scrută fața preotului care mergea încet, cu ochii plecați, purtând cu amândouă mâinile mielul, acest simbol ciudat. Văzând cum i se mișcă buzele, Thérèse se întreabă cu cine vorbea oare preotul, de i se citea pe față atâta durere? Și la un pas în urma lui venea Bernard, „care își făcea datoria”.

Urmără săptămâni de-a rândul de secetă cumplită. Bernard trăia într-o spaimă permanentă să nu izbucnească vreun incendiu și începuse să sufere din nou de inimă. În apropiere de Louchats focul mistuise cinci sute de hectare de pădure. Bernard spunea: „Dacă vântul ar fi suflat dinspre nord, aş fi pierdut toată pădurea mea de pini de la Balisac”. Thérèse se uita mereu la cerul neschimbat, așteptând să se producă o minune, nici ea nu știa care. I se părea că n-are să mai plouă niciodată... într-o zi avea să ardă toată pădurea dimprejur, și nu va scăpa nici orașelul. De ce oare satele din lande nu ardeau niciodată? I se părea nedrept ca focul să nimicească totdeauna numai pinii, nu și oamenii. Toată familia discuta la nesfârșit despre cauzele dezastrului. Să fi aruncat cineva din întâmplare o țigară, sau să fi fost o mână criminală? Thérèse visa și se vedea

ieșind într-o noapte pe furiș din casă, ca să se ducă în pădurea cea mai deasă, și să arunce acolo o țigară aprinsă, ca apoi să privească zorile întunecate de o imensă perdea de fum... Dar alunga numaidecât acest gând, deoarece avea în sânge dragostea pentru pădure; și ura ei nu era îndreptată împotriva pinilor.

În sfârșit, a venit și momentul în care trebuie să privească în față fapta pe care a săvârșit-o. Cum să-i explice lui Bernard? Tot ce poate face este să-i amintească din nou cum s-au petrecut lucrurile, cu toate amănuntele. Era în ziua când a izbucnit uriașul incendiu de la Mano. La prânz, în timp ce toată familia mânca în grabă, în sufragerie intrau mereu alți oameni să aducă vești. Unii susțineau că focul era încă foarte departe de Saint-Clair; alții însă stăruiau să se tragă clopotele. Mirosul rășinii arse făcea să pară și mai înăbușitoare ziua, chiar și soarele se întunecase, murdar de funingine. Thérèse parcă îl vede și acum pe Bernard, întors spre Balion, care adusese ultimele vești, în timp ce mâna lui mare și păroasă lăsa să cadă în neștire picăturile de soluție Fowler într-un pahar cu apă și apoi îl dă pe gât, înainte ca Thérèse, toropită de căldură, să se fi gândit măcar să-l prevină că își turnase o doză de două ori mai mare ca de obicei. Pe urmă toată lumea s-a ridicat de la masă – afară de ea, care continua să curețe migdale proaspete, străină de această agitație, indiferentă la drama care se desfășura, fiindcă singurul lucru care o preocupa era propria ei dramă. Clopotele nu sunau încă alarma. După un timp, Bernard se întoarce: „De data asta ai avut dreptate să nu te agiți: incendiul se întinde către Mano...” Apoi o întreabă: „Mi-am luat oare doctoria?” Și fără să mai aștepte răspunsul, își turnă din nou numărul obișnuit de picături în pahar. Ea a tăcut din indolență, desigur, din pricina oboselii. Totuși ce mai poate spera în clipa de față? „E cu neputință să fi tăcut înadins, cu premeditare”.

Și totuși, în noaptea aceea, la căpătâiul lui Bernard care vărsa și plângea, când doctorul Pédemay îi ceruse să-i

spună amănunțit tot ce se petrecuse peste zi, ea trecu sub tăcere ceea ce văzuse la masă. În mod firesc și fără să se compromită ar fi putut să atragă atenția medicului că Bernard lua regulat picături de arsenic, spunându-i bunăoară: „Nu mi-am dat seama pe moment, eram înnebuniți cu toții de incendiu... Acum însă aş putea să jur că a luat o doză dublă...” Dar tăcuse. Oare simțise măcar o clipă nevoia de a mărturisi? Așadar procesul care se declanșase în inconștientul ei încă la prânz, începuse de acum să pătrundă, deocamdată confuz, în lumina conștiinței.

După plecarea doctorului, îl privi lung pe Bernard, care adormise în sfârșit; în timpul acesta se gândea: „Nimic nu dovedește că e din cauza *asta*; ar putea fi și o criză de apendicită, deși nu prezintă niciun alt simptom... sau o gripă infecțioasă”. Dar peste două zile Bernard se însănătoșise. „Și totuși e posibil ca *asta* să fi fost cauza”. Thérèse n-ar putea jura că așa era, deși tare ar fi vrut să o știe sigur. „De fapt nici nu mi-am dat seama că am căzut pradă unei ispite îngrozitoare; voiam mai curând să-mi satisfac o curiozitate destul de primejdioasă. Îmi amintesc că prima oară când am turnat câteva picături de soluție Fowler în paharul lui Bernard, înainte de a intra el în sufragerie, îmi repetam în gând: «Doar o singură dată, ca să mă conving... numai așa voi ști sigur de ce i-a fost rău. Doar o singură dată și gata»...”

Trenul încetini, șuieră prelung, apoi porni din nou. Două, trei lumini prin întuneric anunțau că se află în gara Saint-Clair. De fapt Thérèse nu mai are nimic de lămurit; s-a scufundat în prăpastia adâncă a crimei, care a înghițit-o. Bernard cunoaște la fel de bine ca și ea tot ceea ce a urmat: s-a simțit deodată iarăși rău, și Thérèse l-a îngrijit zi și noapte, deși părea istovită și nu era în stare să mănânce nimic (așa încât la un moment dat el însuși a convins-o să ia și ea picături Fowler și să-i ceară în acest scop doctorului Pédemay încă o rețetă). Bietul doctor! Se tot întreba din ce cauză vărsa Bernard lichidul acela verzui

și nu-i venea să creadă că poate exista o asemenea nepotrivire între pulsul și temperatura unui bolnav; ce-i drept, constatase de multe ori, în cazurile de paratifoasă, că bolnavul are un puls regulat în ciuda temperaturii ridicate; dar nu putea înțelege ce însemna acest puls precipitat și neregulat, când temperatura era sub cea normală. Nu putea fi decât o gripă infecțioasă; gripa este o boală ciudată, căreia poți să-i atribui orice simptom.

Doamna de la Trave ar fi vrut să cheme un medic renumit la un consult, dar se temea să nu-l jignească pe doctorul Pédemay, vechi prieten al familiei; iar Thérèse susținea că n-ar fi bine să-l sperie pe Bernard. Totuși, pe la mijlocul lui august, după o criză mai alarmantă decât celelalte, însuși doctorul Pédemay exprimă dorința de a consulta pe un confrate; din fericire însă, chiar a doua zi starea lui Bernard se ameliorează și peste trei săptămâni părea că a intrat în convalescență. „Am avut noroc”, spunea medicul de familie. Dacă aș fi apucat să-l chem pe ilustrul meu coleg, i s-ar fi atribuit lui toate meritele pentru tratamentul aplicat de mine”.

Bernard ceru să fie dus la Argelouse, fiind convins că se va însănătoși până la deschiderea vânătorii de porumbei sălbatici. Thérèse muncea până la istovire în această perioadă, deoarece o criză acută de reumatism o țintuia la pat pe mătușa Clara și, în afară de gospodărie, trebuie să mai îngrijească doi bolnavi și un copil, și pe deasupra să ducă la bun sfârșit toate treburile obișnuite ale mătușii Clara, ocupându-se în locul, ei, cu multă bunăvoință, de săracii din Argelouse. Se ducea regulat să-i viziteze pe țăranii bolnavi, avea tot atâta grijă ca și mătușa ei să le aducă de la farmacie medicamentele, pe care le plătea din propria pungă. Pe atunci nu se întrista câtuși de puțin când trecea pe lângă casa pustie de la Vilméja. Nu se mai gândea la Jean Azévédo, dar nici la altcineva pe lume. Avea impresia că străbate singură un tunel, într-o grabă nebună, că a ajuns în locul cel mai întunecos și că trebuia să se străduiască din răputeri să iasă din beznă, din acest fum, fără a sta pe gânduri, pentru a ajunge cât mai repede în

aer liber.

Pe la începutul lui decembrie, Bernard se simți deodată mai rău ca oricând. Într-o dimineață se trezi scuturat de friguri, cu picioarele paralizate. Ceea ce a urmat a fost îngrozitor! Într-o seară domnul de la Trave aduse de la Bordeaux un medic celebru pentru un consult; acesta tăcu îndelung după ce-l examinase pe Bernard (Thérèse îi ținuse lampa și, după cum își amintește soția lui Balion, era mai albă la față decât așternutul); apoi, în antreul slab luminat, doctorul Pédemay, coborând glasul ca să nu-l audă Thérèse din camera alăturată, îi explică confratelui său că farmacistul Darquey îi arătase două din rețetele sale, falsificate de o mână criminală, care adăugase pe prima „Licoare Fowler”, iar pe cealaltă, doze destul de mari de cloroform, de digitală și de aconit. Balion le dusesese la farmacie, împreună cu multe altele. Darquey, îngrijorat de faptul că eliberase asemenea otrăvuri, alergase a doua zi la Pédemay... De altfel Bernard știa toate acestea la fel de bine ca Thérèse. Fusesse transportat de urgență, cu o ambulanță, la o clinică din Bordeaux, și chiar din ziua următoare începuse să-i meargă mai bine. Thérèse rămăsese singură la Argelouse și, în ciuda singurătății, simțea în jurul ei vâlva ce se stârnise; ca o fiară ascunsă ce simte haita de câini apropiindu-se, istovită ca după o cursă nebună, ca și cum în clipa când era s-o ajungă aproape de țel, gata să-i atingă cu mâna, ar fi fost brusc azvârlită la pământ, cu picioarele retezate. Pe la sfârșitul iernii venise taică-său s-o conjure să se dezvinovățească. Totul mai putea fi încă salvat. Doctorul Pédemay consimțise să-și retragă plângerea, pe motiv că n-ar mai fi sigur dacă una dintre rețete nu fusese scrisă în întregime de mâna lui. În ceea ce privește aconitul, cloroformul și digitala, era convins că n-a putut prescrie doze atât de mari; dar cum nicio urmă din aceste substanțe toxice nu se găsisese în sângele bolnavului...

Thérèse își amintește de scena între ea și tatăl ei, care se petrecuse la căpătâiul mătușii Clara; doar focul din cămin lumina camera, fiindcă niciunul dintre ei nu simțea

nevoia să aprindă lampa. Ea îi explica, cu o voce monotonă de copil, care spune o lecție învățată pe de rost (lecția pe care o tot repeta în nopțile ei de insomnie): „Am întâlnit pe drum un necunoscut, desigur nu din Argelouse, care m-a rugat să transmit la farmacie și rețeta lui, fiindcă aflase că tot aveam de gând să trimit pe cineva în ziua aceea la Darquey, căruia îi datora bani și n-ar fi vrut să dea ochi cu el... Spunea că are să vină el să ia medicamentele de la noi și de aceea probabil nu mi-a spus nici numele lui, nici adresa...”

— Născocoște altceva, Thérèse, te implor în numele întregii familii! Inventă altceva, nenorocito!

Bătrânul Larroque o certă multă vreme cu încăpățănare și vehemență, încercând s-o convingă; mătușa cea surdă, sprijinită într-un cot, gemea, simțind că o primejdie îngrozitoare o amenință pe Thérèse: „Ce-ți spune? Ce vor de la tine? De ce te chinuiesc?”

Făcând o mare efortare, Thérèse îi zâmbi mătușii și o ținu de mână, în timp ce repeta, ca o fetiță care recită catehismul învățat pe de rost: „Am întâlnit un necunoscut pe drum; era prea întuneric ca să-i pot distinge fața; nu mi-a spus unde locuiește”. A venit în seara următoare, tot pe întuneric, să-și ia doctoriile. Din păcate nu-l văzuse nimeni din casă.

IX

Iată, în sfârșit, și gara din Saint-Clair. Când Thérèse a coborât din tren, n-a recunoscut-o nimeni. În timp ce Balion preda biletul de tren la ieșire, ea ocoli clădirea gării, cățărându-se peste niște stive de scânduri și ieși la drum, unde o aștepta șareta.

În șaretă se simte la adăpost; pe drumul acesta desfundat nu se mai teme că se va întâlni cu cineva. Acum toată povestea pe care a reconstituit-o, călcându-și pe inimă, se spulberă, nu mai rămâne nimic din confesiunea atât de minuțios pregătită. Nu, n-are nimic de spus ca să se justifice, nici măcar nu poate explica motivele care au determinat-o; lucrul cel mai simplu ar fi să tacă sau să răspundă numai la întrebări. De ce avea să se teamă?

Noaptea aceasta va trece așa cum au trecut toate celelalte și a doua zi va răsări soarele; e sigură că orice se va întâmpla, va găsi o ieșire. Căci nimic nu poate fi mai rău decât sentimentul că te-ai rupt de toate cele, decât indiferența totală față de lume, chiar și față de propria viață. Thérèse are impresia că este un cadavru viu și simte prezența morții, atât cât o poate simți o ființă vie.

Ochii ei obișnuiți cu întunericul recunoscuseră la o cotitură a drumului o casă ale cărei acareturi scunde seamănă cu niște animale culcate la pământ și adormite. Pe vremuri, când Anne trecea pe bicicletă prin dreptul ei, se speria întotdeauna de dulăul care se repezea la ea. Ceva mai departe, era o râpă umbrită de arini; când se apropiau de ea, chiar și în zilele cele mai călduroase, fetele simțeau o boare ușoară care le răcorea obrajii încinși. Parcă o vedea și acum pe Anne, așa cum era în copilărie; pe bicicletă, cu dinții strălucitori, cu pălăria de pai; parcă îi aude soneria de la bicicletă și vocea ei limpede strigând: „Uite, mi-am luat amândouă mâinile de pe ghidon”. Thérèse se oprește îndelung asupra acestei imagini tulburi, unica amintire din acele zile asfințite care îi mai poate alina sufletul istovit de zbucium. Repetă în neștire în același ritm cu trapul calului: „Zădărnicia vieții mele... Pustiul vieții mele... singurătate fără margini... destin fără ieșire”. Un singur gest ar fi fost de ajuns ca s-o salveze, dar Bernard nu-l va face: ce bine ar fi dacă ar strânge-o în brațe, fără să o întrebe nimic! Dacă ar putea să-și rezeme capul pe pieptul unui om! Să plângă în brațele unei ființe vii!

Acum trece prin fața șanțului de la marginea ogorului unde se așezase Jean Avézédo într-o zi de arșiță. Și când te gândești că atunci credea că ar exista pe lume un loc unde ar fi putut și ea să înflorească în mijlocul unor oameni care ar fi înțeles-o, ar fi iubit-o și, poate, ar fi admirat-o chiar. Dar nu era chip să scape de singurătate, așa cum nu scapă un lepros de plăgile sale: „Nimeni nu poate face nimic pentru mine, deci nici împotriva mea”, își zise în cele din

urmă.

— Iată-l pe domnul și pe domnișoara Clara.

Balion strânge hățurile. Două umbre se apropie. Așadar Bernard, atât de slăbit încă, venise s-o întâmpine, atât era de îngrijorat să afle rezultatul. Ea se ridică pe jumătate și le strigă de departe: „Dosarul a fost clasat!” Obține un singur răspuns: „Era de așteptat”. Bernard o ajută pe mătușă să se urce în șaretă și luă hățurile în mână. Balion avea să se întoarcă acasă pe jos. Mătușa Clara se așează între cei doi soți. Thérèse fu nevoită să-i strige în ureche că totul se sfârșise cu bine (deși bătrâna nu știa mare lucru despre dramă). Și atunci, ca de obicei, mătușa începu să turuie fără oprire; spunea că *ăștia* lucrau întotdeauna cu aceleași metode, le trebuia pesemne un nou caz Dreyfus. „Calomnie, calomnie, dar ceva tot rămâne! *Ăștia* sunt foarte tari și vicleni, de aceea republicanii greșesc când nu se feresc de ei. Cum îi scapi o clipă din ochi, aceste bestii murdare îți sar în spate...” Palavrele bătrânii îi scuteau pe cei doi soți de a-și spune vreun cuvânt.

Când mătușa Clara urcă scara gâfâind, cu sfeșnicul în mână, le strigă:

— Nu vă duceți la culcare? Thérèse trebuie să fie istovită. Fetița mea, ai să găsești în dormitor o ceașcă de supă și friptură de pui rece.

Dar cei doi soți rămâneau mai departe nemișcați în vestibul. Mai târziu bătrâna văzu cum Bernard deschide ușa salonului, o lasă pe Thérèse să treacă înainte și apoi intră și el. De n-ar fi fost surdă, și-ar fi lipit desigur urechea de ușă... dar așa nimeni nu se ferea de ea, n-avea de ce să se ferească de o bătrână îngropată de vie în surzenia ei. Și totuși stinse lumânarea, coborî scara orbecăind și se uită prin gaura cheii: Bernard tocmai trăgea spre el o lampă de masă și, cum lumina cădea pe fața lui, se vedea că era stingherit, în ciuda aerului său grav, chiar solemn. Thérèse ședea cu spatele către ușă, cu picioarele întinse spre foc, își aruncase haina și pălăria pe un fotoliu, iar din pantofii ei uzi ieșeau aburi. Când își

întoarce pentru o clipă capul către soțul ei, bătrâna, văzând că zâmbește, se bucură.

Într-adevăr, Thérèse zâmbea. În cele câteva clipe cât venise din grajd până în casă, împreună cu Bernard, înțelesese brusc, mai curând intuise ce are de făcut. Simpla prezență a acestui om îi spulberase definitiv speranța că va reuși să-i explice adevărul, că i se va putea mărturisi. În ce lumină falsă ne apar chiar oamenii pe care îi cunoaștem cel mai bine atunci când nu sunt de față! În timpul călătoriei Thérèse, fără să-și dea seama, se străduise neîncetat să creeze în mintea ei un Bernard în stare s-o înțeleagă, sau măcar să încerce s-o înțeleagă – dar cum dădu cu ochii de el, îi apăru așa cum era în realitate: un om care în viața lui nu căutase vreodată să se pună în locul altuia, care nu făcuse niciodată efortul de a învinge egoismul său, pentru a privi lucrurile din perspectiva opusă. Oare Bernard o va asculta măcar? Se plimba cu pași mari în sus și în jos prin vasta încăpere umedă și joasă, și dușumeaua pe alocuri putrezită trosnea sub pasul lui greu. Nici nu se uita la soția lui, atât era de preocupat să nu uite vreun cuvânt din discursul pregătit de multă vreme. Și Thérèse se hotărâse ce să-i spună. Totdeauna soluția cea mai simplă e ultima care îți vine în minte. Iată ce avea să-i spună: „Am să dispar din viața ta, Bernard. Nu te îngriji de soarta mea. Dacă vrei, am să plec chiar în clipa asta și am să mă pierd în întuneric. Nu mă înspăimânta nici pădurea, nici bezna, fiindcă le cunosc de mult și ele mă cunosc pe mine. Firea mea seamănă întocmai cu acest ținut sterp și mort, unde nu poate rezista nicio vietate, pe unde trec doar păsări călătoare și mistreți rătăcitori. M-am obișnuit cu gândul că ai să mă alungi; sunt de acord să arzi toate fotografiile mele, să ștergi până și numele meu din amintirea fetei, și toată familia să mă uite de parcă nici n-aș fi existat”.

Thérèse s-a și hotărât să înceapă:

— Lasă-mă să plec pentru totdeauna, Bernard!

Cuvintele ei îl fac pe Bernard să se întoarcă brusc. Se repede spre ea din celălalt capăt al camerei, stacojiu de

mânie, cu vinele umflate și îngăimă:

— Cum? Îndrăznești să ai o părere? Să-ți exprimi o dorință? Să taci! Să nu mai spui un cuvânt. De acum înainte eu vorbesc și tu ascuți. N-ai să faci decât ceea ce îți ordon eu. Ai să te supui fără să crâcnești hătărârilor mele irevocabile.

Acum nu se mai bâlbâia pentru că-și regăsise firul discursului ticluit cu grijă. Stătea rezemat de cămin și vorbea cu un ton grav; la un moment dat scosese chiar o hârtie din buzunar ca să o consulte. Thérèse nu mai era înspăimântată, îi venea să și râdă, fiindcă îl găsea de-a dreptul grotesc. Orice ar fi spus, cu accentul lui înfiorător de la Saint-Clair, care ar fi părut caraghios oriunde în altă parte, nu-i putea schimba hotărârea de a pleca în lume. De ce luase ea însăși lucrurile așa de tragic? Ce importanță ar fi avut dacă acest imbecil ar fi dispărut pentru totdeauna dintre cei vii? Se uită la hârtia care tremura în mâinile neîngrijite ale lui Bernard; în casă nu poartă nici manșete, e neglijent ca toți bădăranii de teapa lui, ridiculi de cum ies din bârlogul lor de la țară, fiindcă viața lor nu folosește nici unei cauze, nici unei idei, nici unei făpturi umane. Numai din obișnuință se dă o importanță exagerată existenței unui individ. Avea dreptate Robespierre și Napoleon și Lenin... Văzând-o că zâmbește, Bernard își iese din sărite, ridică tonul și ea e nevoită să-i asculte:

— Să știi că te am la mână. Înțelegi ce înseamnă asta? Trebuie să te supui orbește hotărârilor familiei, altfel...

— Altfel ce se va întâmpla?

Thérèse renunțase să se mai prefacă indiferentă; acum îl înfrunta și îl lua în răs, strigându-i:

— E prea târziu! Ai depus mărturie în favoarea mea și n-o mai poți dezminți. Ai fi acuzat de mărturie mincinoasă...

— Întotdeauna se mai poate descoperi un fapt nou. Iar această dovadă nouă se află încuiată în biroul meu. Și apoi, o astfel de crimă nu se prescrie niciodată, slavă Domnului!

Thérèse tresări, apoi îl întrebă:

— Ce vrei de la mine?

În cele câteva secunde cât el își consultă însemnările, Thérèse se lasă furată de liniștea nemaipomenită de la Argelouse, gândindu-se că mai e mult până la cântatul cocoșilor, că murmurul nici unui izvor nu dă viață acestui deșert, că nicio boare de vânt nu face să tresalte vârfurile pinilor fără număr.

— Hotărârea pe care am luat-o nu se întemeiază pe motive personale. Eu pun familia mai presus decât persoana mea. Interesele familiei m-au călăuzit în toate acțiunile, de aceea am și consimțit să induc în eroare justiția țării mele. Numai Dumnezeu are dreptul să mă judece pentru aceasta.

Cuvintele lui pompoase o scârbeau pe Thérèse. Îi venea să-l roage să se exprime mai simplu.

— În interesul familiei trebuie ca lumea să ne creadă uniți, să fie convinsă că nu pun la îndoială nevinovăția ta. Pe de altă parte, voi lua toate măsurile pentru a mă pune la adăpost pe viitor.

— Așadar ți-e frică de mine, Bernard?

El murmură:

— Frică? Nu, scârbă!

Apoi continuă cu tonul lui obișnuit:

— Vreau să aflu cât mai repede și o dată pentru totdeauna ceea ce am hotărât: de mâine ne vom stabili aici, în casa mea părintească unde mătușa dumitale n-are ce căuta. Nevasta lui Balion îți va aduce de mâncare în camera dumitale. Îți interzic să pui piciorul în oricare altă încăpere, dar n-am să te împiedic să cutreieri pădurile după pofta inimii. În fiecare duminică ne vom duce împreună la biserica de la Saint-Clair, unde vom asista la sfântă slujbă. Lumea trebuie să ne vadă mergând la braț, iar în prima joi din fiecare lună vom pleca în căleașcă la târgul din B., și acolo vom lua masa la tatăl dumitale, așa cum am făcut întotdeauna.

— Și Marie?

— Marie va pleca mâine cu dădaca ei la Saint-Clair, și

mai târziu maică-mea o va lua cu ea în Sud. Vom pretexta că sănătatea fetei o cere. Nu cumva ai sperat că o să ți-o lăsăm? Doar și pe ea trebuie să o punem la adăpost. Dacă eu aș fi dispărut, ea ar fi devenit, la majorat, moștenitoarea întregii averi. După soț ar fi putut să urmeze și copilul... De ce nu?...

Thérèse sare în picioare și abia se stăpânește să nu strige:

— Va să zică crezi că din cauza averii, a pădurilor de pini, am...

Așadar, imbecilul acesta n-a izbutit să descopere niciuna din nenumăratele cauze intime ale faptei ei, și acum îi atribuie cel mai josnic motiv cu putință.

— Firește că din cauza averii... Ce alt motiv aveai? E destul să procedezi prin eliminare, ca să ajungi la această concluzie. În zadar ai căuta să-mi dai o altă explicație... De altfel nici nu mai are importanță, nu mă mai interesează. Am încetat să mă frământ din pricina dumitale, nici nu mai ești pentru mine, trebuie totuși să ții seama că porți numele meu, din nefericire. Peste câteva luni, când toată lumea va fi convinsă că suntem o pereche unită, după ce Anne se va fi căsătorit cu tânărul Deguilhem... Trebuie să știi că familia Deguilhem a cerut un răgaz de gândire înainte de a lua o hotărâre... În momentul acela zic, mă voi putea stabili în sfârșit la Saint-Clair; dumneata însă vei rămâne aici. Vom face să se creadă că suferi de nervi sau că...

— Că sunt nebună, de pildă?

— Asta nu! Ar putea să arunce o umbră asupra fetei. Dar se pot inventa destule pretexte verosimile. Iată tot ce aveam să-ți spun.

Thérèse murmură: „La Argelouse... până la moarte...” Se apropie de fereastră și o deschise. În clipa aceea Bernard simți din plin bucuria triumfului: în această seară a ajuns în sfârșit să domine femeia care întotdeauna îl intimidase și umilise; acum e rândul ei să se simtă disprețuită! Ce mândru era că reușise să rămână calm până la sfârșit. Nu degeaba tot repeta doamna de la Trave

că este un sfânt; de altfel toată familia îl lăuda pentru mărinimia lui, și pentru prima oară avea sentimentul propriei superiorități. Atunci la clinică, când i se adusese la cunoștință, cu mii de precauțiuni, că Thérèse încercase să-l ucidă, Bernard, fără să facă niciun efort, vădise atâta sânge rece, încât stârnise admirația tuturor. De fapt nimic nu poate răni cu adevărat pe un om incapabil de dragoste; și fiindcă nu știa să iubească, Bernard nu simțise decât un fel de bucurie amestecată cu spaimă, ca atunci când scapi dintr-un mare pericol – sentimentul pe care îl încearcă bunăoară un om care află că ani de-a rândul a trăit, fără să știe, în preajma unui nebun furios. Dar acum, în seara asta, Bernard avea satisfacția puterii sale, i se părea că domină lumea întreagă. Îl umplea de mândrie convingerea că un om ca el – drept, cu principii și cu judecată sănătoasă – poate învinge orice piedică. Chiar și acum când furtuna abia se potolise, Bernard era gata să susțină, ca și înainte, că numai din propria ta vină, poți fi nenorocit. Dovadă că el izbutise să *rezolve* o dramă dintre cele mai îngrozitoare la fel de bine cum rezolva orice chestiune de afaceri. Lumea nu va afla mai nimic, așa că va scăpa cu față curată – nimeni nu-l va mai compătimi; și nici nu voia să fie compătimit. Cine se poate socoti umilit că s-a căsătorit cu un monstru, dacă a izbutit să-l domine până la urmă? De altfel, nici viața de holtei nu-i de disprețuit, și faptul că fusese la un pas de moarte îi sporise, la culme, pasiunea pentru avere, pentru vânătoare, pentru automobil, pentru mâncare și băutură – într-un cuvânt, bucuria de viață!

Thérèse rămăsese în picioare lângă fereastră; nu vedea decât o mică porțiune dintr-o alee acoperită cu pietriș alb, și simțea doar mirosul rondului de crizanteme, apărat de un grilaj împotriva turmelor de oi. În depărtare stejarii, ca un zid negru, ascundeau pădurea de pini care umpleau aerul nopții cu mirosul lor de rășină. Thérèse știa că pădurea împresoară casa ca o armată dușmană pe care o simți în apropiere, chiar dacă n-o vezi. Copacii aceștia, al căror foșnet asemănător cu un vaiet înăbușit îl ascultă acum, o vor privi impasibili ca niște temnicheri, cum

lânchezește de-a lungul iernilor și cum se sufocă în timpul verilor fierbinți; ei vor fi singurii martori ai lungii agonii la care e condamnată. Deodată închide fereastra și se apropie de Bernard:

— Crezi oare că mă poți ține aici cu forța?

— Fă ce vrei... Dar să-ți intre bine în cap că n-ai să ieși de aici decât cu cătușe la mâini.

— Exagerezi! Te cunosc și știu că vrei să pari mai rău decât ești. Și apoi, n-ai să-ți expui familia la o asemenea rușine! De aceea sunt foarte liniștită.

Atunci Bernard, care a cântărit bine toate posibilitățile, ca un om chibzuit ce era, începu să-i explice că dacă ar pleca, ar însemna că își recunoaște vinovăția. Și în cazul acesta familia nu putea evita rușinea unui scandal decât amputând membrul gangrenat, lepădându-se de el, renegându-l în mod public:

— Închipuiește-ți că de fapt aceasta e atitudinea pe care maică-mea ar fi vrut să o luăm din primul moment! Am fost pe punctul de a lăsa justiția să-și urmeze cursul, însă ne-am gândit la Anne și la Marie... Dar încă nu este târziu. Nu te sfătuiesc să iei o hotărâre pripită. Te las să te gândești până mâine.

Thérèse spuse cu jumătate de gură:

— Tatăl meu are să mă apere.

— Tatăl dumitale? Află că am căzut de acord în ceea ce te privește. El trebuie să-și apere în primul rând cariera, partidul, ideile lui politice, așa că nu va precupeți nimic ca să înăbușe scandalul. Ar trebui să te arăți mai recunoscătoare pentru tot ce a făcut până acum pentru dumneata. Lui trebuie să-i mulțumești că totul a fost mușamalizat. De altfel, sunt sigur că ți-a comunicat hotărârea sa irevocabilă... Nu-i așa?

Bernard nu mai simțea nevoia să ridice tonul, devenise aproape politicos, nu fiindcă i-ar fi fost cătuși de puțin milă de Thérèse, ci numai de satisfăcut ce era, văzând că femeia aceasta, care abia mai respira, zăcea în sfârșit învinsă la picioarele lui, așa cum i se cuvenea. Așadar totul era acum în ordine, Bernard se gândea cu

mândrie că orice alt bărbat, după o asemenea lovitură, ar fi rămas nenorocit pe viață, în timp ce el își revenise atât de repede; și apoi, oricine se poate înșela, de altfel toată lumea se înșelase cu privire la Thérèse – până și doamna de la Trave, care de obicei judeca pe loc oamenii la justa lor valoare. După părerea lui Bernard, totul se trăgea din faptul că în ziua de astăzi nu se ținea destul seama de principii și se trecea prea ușor peste primejdia pe care o reprezintă o educație ca cea pe care o primise Thérèse; desigur, femeia asta e un monstru, dar orice s-ar spune, dacă ar fi crezut în Dumnezeu... Doar frica este mama înțelepciunii... Apoi Bernard se gândi cu mulțumire că întregul orașel, care abia aștepta să se bucure de rușinea lor, va fi foarte dezamăgit, văzându-i în fiecare duminică la braț, ca doi soți ideali. Voia să vină mai repede duminica, pentru ca să vadă ce mutră vor face!... Unde mai pui că nu-și pierde dreptul de a se adresa oricând justiției. Luă lampa în mână și o ridică, lăsând să cadă lumina pe ceafa Thérèsei:

— Nu te duci la culcare?

Ea nu părea să-i fi auzit, așa că ieși lăsând-o în întuneric. Când ajunse în dreptul scării, dădu peste mătușa Clara, care stătea ghemuită pe prima treaptă. Când întâlni privirea iscoditoare a bătrânii, Bernard se sili să-i zâmbească și o luă de braț, ca să o ajute să se ridice. Dar ea refuză să se miște ca un câine de lângă patul stăpânului său pe moarte. Bernard puse lampa jos și-i strigă bătrânii în ureche că Thérèse se simțea acum mult mai bine, dar că dorea să rămână singură câteva clipe, înainte de a se duce la culcare:

— Asta-i una dintre maniile ei, după cum știi.

Mătușa Clara cunoștea într-adevăr această manie, dar spre nefericirea ei, dădea totdeauna peste Thérèse tocmai în momentul când aceasta ar fi vrut să fie singură. De cele mai multe ori era de ajuns ca bătrâna să întredeschidă ușa, ca să se simtă de prisos.

În cele din urmă, mătușa Clara se ridică cu greu și, sprijinindu-se de brațul lui Bernard, se târî până în camera

ei, care se afla deasupra salonului. După ce o însoți până acolo, Bernard avu grijă să-i aprindă și lumânarea de pe masă, apoi o sărută pe frunte și ieși din cameră. În tot acest răstimp mătușa nu-l slăbise din ochi. Câte gânduri nu învățase ea să citească pe fețele oamenilor, tocmai fiindcă nu auzea ce spun! Așteptă ca Bernard să ajungă în camera lui și iarăși deschise încetișor ușa. Dar când îl văzu stând în capul scării, rezemat de balustradă, și răsucindu-și o țigară, bătrâna se retrase în grabă. Picioarele îi tremurau și abia își mai trăgea sufletul. N-avu nici măcar puterea să se dezbrace. Se întinse pe pat și rămase nemișcată cu ochii deschiși.

X

Thérèse ședea mai departe nemișcată în salonul luminat doar de câțiva tăciuni, care mai mocneau sub cenușă. Din adâncul memoriei ei ieșeau din nou la iveală, acum când era prea târziu, crâmpoie din confesiunea pe care o pregătise în timpul călătoriei; dar ce rost mai avea să-i pară rău că se trudise în zadar? De fapt, povestea aceea prea bine construită n-avea aproape nicio legătură cu realitatea. Făcuse o mare prostie atribuind un rol atât de important convorbirilor cu tânărul Azévédo!

Nu fusese decât o iluzie! În realitate ea căzuse victimă unei legi străvechi, unui destin inexorabil; nu ea distrusese familia, ci familia avea s-o distrugă pe ea; în felul lor aveau dreptate s-o considere un monstru, dar și ea îi socotea pe ei monștri. Fără ca cineva din afară să bănuiască măcar ceea ce se petrece, familia avea să o nimicească printr-o metodă lentă și sigură. „Mașinăria atotputernică a familiei se va porni împotriva mea și mă va zdrobi, fiindcă n-am știut nici s-o opresc, nici să mă feresc la timp din calea ei... N-are rost să caut explicații, totul s-a întâmplat «fiindcă ei sunt așa cum sunt» și «eu sunt așa cum sunt»... Efortul de a purta veșnic o mască, de a salva aparențele, a jucă teatru, pe care eu greu l-am făcut timp de aproape doi ani, îmi închipui că alți oameni (la urma urmei, semenii mei), izbutesc de cele mai multe ori să-l facă până la moarte, salvați prin capacitatea lor de

adaptare ori poate anesteziati de cloroformul obișnuinței, vegetând abrutizați la sânul matern al familiei atotputernice. Dar vai! eu, eu”...

Deodată Thérèse se ridică și deschise fereastra. Răcoarea zorilor o făcu să tresară. De ce n-ar încerca să fugă? Ar fi destul să sară pe fereastră. Oare ar urmări-o? Ar da-o din nou pe mâna justiției? Dar fie ce-o fi, merită să încerce. Oricum, nimic nu putea fi mai rău decât această agonie nesfârșită. Și pe loc Thérèse trase un fotoliu până în dreptul ferestrei. Abia atunci își aminti că n-are niciun ban; cu toate că e proprietara unei păduri de mii de pini nu poate dispune de niciun ban fără încuviințarea lui Bernard. Deci n-are mai multe șanse de scăpare decât Daguerre, criminalul hăituit, care rătăcise prin landă și pentru care Thérèse, un copil pe atunci, simțise o milă nespusă (parcă o vede și acum pe soția lui Ralion turnând vin jandarmilor în bucătăria de la Argelouse). Și tocmai câinele familiei Desqueyroux fusese acela care descoperise urmele nenorocitului. Îl găsiseră zăcând într-un tufiș, aproape mort de foame. Thérèse văzuse cum îl duceau legat fedeleș într-un car cu fân. Se spunea că după ce fusese condamnat la ocnă, murise pe vapor, înainte de a ajunge la Cayenne¹⁰. Vapor... ocnă... Ce i-ar putea împiedica să o dea pe mâna justiției, după cum au amenințat-o? Dovada, pe care Bernard pretindea că o are... e desigur o minciună: dacă nu cumva a descoperit în buzunarul vechii pelerini pachetelul cu otrăvuri...

Ca să scape de orice îndoială, Thérèse pornește orbecăind pe scară în sus. Pe măsură ce urcă treptele, vede din ce în ce mai bine din pricină că lumina zorilor a și început să pătrundă prin ferestrele de la etaj. A ajuns în sfârșit pe coridorul din fața podului, unde se găsește dulapul cu haine vechi, acelea pe care nu le dădeau niciodată săracilor, fiindcă le mai purtau la vânătoare.

---

10 *Cayenne*: capitala Guyanei franceze. Situate în America de Sud, pe coasta de apus a Oceanului Atlantic, unde se deportau condamnații la muncă silnică.

Pelerina aceea decolorată avea un buzunar adânc, în care mătușa Clara își ținea împletitura pe vremuri, când se mai ducea la vânătoare de porumbei sălbatici, ca să aibă ce face cât stătea la pândă. Thérèse își vârî mâna în buzunarul pelerinei și scoate de acolo un pachetel sigilat cu ceară, pe care scrie:

Cloroform: 30 grame

Aconit, granule: nr. 20

Digitală, soluție: 20 grame

Recitește aceste cuvinte și cifre, care ascund în ele moartea. Dar pe Thérèse a îngrozit-o întotdeauna gândul morții. Principalul este să nu privești moartea în față, să te preocupe numai ceea ce trebuie să faci: să torni apă în pahar, să dizolvi bine prafurile, să le înghiți pe nerăsuflăte, apoi să te întinzi pe pat și să închizi ochii. În niciun caz să nu te gândești la ceea ce va urma. De ce te-ai teme de acest somn mai mult decât de cel obișnuit? începu să tremure și dădu vina pe răcoarea dimineții. Coborî câteva trepte și se opri în fața camerei unde dormea Marie. Dădaca sforăia, așa cum mârâie un animal furios. Thérèse deschise încetișor ușa. Printre obloane se strecura lumina zilei. Pătuțul îngust de fier se zărește ca o pată albă prin întuneric. Pe cearșai se disting doi pumni micuți. Profilul de copil, cu linii imprecise, e cufundat în pernă. Thérèse își spune că fetița are urechi prea mari, ca ale ei. Lumea are dreptate: e leită ea; copia ei în miniatură doarme dusă, ghemuită în umbră. „Când eu nu voi mai fi, va rămâne această bucățică ruptă din mine, care va trebui să poarte până la capăt povara aceluiași destin, să treacă prin tot ce am trecut și eu. Are să-mi moștenească trăsăturile, pornirile, aspirațiile, după toate legile sângelui, care nu iartă”. Thérèse cunoaște din gazete cazuri de sinucidere, când părinți sperați au ținut să moară împreună cu copiii lor. Când citesc despre asemenea cazuri, oamenii normali rămân uluiți, scapă gazeta din mână și se întreabă: „Cum e cu puțință să se întâmple asemenea lucruri?” Thérèse, care a ajuns și ea să se socotească un monstru, simte până în adâncul inimii că așa ceva este posibil și că ea însăși e

pe punctul să... Îngenunchează lângă patul fetei și în timp ce-i atinge ușor cu buzele mânuța, rămâne uluită simțind cum din străfundul ființei ei izvorăsc câteva lacrimi stinghere, orbind-o și arzându-i obrazii - ea care nu plânge niciodată!

Thérèse se ridică, se mai uită o dată la copil, apoi trece în camera ei, toarnă apă într-un pahar, rupe pecetea de ceară de pe pachetul și rămâne pe gânduri, șovăind între cele trei cutiute cu otravă.

Fereastra era deschisă; cântecul cocoșului sfâșiasse parcă ceața, lăsând doar ici-colo câte un petec străveziu, spânzurat prin crengile pinilor. Peisajul era scăldat în razele răsăritului. Cum să renunțe la atâta lumină? De fapt ce este moartea? Nimeni nu știe. Thérèse se întreabă dacă neantul există într-adevăr, dacă nu este nimeni acolo. Spaima care o cuprinde îi stârnește ura față de ea însăși. Tocmai ea, care nu șovăise să împingă pe altul în abis, să se îngrozească de el? Lașitatea ei o umilește! Dacă există Dumnezeu (și în clipa aceea îi apare în minte procesiunea din dimineața aceea de sărbătoare și omul atât de singur, care mergea pe arșiță, copleșit de povara odăjdiiilor, purtând în brațe simbolul Domnului și mișcându-și buzele într-un monolog mut, cu o expresie atât de îndurerată), dacă există, atunci să-i oprească la timp mâna criminală - iar dacă este într-adevăr voința Lui, ca un biet suflet zbuciumat să facă pasul către tărâmul celălalt, măcar să primească cu dragoste pe acest monstru, care este tot creatura Sa. Thérèse toarnă în paharul cu apă cloroformul, a cărui denumire îi este mai familiară și o înspăimântă mai puțin, evocându-i somnul. Trebuie să se grăbească! Ai casei încep să se trezească, o aude pe nevasta lui Balion deschizând obloanele din camera matusii Clara. Ce i-o fi strigat oare surdei? De obicei servitoarea știa să se facă înțeleasă după mișcarea buzelor. Se aude zgomot de uși deschise și de pași grăbiți. Thérèse abia apucă să arunce un șal pe masă, ca să ascundă otrăvurile, înainte ca servitoarea să dea buzna în cameră, fără să mai bată la ușă:

— A murit domnișoara! Am găsit-o moartă, întinsă pe pat și gata îmbrăcată. Se și răcise când am intrat eu.

I-au pus totuși bătrânei un șir de mătănii în mâini și o cruce pe piept, deși toată viața fusese necredincioasă. Țăranii intrau pe rând, îngenuncheau și înainte de a ieși, o priveau bănuitori pe Thérèse, care stătea în picioare lângă patul moartei, de parcă se întrebau: „Cine știe dacă n-a omorât-o tot ea?” Bernard plecase la Saint-Clair ca să anunțe familia și să facă toate formalitățile. Își spusese desigur că această moarte subită survenise în momentul cel mai potrivit pentru a produce o diversiune în orașel. Thérèse se uită la bătrâna ei mătușă, atât de devotată, care parcă s-ar fi sacrificat anume ca să-și salveze nepoata de la moarte cu prețul propriei vieți. Era desigur o întâmplare, o coincidență. Dacă cineva i-ar fi spus că fusese intenția bătrânei sau a providenței, Thérèse ar fi ridicat din umeri. Lumea șușotea:

— Ai văzut? Nici măcar nu se preface că plânge.

În inima ei Thérèse vorbește cu cea care nu mai este: va trăi, dar va fi un cadavru viu, în mâinile unor oameni care o urăsc. Se va resemna și nu se va mai gândi la ceea ce o aștepta.

La înmormântare, Thérèse jucă rolul oare îi revenea. Duminica următoare se duse la slujbă împreună cu Bernard, care în loc să intre ca de obicei pe o ușă laterală, traversă toată biserica de la un cap la altul. Thérèse însă nu-și ridică vâlul de doliu de pe față decât după ce se așeză la locul ei, între soacră-sa și Bernard. Stâlpul din spatele ei împiedica să fie văzută, iar în față nu avea decât corul. Era prizonieră, împresurată de mulțimea din spate, în dreapta de Bernard, în stângă de doamna de la Trave, și singurul refugiu care îi rămânea, ca arena pentru taurul scăpat din întunerici, era spațiul acela gol din fața ei unde, între doi copii, un om stătea în picioare, cu brațele depărtate de trup și vorbea în șoaptă, izolat de restul lumii prin odăjdii.

XI

În seara aceea Thérèse se întoarce cu Bernard la Argelouse, în casa familiei Desqueyroux, unde de ani de

zile nu mai locuia nimeni. Sobele scoteau fum, ferestrele nu se închideau bine și pe sub ușile roase de șobolani sufla vântul. Dar în anul acela toamna era atât de frumoasă, încât la început Thérèse nu suferi din pricina inconfortului. Bernard era toată ziua plecat la vânătoare. Seara, de cum se întorcea, se instala în bucătărie, unde mânca împreună cu soții Balion. Thérèse auzea doar zgomotul tacâmurilor și vocile lor monotone. În octombrie se întunecă foarte devreme. Cele câteva cărți pe care le adusese de acasă, le cunoștea aproape pe de rost. Bernard nici nu luase în seamă rugămintea ei de a-și comanda câteva cărți la Bordeaux; nu-i era îngăduit să-și procure altceva decât țigări. Singura ei ocupație era să scormonească tăciunii cu vâtraiul... dar fumul cu miros de rășină care răbufnea din cămin umple camera; așa că o usturau ochii și gâtul, iritat și din pricina tutunului.

Thérèse își mânca în grabă cina și după ce soția lui Balion strângea masa și ieșea pe ușă, stingea lampa și se culca.

Câte ore petrecea stând culcată și așteptând în zadar somnul care s-o izbăvească! Liniștea care domnea la Argelouse o împiedica să adoarmă; prefera nopțile când bătea vântul, fiindcă în tânguiala confuză a crengilor dinspre vârfuri se ascundea o duioșie omenească, de care Thérèse se lăsa furată ca de un cântec de leagăn. În nopțile vijelioase din perioada echinoxului dormea mai bine decât în nopțile liniștite.

Dar oricât de nesfârșite i s-ar fi părut serile petrecute în singurătate la gura sobei, i se întâmpla să se întoarcă acasă înainte de a se întuneca – fie din pricină că o mamă, zărind-o, își luase brusc copilul de mână și-l trăsese în casă, fie din pricină că vreun cioban pe care îl strigase pe nume nu-i răspunsese la bună ziua. Ah, cum ar fi vrut să se piardă prin mulțimea unui oraș mare, să se confunde fără urmă cu ea! La Argelouse nu exista niciun cioban care să nu-i știe povestea (i se punea în seamă până și moartea mătușii Clara). Cu niciun preț n-ar fi îndrăznit să calce pragul cuiva; ieșea pe ușa din dos, ocolea toate casele și

când auzea în depărtare hurelul unei căruțe, cotea numaidecât pe prima cărare. Mergea repede, inima îi bătea ca unui animal hăituit, și de câte ori se apropia vreo bicicletă, se ascundea într-un tufiș până ce o auzea depărtându-se. Numai duminica, în timpul slujbei de la Saint-Clair, scăpa de această spaimă și se mai destindea. Avea impresia că lumea din orașel o privește cu mai puțină dușmănie. De fapt Thérèse nu știa că atât tatăl ei, cât și familia de la Trave o înfățișau ca pe o victimă nevinovată și crunt lovită: „Ne este teamă că biata fată n-are să-și mai revină niciodată; nu vrea să vadă pe nimeni și medicul spune că nu trebuie s-o contrazicem; Bernard o îngrijește cu un devotament nemărginit, dar ce să-i faci, dacă are nervii atât de zdruncinați...”

În ultima noapte a lui octombrie sufla un vânt năprasnic dinspre Atlantic, răscolind fără încetare vârfurile copacilor; Thérèse, toropită de somn, asculta vaierul pădurii care-i amintea de Ocean. În zori însă, când se deșteptă, nu-l mai auzi. Deschise obloanele de la fereastră, dar camera rămase la fel de întunecată; o ploaie mărunță și deasă curgea șuvoaie pe acoperișurile de țiglă ale acareturilor din curte și pe frunzișul încă stufos al stejarilor. În ziua aceea Bernard nu ieși din casă. Thérèse fuma țigară după țigară și de câte ori ieșea pe coridor, auzea pașii bărbatului ei, care rătăcea prin camerele de la parter. Mirosul fumului de pipă, care se ridica până în camera ei, se simțea mai puternic decât acela al tutunului blond pe care îl fuma Thérèse, amintindu-i de viața ei dinainte. Începuseră ploile... Câte zile va mai trebui să petreacă la gura sobei, în care focul abia mai pâlpâia? Din pricina umezelii tapetul mucegăit începuse să se dezlipească prin colțuri. Pe pereți se mai vedeau urmele vechilor portrete, pe care Bernard le luase cu el ca să le atârne în salonul din Saint-Clair – și nu mai rămăseseră decât niște cuie ruginite și inutile.

Pe cămin, într-o triplă ramă din imitație de baga, erau niște fotografii șterse de parcă morții de pe ele ar fi murit a doua oară: înfățișau pe tatăl lui Bernard, pe bunica

lui și pe Bernard, copil, cu breton. Cum să trăiască închisă în această cameră o zi întreagă, apoi vor urma săptămâni, luni de-a rândul...

Seara, Thérèse nu mai putu suporta singurătatea, deschise încetișor ușa, coborî scara și intră în bucătărie, unde îl găsi pe Bernard șezând pe un scăunel în fața focului, dar cum o văzu, sări în picioare; Balion, care tocmai curăța o pușcă, înlemni, iar soția lui scăpă împletitura din mână. Toți trei o priveau cu o expresie atât de ciudată încât îi întrebă:

— V-ați speriat de mine?

— Nu știi că n-ai voie să intri în bucătărie?

Ea nu răspunse și dădu să iasă, însă Bernard o chemă înapoi:

— Dacă tot ai venit... țin să-ți anunț că prezența mea aici nu mai este necesară. Am reușit să stârnesc simpatie pentru dumneata la Saint-Clair, fiindcă lumea crede, sau se prefacă a crede, că ești cam neurastenică. Am răspândit zvonul că preferi să trăiești singură, dar că vin foarte des să te văd. De acum înainte, te scutesc să mai mergi duminica la slujbă.

Thérèse îngăimă „că nu o plictisea de loc să se ducă acolo”, la care Bernard îi răspunse că nu de dragul amuzamentului o dusesese până atunci la biserică. Important era că își atinsese scopul urmărit. Apoi adăugă:

— La urma urmei pentru dumneata slujba tot nu înseamnă nimic...

Thérèse deschise gura ca și cum ar fi vrut să spună ceva, dar se răzgândi. Bernard îi ceru cu stăruință să nu compromită printr-un cuvânt sau printr-un gest nesăbuit rezultatul obținut de el mai repede și mai ușor decât sperase. Când îl întrebă ce mai face Marie, îi răspunse că pleacă chiar a doua zi la Beaulieu cu Anne și cu doamna de la Trave. Și el va petrece acolo câteva săptămâni, cel mult două luni. Apoi deschise ușa, dându-i a înțelege că trebuie să plece.

A doua zi dimineață, când abia se lumina de ziuă, Thérèse auzi pe Balion înhămând caii, apoi vocea lui

Bernard, tropăitul copitelor și hurelul șaretei ce se depărta. Pe urmă nu se mai auzi decât ploaia care cădea pe acoperișuri, pe geamurile ude, pe ogoarele pustii, pe landele întinse pe sute de kilometri, pe mlaștini, pe ultimele dune mișcătoare și pe Ocean.

Thérèse își aprindea țigară de la țigară. Pe la ora patra își îmbracă impermeabilul și porni prin ploaie. Dar se temu să n-o prindă noaptea în pădure și se întoarse în camera ei. Focul se stinsese și, tremurând de frig, se culcă în pat. Pe la ora șapte, soția lui Balion îi aduse jumări cu șuncă, pe care refuză să le mănânce: nu mai putea suferi gustul unturii de porc, după atâta timp îi făcea greață. I se urâse să mănânce în fiecare zi numai carne de porc conservată în untură sau șuncă. Soția lui Balion pretindea că nu poate să-i ofere altceva, fiindcă domnul Bernard i-a interzis să taie vreo pasăre. Se plângea că Thérèse o făcea să urce și să coboare scările degeaba, deși știe că suferă de inimă și că are picioarele umflate; îi venea destul de greu s-o servească și n-o făcea decât de dragul domnului Bernard.

În noaptea aceea Thérèse simți că are febră; prin mintea ei surprinzător de lucidă, se perindau imagini din viața pe care ar fi putut s-o ducă la Paris: se vedea în restaurantul de la Bois de Boulogne, unde fusese odată cu Bernard, acum însă fără el, șezând la masă cu Jean Azévédo și cu niște femei tinere. Își punea pe masă tabachera de baga și aprindea o țigară egipteană. Apoi, în timp ce orchestra cânta în surdină, începea să vorbească, să-și deschidă inima. Izbutea să-i farmece pe toți din jur, care o ascultau cu atenție, fără să se mire însă. Una dintre femei spunea: „Parcă ai povesti viața mea... și eu am trecut prin toate acestea...” Un scriitor o luă deoparte: „Ar trebui să scrii despre frământările dumitale. Am fi bucuroși să publicăm în revista noastră un astfel de jurnal intim al unei femei de astăzi”. Un tânăr, care suferă din pricină că ea nu-i împărtășea dragostea, o conducea acasă cu mașina și în timp ce trec prin Bois de Boulogne, Thérèse nu e

tulburată, ci mai degrabă fericită, simțindu-l atât de aproape pe acest tânăr îndrăgostit și știind cât de mult o dorește. „Nu, nu, deseară nu pot, îi spunea ea. M-a invitat o prietenă la masă.

— Dar mâine seară?

— Nici mâine nu pot.

— N-ai niciodată o seară liberă? Aproape niciodată...

Într-adevăr, nu sunt liberă niciodată...”

În viața ei apăruse un bărbat și în comparație cu el tot restul lumii părea șters și searbăd; un om pe care nimeni din cercul ei nu-l cunoștea; o fire foarte modestă și retrasă, și totuși Thérèse simțea că întreaga ei viață se învârtete în jurul acestui soare, invizibil pentru alții, de a cărui căldură se bucura numai ea. Parisul vuia în depărtare ca vântul în pădurea de pini. Iubitul ei o ținea în brațe; deși era duios și delicat, o strângea atât de tare la pieptul lui, încât abia mai putea să respire, dar prefera să se înăbușe decât să se desprindă din îmbrățișarea lui. (Și Thérèse își strângea mâinile în jurul umerilor, ca într-o îmbrățișare, mâna ei dreaptă se încleștează pe umărul stâng, în timp ce unghiile de la mâna stângă i se înfig în umărul drept).

Se ridică din pat și se duce desculță la fereastră, o deschide, lăsând să pătrundă în cameră aerul proaspăt al nopții care încă nu era prea rece. Nici nu-i vine să creadă că ploaia va înceta vreodată. Avea impresia că va ploua până la sfârșitul lumii. Dacă ar avea bani, ar fugi la Paris, și s-ar duce drept la Jean Azévédo, i-ar spune tot ce are pe inimă; e sigură că el îi va găsi de lucru. Ce bine ar fi să trăiască singură la Paris, să-și câștige viața, să nu depindă de nimeni... Să scape, de familie! „*Ai ei*” să fie numai aceia pe care îi va fi ales inima ei, aceia de care să se simtă legată nu prin sânge, ci prin afinități sufletești, uneori și fizice; vrea să-și găsească rude în adevăratul înțeles al cuvântului, oricât de puține ar fi și oricât ar trebui să le caute prin lume... În cele din urmă adormi cu fereastra deschisă. Aerul rece și umed al zorilor o trezi; îi clănțăneau dinții, dar nu avea curajul să se scoale din pat

și să închidă fereastra, n-avea nici măcar putere să întindă mâna ca să tragă pătura pe ea.

În ziua aceea nu se sculă din pat și nici nu se spală, înghiți cu greu câteva bucățele de friptură de porc și bău o ceașcă de cafea ca să poată fuma, căci pe stomacul gol nu mai suporta tutunul. Încercă să re trăiască în minte visurile din noaptea trecută; de altfel și ziua la Argelouse nu era mai mult zgomot, nici mai puțin întuneric după-masă decât noaptea. În acea perioadă a anului cu zilele cele mai scurte, ploaia deasă face să se confunde orele și parcă ține timpul în loc; zorile se transformă pe nesimțite în amurguri, învăluite în aceeași tăcere mormântală. Dar Thérèse nici nu dorea să doarmă, fiindcă insomnia îi contura și mai precis visurile; căuta cu răbdare, sistematic, în trecutul ei chipuri uitate, guri la sărutările cărora râvnise de departe, apropieri întâmplătoare în mulțime sau în întuneric, care făcuseră să tresară trupul ei pe atunci încă pur. Își crea o fericire, niște bucurii pe care nu le cunoscuse făurindu-și din vise o dragoste irealizabilă.

— Nici nu se mai scoală din pat, și nu mai ia nimic în gură, îi spunea peste câțva timp lui Bulion soția sa. În schimb golește sticlele de vin până la fund, pe cinstea mea. Dacă ți-ai pune mintea cu descreierata asta, ar fi în stare să bea oricât, iar când se ametește, arde cearșafurile cu țigara. Într-o zi are să dea foc și casei. Atâta fumează, de i s-au îngălbenit degetele și unghiile de parcă le-ar fi muiat în tinctură de iod. Mă doare și inima de cearșafurile astea țesute de noi aici... Poate să aștepte mult și bine până am să-i primenesc așternutul...

Mai spunea apoi «că ea nu s-ar da înapoi să măture prin odaie și să-i facă patul, dacă puturoasa asta n-ar huzuri toată ziua în pat. Și apoi, era păcat să se mai ostenească să-i tot care cani de apă caldă, pe scări, cu picioarele ei umflate, fiindcă tot le găsea în fiecare seară neatinsă în fața ușii ei, unde le lăsase dimineața.

Treptat, Thérèse se desprindea de amantul scornit de imaginația ei dornică de puțină bucurie, plictisită de atâta

fericire iluzorie, de plăceri închipuite, și atunci își făurea alte visuri pentru a evada din realitate. Se vedea, bunăoară, zăcând pe un pat sărăcăcios, în jurul căruia înngenuncheaseră o mulțime de oameni. Deodată intra cineva, aducând în brațe un copil pe moarte (unul dintre acei copii din Argelouse, care fugeau din calea ei) dar era destul ca Thérèse să-l atingă cu degetele ei îngălbenite de nicotină, pentru ca micuțul să se ridice pe deplin vindecat. Alteori se mulțumea cu visuri mai modeste: de pildă, că își aranja o casă la malul mării și parcă avea în fața ochilor grădina, terasa; stabilea în gând destinația fiecărei încăperi, alegea mobila, bucată cu bucată, căuta locul potrivit pentru lucrurile ei de la Saint-Clair, nu se putea hotărî ce stofe de mobilă s-ar armoniza mai bine. Apoi decorul acesta se destrăma, imaginea lui pălea, și în cele din urmă se reducea la o alee de carpeni și la o bancă, cu fața spre mare, pe care ședea Thérèse, rezemându-și capul pe un umăr. Când auzi clopoțelul chemând-o la masă, se ridică și porni pe aleea întunecoasă, unde simți că alături de ea mai merge cineva, care deodată o cuprinse în brațe și o strânse la piept. O sărutare, își zice, oprește desigur timpul în loc; își închipuie că în dragoste trebuie să existe clipe nesfârșite. Își închipuie doar; aievea nu va avea niciodată parte de ele. Îi apare iarăși înaintea ochilor casa aceea albă, puțul; parcă și aude cum scârțâie pompa; mireasma de heliotropi stropiți de curând s-a răspândit în toată curtea. Cina va fi un moment de destindere, în așteptarea fericirii pe care o aduce cu sine seara și noaptea, fericire desigur prea mare s-o poți privi în față, s-o cuprinzi toată în inima ta: astfel Thérèse trăiește din plin, cu pasiune dragostea de care a fost mai lipsită decât orice altă făptură de pe lume. Visul a pus în așa măsură stăpânire pe ea, încât abia aude glasul răstit al servitoarei, Ce strigă bătrâna? Că într-o zi are să se întoarcă pe neașteptate domnul Bernard de la Beaulieu și atunci ce are să spună văzând în ce hal este camera asta? O adevărată cocină de porci! „De voie, de nevoie, trebuie să vă sculați, doamnă!” Thérèse se ridică și, șezând pe marginea patului,

Își privește uimită pulpele aproape scheletice și picioarele care, prin contrast, par enorme acum. Bătrâna servitoare o înfășoară într-un halat și o așază cu sila pe un fotoliu. Își caută țigările în jur, dar mâna ei pipăie în gol. Prin fereastra deschisă pătrunde un soare cu dinți. Bătrâna deretica de zor prin cameră, gâfâind și bombănind, deși se pare că are suflet bun, de vreme ce ai casei spuneau că în fiecare an, de Crăciun, plânge când se taie porcul îngrășat de ea. Îi e ciudă pe Thérèse, care nu-i răspunde, fiindcă ia tăcerea ei drept o jignire, drept un semn de dispreț.

Dar Thérèse n-o face dinadins; prea era însă cufundată în gândurile ei ca să aibă chef de vorbă. Când simți răcoarea plăcută a așternutului curat, i se păru că i-a mulțumit bătrânei, de fapt însă nu rostise niciun cuvânt cu glas tare. Înainte de a ieși din cameră bătrâna îi spusese cu năduf: „Cearșafurile astea știu că n-o să le mai ardeți!” Thérèse se temu ca nu cumva să-i fi luat țigările și când întinse mâna după ele, văzu că într-adevăr așa era. Cum să trăiască fără să fumeze? Avea nevoie să frământa mereu între degete micul cilindru uscat și cald, să-l miroasă cu nesaț și în cameră să plutească veșnic fum de țigară prin care toate lucrurile se vedeau ca prin ceață. Soția lui Balion n-avea să mai vină sus până seara. Cum să reziste o după-masă întreagă fără tutun? Închise ochii și degetele ei îngălbenite făceau și acum gestul obișnuit, frământând o țigară imaginară.

Pe la șapte seara, bătrâna servitoare intră cu o lumânare în mână, aducând o cană cu lapte, una de cafea și o bucată de pâine, pe o tavă pe care o puse pe masă. „Nu mai aveți nevoie de nimic?” o întreabă cu ironie răutăcioasă, așteptând ca Thérèse să-i ceară înapoi țigările. Thérèse însă rămase mai departe nemișcată, cu fața la perete. La un moment dat, vântul deschise fereastra pe care desigur bătrâna n-o închisese bine, așa că frigul nopții pătrunse în cameră. Thérèse nu avu curajul să iasă de sub pătură, să se ridice și să se ducă desculță până la fereastră. Rămase nemișcată, zgribulită, cu pătura trasă până la ochi, simțind doar pe pleoape și pe frunte valul de

aer rece. Freamătul puternic al pinilor, bătuți de vânt, umplea casa de la Argelouse, de parcă s-ar fi auzit vuietul Oceanului, și totuși nu izbutea să alunge tăcerea apăsătoare care domnea de obicei acolo. Dacă s-ar fi obișnuit într-adevăr cu suferința și s-ar fi complăcut în ea, nu s-ar fi ghemuit atât de tare sub pături, își zise Thérèse. Se dezveli puțin, însă nu putu să suporte frigul mai mult de câteva secunde. Mai încercă o dată, și încă o dată, reușind să reziste din ce în ce mai mult. Devenise un fel de joc. Și astfel, pe nesimțite și fără să fi urmărit conștient acest scop, suferința devenea pentru ea o ocupație și – cine știe? – poate chiar singura ei rațiune de a trăi.

XII

— A sosit o scrisoare de la domnul.

Văzând că Thérèse nu ia plicul pe care i-l întindea, soția lui Balion stăruie: domnul anunță desigur că se întoarce și trebuie să știe și ea ca să se poată pregăti...

— Poate doriți s-o citească eu, doamnă...

Thérèse îi răspunse: „N-ai decât s-o citești” și se întoarce cu fața la perete, așa cum făcea întotdeauna când se afla bătrâna în cameră. Dar cuvintele pe care aceasta le silabisea cu greu, o scoaseră din toropeala ei:

„M-am bucurat când am aflat din scrisorile lui Balion că totul merge bine la Argelouse...”

Bernard anunță că se întoarce cu mașina, dar că avea de gând să se oprească în diferite orașe, nu putea preciza data exactă a sosirii lui.

„În niciun caz nu voi veni înainte de 20 decembrie. Să nu te miri când mă vei vedea sosind cu Anne și cu tânărul Deguilhem. S-au logodit la Beaulieu, dar logodna încă nu s-a anunțat oficial, deoarece tânărul Deguilhem ține foarte mult să stea mai întâi de vorbă cu dumneata. Deși pretinde că nu-i decât o simplă vizită de politețe, eu sunt convins că vrea să-și facă o părere, bănuiești desigur despre ce. Ești prea inteligentă, ca să nu treci cu brio acest examen. Să nu uiți că ești suferindă, că ai nervii zdruncinați. Într-un cuvânt, mă bizui pe dumneata să faci cum crezi că este mai bine. Îți voi dovedi recunoștința

mea, dacă te vei sili să nu periclitezi fericirea Annei și să nu compromiți realizarea acestui proiect care corespunde în toate privințele intereselor familiei; după cum, dacă ar fi cazul, n-aș șovăi să te fac să plătești scump orice încercare de sabotaj; dar sunt sigur că această eventualitate este exclusă”.

Era o zi frumoasă de iarnă, friguroasă, dar senină. Thérèse, ascultând de sfaturile bătrânei, se sculă din pat și ieși în grădină, unde făcu câțiva pași, sprijinindu-se de brațul ei. Dar trebui să facă o mare efortare ca să mănânce o bucățică de piept de pui. Până la 20 decembrie nu mai erau decât zece zile. „Dacă ați vrea să vă siliți cât de cât să ieșiți din toropeală, până atunci v-ați pune pe picioare, doamnă, poată chiar înainte”.

Iar lui Balion bătrâna îi spunea: „Nu se poate spune că n-are bunăvoință, face tot ce poate. Dar și domnul Bernard se pricepe să dreseze câinii, chiar și pe cei mai îndărătnici. După cum știi, când le pune «zgarda de forță», se dă oricare pe brazdă. Și pe dumneaei a îmblânzit-o destul de repede; acum e ca o cățea dresată, care ți se culcă la picioare când îi poruncești. Totuși n-ar trebui să aibă prea multă încredere în ea...”

De fapt Thérèse își dădea toată silința să renunțe la visuri, să-și învingă apatia, somnolența. Se silea să umble, să mănânce și mai cu seamă să-și recapete luciditatea, să privească lucrurile și oamenii din jur cu ochi de om normal. Luase chiar hotărârea să vorbească și să zâmbească, atunci când va fi din nou în mijlocul acestei familii – familia ei – ca și cum s-ar fi întors într-o pădure pe care ea însăși ar fi incendiat-o și, călcând în picioare cenușa, s-ar fi plimbat printre pinii pârjoliți și înnegriți de flăcări.

În ziua de 18, pe la ora trei – era o zi posomorâtă, dar nu ploua – Thérèse ședea în camera ei, în fața căminului, cu capul rezemat de speteaza scaunului și cu ochii închiși, când deodată o trezi din toropeală zgomotul unui motor de automobil. Apoi auzi din vestibul vocea lui Bernard și a

doamnei de la Trave. Când soția lui Balion dădu buzna înăuntru, fără să mai bată la ușă, o găsi pe Thérèse în picioare în fața oglinzii, punându-și roșu pe obraji și pe buze, fiindcă-și spunea: „Nu trebuie să-l înspăimânt pe acest băiat”.

Dar Bernard făcuse o greșeală că nu se dusesese din prima clipă la soția lui. Tânărul Deguilhem, care făgăduise familiei sale „să deschidă bine ochii”, se gândi că „purtarea lui Bernard, dovedea cel puțin indiferență, ceea ce dădea de gândit”. Se depărtă puțin de Anne, își ridică gulerul de blană, spunând că „degeaba încerci să încălzești aceste saloane de la țară”. Apoi îl întrebă pe Bernard: „Casa n-are pivniță? Atunci o să vă putrezească mereu dușumelele, dacă n-aveți grijă să turnați sub ele un strat de ciment...”

Anne de la Trave purta o haină de blană cenușie, o pălărie de fetru simplă, fără nicio garnitură, despre care doamna de la Trave spunea însă că „deși nu avea nici măcar o panglică, o costase mai scump decât pălăriile ei de pe vremuri, garnisite cu flori și pene de struț. Ce-i drept, fetrul era de prima calitate și modelul de la o casă foarte mare, deși fusese reprodus de modista lor obișnuită”. Doamna de la Trave își încălzea la foc picioarele încălțate cu ghete, dar fața ei autoritară și totodată fleșcăită era întoarsă spre ușă. Îi promisese lui Bernard să fie la înălțime, după cum se cuvenea într-o asemenea împrejurare. Totuși îl prevenise: „Să nu-mi ceri s-o sărut. Așa ceva nu-i poți pretinde mamei tale. Va fi destul de greu. Și ca să-i ating mâna va trebui să-mi calc pe inimă. Înțelege-mă: ceea ce a făcut e îngrozitor în ochii oamenilor și ai lui Dumnezeu, dar află că cu fapta ei mă revoltă cel mai mult, că de se știe că există oameni capabili de crimă... ceea ce mă indignează e mai cu seamă fățarnicia ei! Asta-i lucrul cel mai îngrozitor! Îți aduci aminte cum spunea: «Șezi pe fotoliul acesta, mamă, e mai comod!» Și-ți mai amintești cum se temea ca nu cumva să te sperie? «Dragul de el, îi e groază de moarte și un consult l-ar putea ucide...» Dumnezeu mi-e martor că nu

bănuiam nimic, dar când am auzit-o spunând «dragul de el», m-a pus pe gânduri...”

Acum, în salonul de la Argelouse, singurul sentiment pe care îl încearcă doamna de la Trave e neliniștea, fiindcă simte cât de stingheriți sunt cu toții; mai mult, vede că tânărul Deguilhem și-a ațintit ochii de coțofană asupra lui Bernard. De aceea spune:

— Bernard, ar trebui să vezi ce face Thérèse. Poate că astăzi se simte mai rău ca de obicei...

Anne (absentă, indiferentă la tot ce s-ar putea întâmpla, ca și cum n-ar privi-o) e prima care recunoaște mersul Thérèse! și spune: „O aud coborând scara”. Bernard își duce mâna la inimă care-i bate mai tare ca de obicei. A făcut o mare prostie că n-a venit din ajun ca să repete scena cu Thérèse. Cine știe ce are să spună? E în stare să compromită totul, dar în așa fel, încât să nu-i poți aduce nicio învinuire precisă. Parcă anume coboară atât de încet scara! Toată familia stă în picioare, cu fața spre ușă, când Thérèse se hotărăște în sfârșit s-o deschidă.

Bernard avea să-și aducă aminte multă vreme după aceea, că atunci când dădu cu ochii de ființa asta distrusă, slabă, cu fața suptă și palidă, în ciuda fardului, primul său gând fu: „*Curtea cu Juri*”¹¹

În prima clipă nici nu se gândise la crima săvârșită de Thérèse, ci își aduse brusc aminte de o ilustrație colorată din *Petit Parisien*, una dintre multele care împodobeau closetul de scânduri din grădina de la Argelouse; îi evoca o zi de vară din copilărie când, în timp ce muștele bâzâiau și de afară se auzea țârâitul greierilor, examina cu ochi de copil desenul acela în roșu și verde, înfățișând „*Sechestrata din Poitiers*”.

Cu aceiași ochi o privea acum pe Thérèse, lividă și scheletică, și se condamnă pentru nebunia de a nu fi scăpat cu orice preț de această femeie primejdioasă, așa

---

11 *Curtea cu Juri*: operă a scriitorului francez André Gide (1869 — 1951), publicată în 1939. Face parte din ciclul *Amintiri de la Curtea cu Juri*.

cum te grăbești să arunci în apă o mașină infernală, care poate exploda din clipă în clipă. Cu sau fără voie, Thérèse, prin firea ei, stârnea drame – dacă nu chiar scandal – ceea ce era și mai rău; ea nu putea fi decât criminală sau victimă... La apariția ei, membrii familiei nu-și putură stăpâni câte o exclamație de mirare și de milă atât de sincere, încât tânărul Deguilhem nu mai știa ce să creadă, și ce concluzie să tragă. Thérèse căută să-i liniștească:

— De ce vă mirați? Vremea rea m-a împiedicat să iau aer, așa că mi-am pierdut pofta de mâncare. Nu mai puteam să iau aproape nimic în gură. În orice caz e mai bine să slăbești decât să te îngrași... Dar ar fi mai interesant să vorbim despre Anne... Îmi pare foarte bine, draga mea...

Thérèse, care se așezase între timp, luă amândouă mâinile Annei într-ale ei și se uită lung la ea. Anne, în picioare, o scruta de asemenea pe Thérèse, fața ei roasă de suferință, și-i recunosc privirea sfredelitoare, care pe vremuri o scotea din sărite. Își aminti că adesea îi spunea: „Încetează odată să mă străpungi cu privirea!”

— Mă bucur de fericirea ta, dragă Anne.

Și o clipă îi apărură pe buze un zâmbet stârnit de „fericirea Annei”, de tânărul Deguilhem, chel, cu mustăți de jandarm, cu umeri căzuți, îmbrăcat în redingotă, cu pulpe scurte și groase, strânse în pantaloni cu dungi negre și cenușii. (Dar, ce-are a face, se gândi, e un om ca toți oamenii, un soț, nici mai bun, nici mai rău decât alții). Apoi își întoarse din nou privirea spre Anne și-i spuse:

— Scoate-ți pălăria... Așa! Acum te recunosc în sfârșit, draga mea.

Anne vedea de aproape gura crispată a Thérèsei, ochii ei totdeauna uscați, care nu știau să plângă și care nu-i trădau gândurile. Tânărul Deguilhem spunea tocmai că; o femeie căreia îi place să stea în casă și să se ocupe de gospodărie nu se simte prea rău nici iarna la țară: „Într-o casă se găsesc întotdeauna atâtea lucruri de făcut!”

— Cum se poate, Thérèse, să nu mă întrebi nimic despre Marie?

— Ai dreptate, Anne. Povestește-mi despre ea...

Anne redeveni bănuitoare, ostilă; de luni de zile repeta adesea, cu tonul reprobator al mamei ei: „I-aș fi iertat totul, fiindcă, orice s-ar spune, e bolnavă; dar indiferența ei față de Marie n-o pot tolera. Ca o mamă să nici nu se sinchisească de copilul ei, asta mi se pare de neiertat, oricâte scuze ai încerca să-i găsești”.

Thérèse îi citea pe față gândurile: „Mă disprețuiește fiindcă n-am întrebat-o din primul moment de Marie. Cum să-i explic? Tot n-ar putea înțelege că sunt prea absorbită, prea frământată de ale mele ca să mă mai pot gândi la altceva. Anne însă abia aștepta să aibă copii, pentru ca de dragul lor să renunțe cu desăvârșire la viața ei personală întocmai ca și mama ei și ca toate celelalte femei din familie. Eu însă simt veșnic nevoia să mă reculeg, să mă regăsesc cu orice preț... Anne va uita de prietenia noastră intimă din adolescență, va uita și de mângâierile lui Jean Azévédo în clipa când va auzi primul țipăt al mormolocului cu care o va blagoslovi această stârpitură de bărbat, fără să-și scoată măcar redingotă. Femeile din familia lor nici nu doresc altceva decât să-și piardă orice urmă de individualitate, de viață interioară proprie. E impresionant cum știu să renunțe la orice de dragul speței; îmi dau seama că sunt de admirat pentru dăruirea lor fără margini, pentru abdicarea lor totală... Eu însă nu pot, nu sunt în stare...”

Thérèse se străduia să nu asculte ce se vorbea în jurul ei și să se gândească numai la Marie; desigur că fetița începuse să vorbească. „Poate că m-ar amuza s-o ascult câteva clipe își zise, dar foarte curând m-ar plictisi, și abia aș aștepta să rămân singură, ca să mă pot gândi la ale mele...”

O întrebă totuși pe Anne:

— Marie a început desigur să vorbească?

— Firește, repetă tot ce vrei. Să mori de râs nu altceva. Cum aude un cocoș cântând sau un claxon de automobil, ridică un degețel și zice: „Auji, mujica?” E dulce de îți vine s-o mănânci.

Thérèse își spune în gând: „Ar trebui să ascult ce se vorbește, dar nu mă pot concentra. Ce tot povestește tânărul Deguilhem?” Și, făcând un mare efort, încearcă să urmărească discuția.

— Țăranii de pe proprietatea mea de la Balisac nu sunt atât de harnici ca cei de pe aici; la noi strâng rășina doar de patru ori pe an, în timp ce la Argelouse o strâng de șapte sau de opt ori.

— Dar leneși trebuie să mai fie! mai ales când te gândești la ce preț s-a ridicat rășina astăzi!

— Știi că un țăran care adună rășină a ajuns să câștige azi o sută de franci pe zi... Dar mi se pare că am obosit-o pe doamna Desqueyroux cu discuția noastră...

Văzând că Thérèse stătea cu ceafa rezemată de speteaza scaunului, toată lumea se ridică. Bernard hotărî să nu se întoarcă împreună cu ceilalți la Saint-Clair. Tânărul Deguilhem acceptă să conducă el mașina, urmând ca a doua zi s-o trimită înapoi la Argelouse cu șoferul, care să-i aducă totodată lui Bernard lucrurile necesare pentru a petrece câțva timp acolo. Thérèse făcu o efortare ca să se ridice de pe scaun, dar, soacra ei o opri.

Rămase cu ochii închiși și deodată îl auzi pe Bernard spunându-i doamnei de la Trave: „Ce oameni mai sunt și soții Balion! Nu m-aș fi așteptat la așa ceva din partea lor. Lasă că le trag eu o săpuneală de au să mă țină minte!”

— Ai grijă să nu-i repezi prea tare, ca nu cumva să plece de la noi; Întâi, fiindcă știu prea multe și apoi ce ne facem cu proprietățile? Balion e singurul om care știe exact până unde se întind.

Urmă o replică a lui Bernard, pe care Thérèse n-o auzise și după aceea doamna de la Trave spuse:

— În orice caz, fii prudent; să n-ai prea multă încredere în ea, supraveghează-i fiecare gest și n-o lăsa niciodată să intre în bucătărie sau în sufragerie când nu e nimeni acolo... Nu, fii pe pace, n-a leșinat, a ațipit doar sau se pfeace.

Când Thérèse deschide iar ochii, îl vede în fața ei pe Bernard, care-i întinde un pahar de vin și o îmbie: „E vin

spaniol, te rog să-l bei, ca să mai prinzi puteri". Apoi Bernard, care nu renunță niciodată la ceea ce și-a pus în gând, intră în bucătărie și începe să strige. Când o aude și pe soția lui Balion, răstindu-se în graiul ei țărănesc, Thérèse se gândește: „E vădit că Bernard s-a speriat; de ce se teme oare?” Când Bernard se întoarce îi spune:

— Cred că ai să mănânci mai cu poftă în sufragerie decât în camera dumată. Am și dat ordin să se pună masa acolo ca în trecut.

Thérèse începe să-și dea seama că Bernard se poartă cu ea ca pe vremea anchetei, când era aliatul ei și voia să o salveze cu orice preț. Ține ca ea să se întremeze și e dispus să facă orice pentru asta. Înseamnă că Bernard e într-adevăr speriat. Thérèse îl urmărește cum ațâță focul, șezând în fața ei, dar n-are cum să știe că ochii lui bulbucăți văd și în jocul flăcărilor desenul acela obsedant, în roșu și verde, din *Petit Parisien*, reprezentând „Sechestrata din Poitiers”.

Oricât ar ploua, la Argelouse nu vezi niciodată băltoace, fiindcă pământul nisipos absoarbe toată apa. Chiar și în toiul iernii e de ajuns să iasă soarele o oră ca apoi să te poți plimba fără grijă în sandale, pe drumurile acoperite cu un covor moale și uscat de ace de pin. Bernard își petrecea toată ziua la vânatoare, dar la ora mesei se întorcea să vadă ce face Thérèse, pe care o îngrijea ca niciodată. Relațiile dintre ei erau acum destul de destinsă. Bernard nu-i pretindea decât să se cântărească din trei în trei zile; să nu fumeze mai mult de două țigări după fiecare masă. Thérèse se obișnuise să facă plimbări lungi, urmând sfatul lui Bernard, care spunea: „mișcarea în aer liber e cel mai bun apetitiv”.

Acum nici Argelouse n-o mai înspăimânta; i se părea că până și pinii se depărtau, se dădeau la o parte din calea ei, ca și cum ar fi îndemnat-o să plece în lume. Într-o seară Bernard îi spusese: „Nu-ți cer decât să ai răbdare până se mărită Anne; la nunta ei toată lumea trebuie să ne vadă încă o dată împreună; după aceea vei fi liberă”. În noaptea următoare Thérèse nu putu să închidă ochii. Simțea o

bucurie amestecată cu nerăbdare, care o împiedica să adoarmă. În zori, cântecul nenumăraților cocoși care își răspundeau îi păru un cor neîntrerupt de bucurie ce umplea văzduhul, înălțându-se până la cer. Deci Bernard o va lăsa să plece în lume, așa cum slobozise pe vremuri în landă un mistreț, pe care nu izbutise să-l domesticească. După ce Anne va fi în sfârșit la casa ei, lumea n-avea decât să spună ce voia. Bernard era hotărât s-o arunce pe Thérèse în vârtoarea Parisului și s-o părăsească. Se înțeleseseră să nu divorțeze și nici să nu se despartă oficial; vor născoci o explicație pentru opinia publică, pretextând bunăoară că sănătatea ei șubredă o silea să schimbe adesea aerul. („Nu se simte bine decât atunci când călătorește”.) Bernard se angaja să-i trimită regulat la întâi noiembrie contravaloarea rășinii recoltate pe lotul ei de pădure.

Bernard n-o întreba niciodată pe Thérèse despre planurile ei de viitor, din partea lui putea să se și spânzure după ce va pleca. „N-am să fiu liniștit, îi spunea mamei lui, decât atunci când am să mă văd scăpat de ea”, „Tot ce pretind e să-și reia numele de fată... Deși dacă are să-și facă de cap, tot tu ai să tragi ponoasele”. Bernard era convins că Thérèse, ca un cal nă răvaș, nu se cabrează decât atunci când simte hamul. Când va fi liberă, poate va deveni o femeie foarte așezată. În orice caz, încercarea trebuie făcută cu toate riscurile. Și domnul Larroque era de aceeași părere. Oricum era mai bine așa: după ce Thérèse va dispărea, lumea o va uita mai repede și cu timpul nimeni nu va mai vorbi despre ea. Lucrul cel mai important pentru întreaga familie era să închidă gura lumii. Își vârâseră cu toții în cap o idee, la oare n-ar fi renunțat cu niciun preț, și anume că Thérèse era un cal nă răvaș de care abia așteptau să scape.

Thérèse găsea un farmec deosebit peisajului, acum când iarna era pe sfârșite și despuiasă cu desăvârșire pământul oricum sterp; numai stejarii își mai păstrau cu încăpățănare șuba lor brună de frunze moarte. Ea descoperea treptat că tăcerea de la Argelouse nu era decât

aparentă. Chiar atunci când nu simți nicio boare, pădurea suspină încetișor, ca un om care-și plânge soarta, legănându-se, și în cele din urmă adoarme; iar nopțile sunt pline de șoapte misterioase. Thérèse bănuiește că pe viitor în viața ei, pe care nici nu îndrăznește să și-o închipuie, vor fi dimineți triste, pustii, când va regreta poate zorile de la Argelouse, unde o trezea corul zgomotos al cocoșilor fără număr. Știe că în verile ce vor veni își va aduce adesea aminte de greierii ce cântă ziua și noaptea. La Paris nu avea să se teamă de pinii răvășiți de furtuni, ci de oameni primejdioși; va părăsi pădurea de pini pentru a se pierde într-un codru uman.

Cei doi se mirau că relațiile lor, altă dată atât de încordate, deveniseră normale. Thérèse se gândea că ajungi să suporti prezența oricărui om din momentul când ești sigur că îl poți părăsi. Acum Bernard ținea să afle nu numai ce greutate are Thérèse, dar și ce gândește, iar ea vorbea cu el mai deschis decât oricând! „La Paris am de gând să... Când voi fi la Paris”... Avea intenția să locuiască la hotel, ori poate să-și închirieze un apartament. Voia să urmeze anumite cursuri, să asiste la conferințe, la concerte, „să-și facă o cultură serioasă, pe baze noi”. Bernard n-o mai supraveghea, nici n-o mai bănuia, iar la masă mânca și bea fără să se teamă. Doctorul Pédemay, care îi întâlnea câteodată pe drumul dinspre Argelouse, îi spunea soției sale: „Ceea ce mă miră îndeosebi e faptul că nu pare de loc că joacă teatru”.

XIII

Într-o dimineață însorită de martie, pe la ora zece, Bernard și Thérèse ședeau pe terasa de la „Café de la Paix” și priveau mulțimea care încă de la acea oră timpurie umplea strada și se scurgea valuri-valuri prin fața lor. Thérèse își aruncă țigara pe jos și o stinse cu grijă, după obiceiul din lande.

— Ți-e teamă să nu dai cumva foc trotuarului?

Bernard izbucni într-un râs forțat. Îi părea rău că venise cu Thérèse până la Paris. O însoțise desigur ca să nu dea loc la bârfeli chiar a doua zi după nunta surorii lui,

dar mai cu seamă fiindcă Thérèse își exprimase această dorință. Se gândea cu amărăciune că femeia asta avea un talent deosebit să creeze situații false, și până când nu dispărea din viața lui, îl păștea primejdia să se lase târât de dorințele ei năstrușnice. Nebuna asta mai avea și acum o oarecare influență asupra lui, care era un om atât de echilibrat, de chibzuit. Acum, în clipa despărțirii, Bernard simțea cum fără voia lui îl cuprinde tristețea, ceea ce n-ar fi recunoscut nici în ruptul capului, căci nimeni nu-i stârnise vreodată un asemenea sentiment (și tocmai Thérèse să reușească... nu, era de neconceput!) De ar scăpa odată de toate frământările! își spunea că abia la prânz, când se va urca în tren, va respira ușurat! Deseară îl va aștepta mașina la Langon și acolo, îndată ce va ieși din gară, pe drumul către Villandraut, începe pădurea de pini. În același timp o urmărea pe Thérèse, profilul ei, privirea ei care se oprea uneori asupra unui chip din mulțime și se uita după el până ce dispărea; deodată o întrebă:

— Thérèse...aș vrea să te întreb ceva...

Își aplecă ochii, fiindcă niciodată nu putuse înfrunta privirea ei, și adăugă pe negândite:

— Aș vrea să știu... Ai făcut-o pentru că mă urai? Pentru că-ți era silă de mine?

Bernard se miră de propriile cuvinte chiar în timp ce le rostea și-i fu ciudă pe sine. Thérèse zâmbi, apoi îl privi lung, cu o expresie gravă: în sfârșit, Bernard îi puna prima întrebare care i-ar fi venit în minte, dacă ar fi fost în locul lui! Poate că abia acum îi va prinde bine spovedania pregătită cu atâta trudă, mai întâi în caleașcă, pe drumul către Nizan, apoi în micul tren spre Saint-Clair, toată noaptea aceea de căutări, de analiză temeinică, uriașă, de a ajunge la cauzele cele mai adânci ale faptei ei, toate își dădeau acum roadele. Așadar, fără să știe, îl tulburase pe Bernard. Sub influența ei evoluase și el, dovadă că îi pusese o întrebare care trăda nedumerire, șovăială. Dacă judeca bine lucrurile, mai puțin simplist, nu mai putea fi judecătorul implacabil de pe vremuri. Thérèse îl privi pe

omul acesta schimbat, cu indulgență, cu un sentiment aproape matern. Totuși îi răspunse ironic:

— Cum? Nu știi că am făcut-o de dragul pinilor dumitale? După cum ai spus, am vrut să fie numai ai mei.

Bernard dădu din umeri:

— Chiar dacă am crezut cândva acest lucru, azi nu-l mai cred. Spune, de ce ai făcut-o? Poți să-mi spui adevărul, măcar acum.

Thérèse rămase cu privirea pierdută în gol. Aici, pe acest trotuar, unde se afla ca pe țărmul unui fluviu de noroi și trupuri înghesuite, chiar în clipa când se pregătea să se arunce în el, neștiind dacă trebuie să se zbată sau să se lase târâtă la fund, zărea în depărtare o licărire, o lumină curată ca a zorilor: își închipuia că s-ar putea întoarce în lumea ei tristă și misterioasă, închinându-și toată viața meditației proprii desăvârșiri, în liniștea de la Argelouse, atât de propice aventurii spirituale, căutării lui Dumnezeu... Un marocan, vânzător ambulant de covoare și mărgele, crezând că Thérèse îi zâmbea lui, se apropie de masa lor. Dar Thérèse se întoarse spre Bernard și-i spuse la fel de ironic ca înainte:

— Adineauri eram pe punctul să-ți răspund: „Nu știu de ce am făcut-o”. Acum însă mi se pare că știu de ce, închipuie-ți! S-ar putea să mă fi îndemnat dorința de a vedea în ochii dumitale o umbră de neliniște, de curiozitate, în sfârșit, de tulburare: adică tot ceea ce descopăr în ei de câteva secunde.

Bernard o repezi cu un ton care o făcu pe Thérèse să-și amintească de călătoria de nuntă:

— Ții cu orice preț să fii spirituală până la sfârșit!... Te întreb foarte serios; de ce ai făcut-o?

De pe fața ei dispăru orice urmă de zeflema, și îl întrebă tot atât de serios:

— Un om ca dumneata, Bernard, cunoaște totdeauna toate motivele faptelor sale, nu-i așa?

— Firește... fără îndoială... Cel puțin așa mi se pare...

— Nici nu bănuiești cât de mult aș fi vrut să aflu tot adevărul. De-ai ști cum m-am zbuciumat, cum m-am

chinuit să mă lămuresc eu însămi... Dar toate explicațiile pe care ți le-aș fi putut da, mi s-ar fi părut false de îndată ce le-aș fi rostit, înțelegeți?

Bernard începu să-și piardă răbdarea:

— La urma urmei, trebuie să știi precis ziua când te-ai hotărât... când ai trecut la fapte...

— Da, era în ziua când a izbucnit incendiul cel mare de la Mano.

Se apropiaseră unul de altul și vorbeau aproape în șoaptă. Aici, în mijlocul Parisului scăldat în lumina dulce a soarelui de primăvară, în bătaia vântului destul de răcoros, care aducea un miros de tutun exotic și agita storurile cu dungi galbene și roșii, Thérèse găsea ciudat să evoce după-masa aceea de arșiță, cu cerul senin acoperit de fum și funingine, cu mirosul înțepător de rășină aprinsă, pe care îl răspândeau pădurile de pini în flăcări; dar și mai ciudat i se părea să descrie ceea ce se petrecea în inima ei amorțită în care se năștea pe nesimțite ideea crimei.

— Uite cum s-au petrecut lucrurile: era în timpul prânzului, în sufragerie, cu obloanele închise ca de obicei; vorbeai cu Balion și deodată te-ai întors spre el, uitând să mai numeri picăturile pe care le lăsa să cadă în pahar.

Thérèse nu-l privea pe Bernard, atât era de preocupată să nu omită nici cel mai mic amănunt; dar când îl auzi râzând, își ridică mirată ochii spre el și se convinse că într-adevăr râdea la fel de stupid ca totdeauna spunându-i „Ei aș, drept cine mă iei?” Așadar n-o credea. (Dar era oare de crezut, se întreba și ea?) După acest răs sarcastic Thérèse îl recunoscuse pe vechiul Bernard, sigur de sine, convins că nimeni nu-l poate duce cu vorba.

Văzând că Bernard își recâștigase încrederea în sine, simți din nou că e pierdută, mai ales când o întrebă batjocoritor:

— Vrei să zici că ideea ți-a venit așa din senin, poate datorită unei inspirații divine?

Bernard nu-și putea ierta greșeala de a fi căutat să afle adevărul de la Thérèse! își pierduse dintr-odată autoritatea asupra acestei nebune, pe care izbutise s-o

domine prin disprețul său: dovadă că acum îndrăznește să ridice iarăși capul! De ce se lăsase târât de dorința neașteptată de a înțelege? Ca și cum ar fi ceva de înțeles când ai de-a face cu o asemenea descreierată! îl luase gura pe dinainte; dacă s-ar fi gândit mai bine...

— Ascultă, Bernard, să nu-ți închipui cumva că vreau să te conving de nevinovăția mea!

Dimpotrivă. Thérèse se acuza cu o vehemență ciudată; susținând că acționase ca o somnambulă, numai fiindcă de luni de zile lăsase probabil să încolțească și să crească în inima ei intenții criminale. De altfel, după ce făcuse primul pas, cu câtă furie lucidă și cu câtă tenacitate își urmărise scopul! „Mă socoteam crudă numai atunci când mâna mea șovăia. Aveam remușcări fiindcă îți prelungeam suferința. Trebuia să merg până la capăt și cât mai repede! Mă sileam să îndeplinesc un fel de datorie cumplită. Da, mi se părea o datorie!

Bernard o întrerupse:

— Astea sunt vorbe goale! Încearcă să-mi spui în sfârșit ce urmăreai! Ce voiai? Dar știi dinainte că nu ești în stare.

— Ce voiam? Mi-ar fi desigur mai ușor să spun ceea ce nu voiam... nu voiam să joc teatru, să mimez gesturile altora, să folosesc formule străine - pe scurt, să reneg în fiecare clipă pe acea Thérèse care... Nu, n-a fost chiar așa. Uite, Bernard, eu caut să mă ții cât mai aproape de adevăr; atunci cum se face că tot ceea ce îți povestesc sună atât de fals?

— Vorbește mai încet! Vezi bine că domnul din fața noastră s-a întors.

Bernard nu mai voia decât să încheie cât mai repede discuția. Dar știa că are de-a face cu o maniacă pe care nu-i chip s-o mai oprești când a început să taie firul de păr în patru. Thérèse, la rândul ei, înțelegea că între ea și omul acesta de care se apropiase o clipă, distanța sporea la nesfârșit. Și totuși stăruia, căuta să-l farmece cu zâmbetul ei, dădea vocii ei acel timbru grav și aspru care îi plăcea lui pe vremuri.

— Abia azi îmi dau seama, Bernard, că acea Thérèse care își stinge instinctiv țigara de teamă să nu dea foc pădurii, acea Thérèse căreia îi plăcea să-și numere singură pinii și să-și socotească veniturile, acea Thérèse care era mândră că se căsătorește cu un Desqueyroux, că va deveni o doamnă din lumea care poartă numele uneia dintre cele mai de văză familii din lande, mulțumită că se va vedea în sfârșit la casa ei, cum se spune – această Thérèse este tot atât de reală ca și cealaltă, tot atât de autentică; așa că nu aveam niciun motiv s-o sacrific de dragul celeilalte.

— Ce înțelegi prin cealaltă?

Văzând că nu știe ce să-i răspundă, el se uită la ceas. Atunci Thérèse zise:

— Totuși va trebui să mai vin din când în când pe acasă, pentru treburile mele... și pentru Marie.

— Ce treburi? Ne-am înțeles doar că eu am să administrez averea noastră comună, așa că n-are rost să mai discutăm această chestiune. Am hotărât că ai să apari la toate ceremoniile oficiale, unde interesul bunei reputații a familiei și a Mariei impune să fim văzuți împreună. Și slavă Domnului, într-o familie atât de numeroasă ca a noastră se ivesc destule nunți și înmormântări. Bunăoară, n-aș crede că unchiul Martin să mai trăiască până la toamnă: așa că vei avea prilejul să vii acasă fiindcă, pe cât se pare, ai și început să te plictisești aici...

Un agent de circulație, pe cal, fluiera din când în când, deschizând parcă niște ecluze invizibile și atunci o armată de pietoni se grăbea să traverseze bulevardul negru de lume, înainte de a fi inundat de un nou val de mașini. În timpul acesta Thérèse se gândea: „Ar fi trebuit să fug într-o noapte, până în sudul landei, ca Daguerre. Aș fi rătăcit printre pinii aceia rahitici din sud, unde pământul e nisipos și sterp, aș fi umblat până aș fi căzut jos istovită. N-aș fi avut curajul să intru într-o lagună și să stau cu capul sub apă (așa cum făcuse ciobanul din Argelouse, care s-a înecat anul trecut fiindcă noră-sa îl ținea nemâncat). Dar aș fi putut să mă culc în nisip și să închid

ochii... Acolo sunt însă corbi și furnici, care nici nu așteaptă să mori...”

Își întoarse privirea spre mulțimea care se scurgea, spre fluviul viu care o va înghiți, aruncând-o de colo-colo și trăgând-o cu el ca pe un cadavru. Nu mai avea nicio scăpare. Bernard se uită din nou la ceas:

— E unsprezece fără un sfert, așa că abia am timp să mai trec pe la hotel...

— Pe o vreme ca asta n-are să-ți fie prea cald pe drum.

— Așa-i, deseară în mașină va trebui chiar să-mi pun o pătură pe picioare.

Thérèse străbătu cu gândul drumul pe care avea să-l parcurgă Bernard și i se păru că simte vântul rece și umed biciuindu-i fața, vântul acela care aducea miros de mlaștină, de rășină din cetină tăiată, de ierburi arse, de mentă și de ceață. Îl privi pe Bernard și pe fața i se ivi zâmbetul de altă dată, despre care doamnele din partea locului ziceau: „Nu se poate spune că e frumoasă, dar în schimb e întruchiparea farmecului”. Ar fi fost de ajuns ca Bernard să rostească doar atât: „Te iert, vino acasă...”, ca ea să se ridice numaidecât și să-l urmeze. Dar Bernard, furios că se lăsase o clipă copleșit de emoție, acum nu mai simțea decât spaimă și dezgust față de orice gest neobișnuit, față de orice cuvânt deosebit de cele pe care le schimbă oamenii în fiecare zi. Bernard era construit „pe măsura” destinului său, așa cum trăsurile lui erau construite pe măsura drumurilor cu hârtoape, singurele cu care era obișnuit; abia deseară, când avea să se găsească din nou pe făgașul cunoscut, în sufrageria de la Saint-Clair, avea să-și recapete echilibrul și lliniștea.

— Acum, la despărțire, vreau să-ți mai cer o dată iertare, Bernard.

Thérèse rosti aceste cuvinte cu un ton excesiv de solemn și totodată resemnat, făcând un ultim efort pentru a relua conversația. Dar el n-o lăsa să continue: „Să nu mai vorbim despre asta...”

— Ai să te simți foarte singur, fiindcă eu, deși voi fi

departe, rămân totuși soția dumatăle. Ar. fi fost mult mai bine pentru dumneata dacă aș fi murit.

El ridică ușor din umeri și cu un ton aproape amical, o rugă „să nu-și facă griji din pricina lui”.

— Neamul nostru a avut în fiecare generație câte un holtei! De astă dată sorții au căzut pe mine! Am toate însușirile cerute și când spun asta, știu că n-ai să mă contrazici. Singurul lucru pe care îl regret este că avem o fată, așa că numele Desqueyroux se va stinge odată cu mine. Ce-i drept, chiar dacă am fi rămas împreună, tot n-am fi vrut să mai avem copii... așa că, la urma urmei, n-am de ce să mă plâng... Nu te mai obosi să mă conduci... rămâi aici.

Făcu semn unui taxi, dar înainte de a se urca, se întoarse din nou la Thérèse, ca să-i aducă aminte că plătise consumația.

Thérèse rămase multă vreme cu ochii la picătura de porto rămasă în paharul lui Bernard, apoi se uită la trecători. Unii păreau să aștepte pe cineva, mergând în sus și în jos. O femeie întoarse de două ori capul s-o privească pe Thérèse și îi zâmbi: părea o lucrătoare sau era numai îmbrăcată ca o lucrătoare, se întrebă Thérèse. Se făcuse ora prânzului, când ies lucrătoarele din atelierele de croitorie. Thérèse nici nu se gândea să se miște de la locul ei; nu se plictisea și nu era tristă. Luă hotărârea să nu se ducă în după-masă aceea la Jean Azévédo; atunci scoase un oftat de ușurare dându-și seama că nici nu dorea să-l vadă. Era sătulă de discuții și de soluții abstracte. Pe Jean Azévédo! cunoștea, dar nu cunoștea oameni de care dorea să se apropie; tot ce știa despre ei era că o vor scuti de vorbărie. Thérèse nu se mai temea acum de singurătate. N-avea nevoie să facă nicio mișcare, fiindcă așa cum trupul ei întins pe nisipul din landă ar fi atras furnicile și câinii, presimțea că aici farmecul ei va stârni în jur un vârtej. I se făcuse foame și când se ridică de la masă, văzu într-una din vitrinele magazinului „Old England” imaginea unei femei tinere, îmbrăcată într-un taier de voiaj foarte strâmt,

care-i venea bine. Dar pe fața ei suptă, cu umerii obrazilor ieșiți și cu nasul cârn, mai stăruiau urmele suferinței din perioada de la Argelouse. „E greu de spus ce vârstă am”, se gândi.

Luă masa într-un restaurant din Rue Royale, așa cum visase adesea. De ce să se întoarcă la hotel dacă n-are chef? Băuse o sticlă mică de vin bun și acum simțea un val cald de mulțumire. Ceruse să i se aducă țigări. Un tânăr de la masa vecină se grăbi să-i aprindă țigara cu bricheta sa și atunci Thérèse zâmbi.

Nici nu-i venea să creadă că nu trecuse niciun ceas de când ar fi dorit să străbată împreună cu Bernard drumul către Villandraut, seara, prin pădurea sinistră de pini. Ce rost are să te legi de un loc sau de altul, să-ți placă mai mult pinii decât arțarii, să preferi Oceanul, câmpiei? Acum nu mai iubea decât viața, oamenii care o trăiesc din plin. „Ceea ce mă atrage nu este orașul de piatră, nici muzeele, nici conferințele lui, de fapt iubesc acest codru uman fremătând de viață, frământat de pasiuni mai vijelioase decât orice furtună. Vuietul pădurii de la Argelouse prin noapte mă emoționa numai fiindcă semăna cu un vaier omenesc”.

Thérèse era puțin amețită, băuse câteva pahare de vin și fumase prea mult. Râdea singură ca un om în culmea fericirii. Își fardă cu grijă obrazii și buzele, apoi ieși din restaurant și porni la întâmplare pe stradă.